

naše planine

11-12
1977

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE I PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Glavni i odgovorni urednik revije: prof. dr Željko Poljak
41000 Zagreb, Cesarčeva 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 120 dinara (za inozemstvo 10 USA dolara). Cijena pojedinog dvobroja 25 dinara (za inozemstvo 2 USA dolara). Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (br. 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Pretplate iz SR BiH šalju se na tekući račun Planinarskog saveza BiH 10102-678-710. Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22 i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5449 od 26. XII 1972).

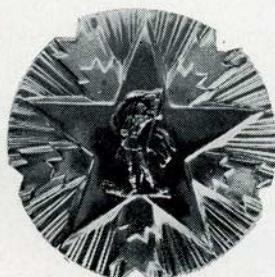
Godište 69 (29) Studeni—Prosinac 1977. Broj 11—12

Volumen 69 (29) Novembar—Decembar 1977. No 11—12

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Č A J

Muhamed Sišić i Miodrag Rakić: Pamir 1976.	241
Branimir Maltarić: Vrh Korženjevska	245
Miodrag Rakić: Na glečeru	249
Alpinizam	250
Vladimir Majnarić: Jedan romantični kutak Hrvatskog zagorja	251
Penjanje — vrhunsko iskustvo	254
Naim Logić: Medvjedov kuloar	257
Valent Hofer: Nisam suvremen	259
Božidar Veljković: Akcije — uvjet napretka	260
Milutin Vasiljević Lilo: Durmitor zaslužuje veću pažnju	261
Orijentacijski sport	262
Transverzale	262
Josip Ganza: Doživljaji na Šar-planini	263
Dr Željko Poljak: Planinari i lovci	263
Dr Željko Poljak: »Sjaj i bijeda novogodišnje jelke«	265
Uzeir Beširović: Hansko polje	267
Uzeir Beširović: Bajro	268
Dragutin Rodman: Planinarstvo pobjeđuje starost	268
Dr Kunc Vidrić: Priča s planine	270
Marijan Čepelak: Snabdijevanje pitkom vodom u kršu	271
Speleologija	273
Antonija Kovačić: Zašto planinarimo?	276
Jakša Kopić: Planinarstvo u zagrebačkom dnevniku »Novosti« 1907—1941	277
Pismo uredništvu	282
Međurepublički susreti	283
Jubileji	284
Vijesti	285

Planinarski savez Hrvatske
odlikovan je 1974. godine
Ordenom zasluga za narod
sa zlatnom zvijezdom

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI

Vrh Tulovih greda na Velebitu

Ing. Zlatko Smerke

»Pamir 1976« – prva ekspedicija iz BiH

Ideja da PS BiH organizuje alpinističku ekspediciju u neko od najviših gorja svijeta stara je već više godina, ali se dosad zbog mnogo razloga sve završavalo na idejama. Međutim u posljednje doba neke su se stvarni počele mijenjati. Osjetan porast broja članova u planinarskoj organizaciji BiH, potreba da se organizuje neka vrlo kvalitetna akcija koju bi osim planinara podržale društveno-političke i privredne organizacije te stalni porast kvaliteta alpinističkih uspona (usponi u BiH, Paklenici, Sloveniji, Kavkazu, Dolomitima i Alpama) i vrlo teški zimski prvenstveni usponi u Prenju, Veležu i Čvrsnici doveli su do toga da se davnašnja ideja započela sprovoditi u djelo. Najvažnije od svega bilo je da su stavovi PS BiH i alpinista postali gotovo identični, počev od dugo-ročnih planova za razvoj planinarstva u kojima je ekspedicija imala vidno mjesto, pa do načina organizovanja ekspedicije, što u prošlosti nije bio čest slučaj. To sve je dovelo do toga da smo ovu akciju uspješno priveli kraju uprkos velikim problemima za cijelo vrijeme pripreme i realizacije.

Na XI redovnoj konferenciji PS BiH je Komisija za alpinizam podnijela kompletan plan organiziranja i dobar dio dokumentacije o gorju Pamir za Prvu BiH alpinističku ekspediciju »Pamir '76« i Konferencija je uvrstila ovu akciju u plan rada.

Pamir je odabran iz više razloga. Budući da nikada prije nismo organizovali tako komplikovanu i zahtijevnu akciju, poslužili smo se najprihvatljivijim rješenjem da u sklopu međunarodnog alpinističkog logora, koji se u Pamiru održava od 1974. godine, pokušamo uspon do tako velikih visina. Novcem koji smo uplatili plaćena je hrana, boravak u baznim logorima i prevoz avionima Moskva

— Pamir — Moskva. Time su riješena dva velika, možda i najveća problema koji odnose vrijeme i novac, a donose neizvjesnosti: dozvola za pristup i uspon na vrh te transport materijala.

Zadatak ekspedicije bio je pokušaj uspona na Vrh komunizma (7495 m), a kao rezerva određena su druga dva vrha viša od 7000 m: Vrh Korjenjevske (7105 m) i Vrh Lenjina (7134 m). Ekipa je trebala da broji 8 ljudi izabranih između prijavljenih iz BiH na osnovu Pravilnika. Kandidati koji su ispunjavali uvjete (svi su bili iz Sarajeva) započeli su u januaru 1976. s intenzivnim pripremama i treningom u dogovoru s drom Slobodanom Vrčevićem, ljekarom Zavoda za sportsku medicinu. Do polaska je izveden velik broj zimskih uspona i tura (s. stijena Otiša, sz. brid Osobca, prečenje Vjetrenih brda, ponavljanje skoro svih zimskih uspona na Prenju, penjanje nekoliko prvenstvenih uspona, prvi zimski obilazak Bioča s usponima na skoro sve vrhove, uključujući i Veliki vitao, itd.). U suhoj stijeni nije se mnogo vježbalo Preko sedmice bio je jedan skupni trening u gimnastičkoj sali, a u ostale dane radilo se individualno. Redovna kontrola zdravstvenog i fizičkog stanja počela je u januaru, a završena je po povratku s Pamira. Nažalost je zbog pojmanjaka sredstava predviđeni broj od 8 ljudi smanjen na 5, što je otežalo cijelu akciju.

Sada, kada je akcija završena, možemo je realno ocijeniti. Vrh nije osvojen, iako smo mu bili vrlo blizu. Splet raznih okolnosti nije nam dozvolio da svladamo i posljednjih 60 metara visine. Nije nas omeo ni umor ni tehničke poteškoće, već vrlo velike objektivne opasnosti. Realno ocijenjujući postigli smo mnogo više nego što se moglo očekivati s obzirom na visinsku bolest Colakovića, upalu

Alpinistički logor Ačik Taš (3800 m) u Pamiru

plaća Šišića, loše vrijeme i lavinu. Vratili smo se svi na broju i neozlijedeni, a također i s kompletном opremom, osim nekoliko sitnica (zaštitne rukavice, zaštitne pantalone, nekoliko klinova i karabinera i nešto pomoćnog užeta). Ako je i postojala među nama mala bojazan kako će izvršenje našeg zadatka ocijeniti oni koji su nas poslali, ona je posve nestala kada smo se vratili u Sarajevo i kada su nas na stanici dočekali i poznati i nepoznati, interesirajući se da li smo se odmorili i jesmo li zdravi, a ne s pitanjem: »Zar niste mogli preći još to malo?« To nam je značilo mnogo, pogotovo u tom momentu.

DNEVNIK EKSPEDICIJE

12. juli. Krećemo iz Sarajeva. Naveče u Beogradu sjedamo u voz za Moskvu. Sve je u redu.

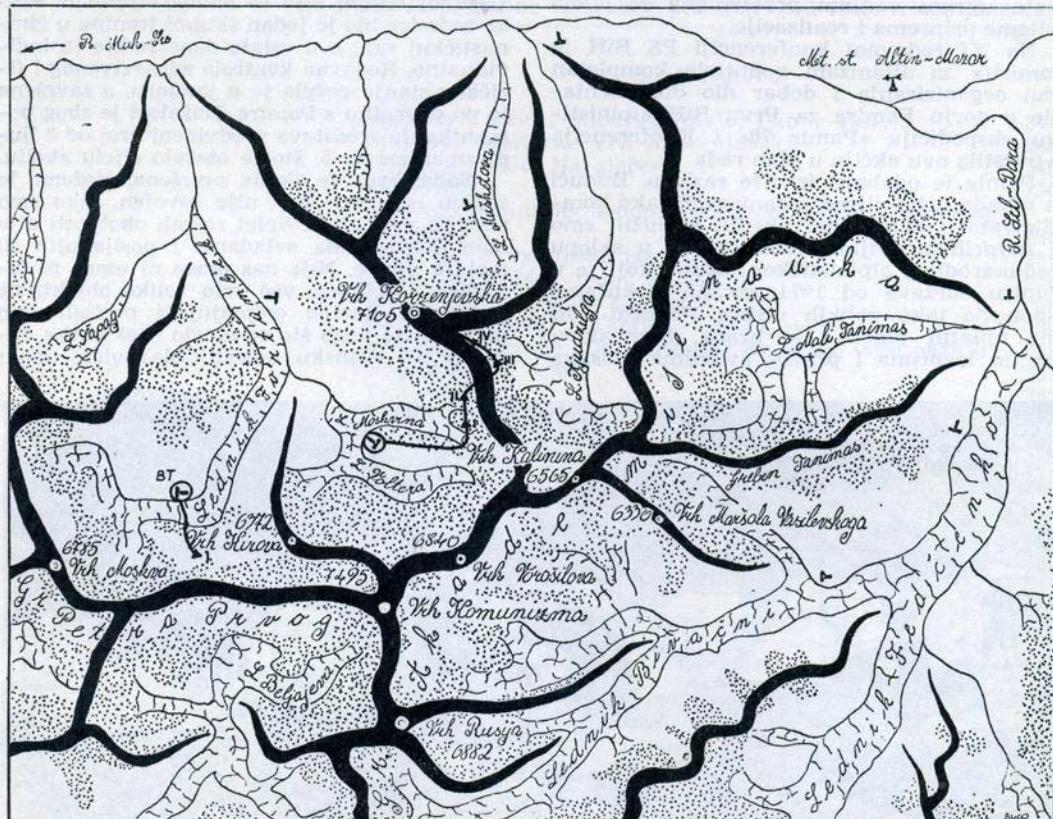
13. juli. Prvi problem: sva oprema, koja se nalazila u teretnim kolima, ostaje u Budimpešti.

14. juli. Moskva. Dočekani smo i smješteni odlično. Sve do 16. jula lutamo od predstavništva »Energoinvesta« do hotela.

Čekamo prtljag, urgiramo. Već smo trebali biti u Pamiru. Tek 16. jula naveče oprema je stigla. Odmah smo prebačeni na aerodrom i u ponoć letimo za Oš, a odmah zatim za Darat Kurgan, gdje nas čeka kamion. Čitav poslijе podne se vozimo živopisnim predjelima bez puta. U podnožje Vrha Lenjin (7134 m) na Ačik Taš (3800 m) dolazimo predveče. Brzo se smještamo u šatore. Umorni smo i pomalo osjećamo naglu promjenu visine. Srećem A. Lebina, alpinista kojega sam upoznao na Kavkazu prije dvije godine. Pitaža ostale, Razgovaramo.

18. juli. Prva aklimatizacija na grebenu pod Vrhom Petrovskim. Postignuta visina: 4300 metara. U povratku Čolakovića boli glava, a noću ima velikih problema s visinskom bolesti. Još te ne uzimamo za ozbiljno.

19. juli. Svi se dobro osjećamo. Iza podne nas helikopter prebacuje na Suloevu poljanu pod Vrhom Komunizma na visinu od 4000 m. Čolakoviću je loše. Brza intervencija sovjetskog lječnika spasava ga za trenutak. Injekcije i kisik, a onda hitno u helikopter i nazad na Ačik Taš. Nismo se stigli ni snaći, a već nas je 20% manje. Čitavu noć razmi-

Geografska skica sjeverozapadnog dijela Pamira

Geografska skica sjeverozapadnog dijela Pamira T stalni alpinistički logori sovjetskih penjača u sezoni

T u kružnici — naš (zajednički) bazni logor na Sulojevoj poljani (4000 m)

1 — prvi i jedini visinski logor na Verbljutu

I, II, III i IV — visinski logori prilikom uspona na vrh Korženjevske

šljamo. Nije nam jasno kako se to moglo do-
goditi.

20. juli. Prva vijest: Čolaković je preba-
čen u Oš jer mu je i na Ačik Tašu bilo vrlo
loše. Znamo da je spašen i to je sada najva-
žnije. Odlazimo na drugu aklimatizaciju. S
teškim rančevima izlazimo na 5000 metara,
na vrh Bijeli kamen, i nakon kratkog odmora
vraćamo se u logor.

21. juli. Vatrenjak i Maltarić odlaze da pro-
naju put preko glečera Fortambek da sutra
možemo rano krenuti. Rakić i ja obilazimo
logor i fotografisemo.

22. juli. Rano ujutro krećemo da posta-
vimo prvi logor. S velikim naporom smo na
5200 metara tek oko podne. Podižemo šator,
ostavljamo opremu i vraćamo se.

23. jula. Odmor. Vrijeme se kvari.

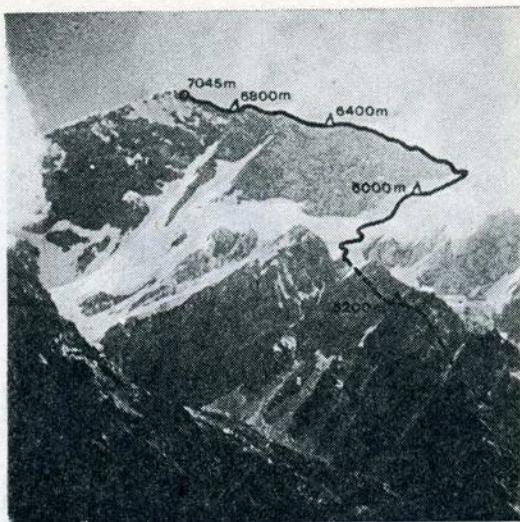
24. jula. Planirani odmor otpada. Želimo
prije nevremena postaviti još jedan logor.
Dolazimo do 4300 metara i odustajemo. Vri-
jeme je vrlo loše.

25. juli. Mijenjamo plan: odustajemo od
Vrha Komunizma i odlučujemo se za Vrh
Korženjevske (7105 m), naš prvi rezervni cilj.
Maltarić i Vatrenjak izlaze na 4600 m i do-
nose cepine i dereze koji su bili ostali.

26. juli. Helikopter u prvom preletu pre-
bacuje nekoliko Poljaka, a od naših samo Ra-
kića. Nešto kasnije se vraća, ali zbog lošeg
vremena više ne može poletjeti.

27. juli. Ujutro nas helikopter prebacuje
na lednik Moskvina, 4000 m. Šišić se još od
sinoć loše osjeća. Ima povišenu temperaturu.
Inače dobro napredujemo. Poslije podne smo
na 5200 metara gdje postavljamo logor. Već
smo dobro aklimatizovani. Jedino je Šišić
stigao jedan sat poslije ostalih.

28. juli. Rano ujutro krećemo. Idemo još
bolje nego juče. Teren je teži tako da tek po-
jačana koncentracija tjera misao o umoru.
Drugi logor postavljamo na 6000 metara. Vri-
jeme je sve lošije. Šišiću je vrlo loše. Po-

Vrh Korženjevska (7105 m): 5200 logor I, 6000 m lo-
gor II, 6400 logor III, 6800 logor IV, 7045 mjesto
odrona lavine

slijе podne dolazi jedna ekipa sovjetskih pe-
njača. S njima je i ljekar koji odmah kon-
statuje da Šišić ima upalu pluća. Mora se hit-
no prebaciti u dolinu, no kako je već mrak
to ostaje za sutra. Cijelu noć ljekar je u na-
šem šatoru. Bori se za Šišićev život.

29. juli. Spremni smo prije zore. Hoćemo
svi da se vratimo, no ovđe nailazimo na ri-
jedak primjer drugarstva. Sovjeti predlažu
da ljekar i još jedan sovjetski alpinist kren-
tu dolje sa Šišićem i Rakićem, a da Maltarić i
Vatrenjak s dvojicom Sovjeta nastave uspon
zajedno. Prihvatamo. Prva četvorka s bole-
snim Šišićem je oko 14 sati na Moskvini,

a otprilike u isto vrijeme druga četvorka

PAMIR

Pamir, nazvan još i »krovom svijeta«, smjestio se
u srednjoj Aziji, većim dijelom u SSSR-u a manjim
u NR Kini. Sa sjeveroistočnim susjedom
Tjen-Sanom (vrh Pobjede, 7439 m) i južnim Hindukušem
(Tirič Mir, 7706 m) obrazuje zapadni rub
najšireg dijela evroazijskog planinskog pojasa koji
se proteže skoro od obale Tihog oceana u Aziji do
atlantskih obala Evrope i Afrike.

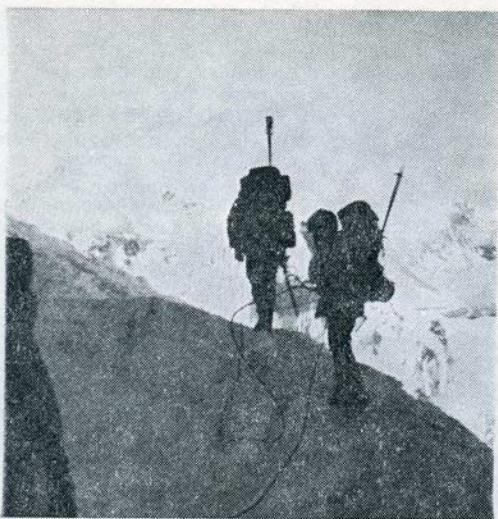
Sovjetski dio Pamira ili zapadni Pamir zauzima
površinu od oko 70.000 km². Na toj površini je do-
sada registrovano 111 vrhova preko 6.000 m i 3 vrha
preko 7.000 m visine. Ova velika absolutna visina
jedan je od glavnih uzroka nastanka i opstanka
velike ledene mase, glečera. Pamirska klima je
uglavnom suha, s dugim razdobljima lijepog vre-
mena i snažnim vjetrovima. Na sjeveru i sjevero-
zapadu je vlažnost veća tako da su padavine češće
i obilnije, što je vjerovatno glavni uzrok stvaranja
velikog lednika Fedčenko. Lednik se nalazi u pod-
nožju Vrha komunizma, dug je preko 70 km, a širok
3–4 km. Kada ga usporedimo s najdužim gle-
čerom (Baltoro, 40 km, u Karakorumu u Himalaji)
tek onda možemo shvatiti prave dimenzije.

Važno je znati još i to da su temperaturne ra-
zlike dana i noći vrlo velike. 1957. g. ekspedicija

Zdralova je na visini od 6900 m izmjerila tempe-
raturu od -48 stupnjeva.

Bez sumnje je jedna od najinteresantnijih orografskih osobenosti visokogorskog reljefa Pamira
zaledena pamirska visoravan na sjevernoj strani
Vrha komunizma. Nalazi se na visini od 6.000 m.
Dužina joj je oko 12 km, a širina oko 3 km. Pro-
teže se paralelno uz Greben Petra prvog, a na sjeveru se završava na okomitim stijenama 2000 m
visoko iznad lednika Fortambek. Deblijina leda je
nekoliko desetina metara. Najpoznatiji dio Pamira
je sjeverozapadni i zapadni Pamir. Tu se uzdiže
najviši greben, Greben Petra prvog, s najvišim
vrhom SSSR-a, Vrhom komunizma (7495 m). Petna-
estak kilometara sjeverno nalazi se vrh Korženjevske
(7105 m), po visini treći vrh u Pamiru, a
još sjevernije, u Zaalajskom grebenu, je Vrh Le-
njina (7136 m).

Veći dio sovjetskog Pamira pripada Tadžikistanu,
a manji Kirgistanu. Tadžikistanu su od davnina
zaposjeli plodne ravnice, dok su Kirgizi i Uzbeci
bili i ostali nomadi. Krda ovaca, goveda i konja
vjekovima su napasali na pamirskoj visoravni živ-
jeći u jurtama koje ni do danas nisu promijenile
izgled. Sada više nisu nomadi. Zimi žive u dolina-
ma, a u ljetu sa stokom izazu na ispašu visoko gore
do same granice snijega i leda.

Vrh Korženjevska: na usponu u II logor

je postavila logor III na 6400 metara. Vrijeme je vrlo loše. Snijeg i vjetar.

30. juli. Vrijeme se ne mijenja. Helikopter ne može da sleti. Jurišna četvorka se probija prema vrhu teškom mukom. Za cijeli dan napreduje samo 400 metara i logor IV postavlja na 6800 metara. Nikakve veze nemaju s bazom.

31. juli. Vrijeme se ne mijenja. Maltarić, Vatrenjak, Karipanov i Smirnov idu na južni. Cijelo vrijeme gaze po duboku snijegu. Visinomjer pokazuje preko 7000 metara. Karipanov, koji je prije nekoliko godina bio na vrhu, to potvrđuje. Ostalo je još malo: 50 do 70 metara visine. Onda se otisla lavina i četvoricu povukla za sobom. Nakon 150

Kroz Pamir su odvajkada vodili putevi, i trgovaci i ratni. Međutim, sve što se znalo o ovim krajevima bilo je malo i oduvijek je podsticalo znanstvenike. Prvi potpuniji putopis potiče iz 13. vijeka kada je Marko Polo putovao za Kinu. Sve je ostalo na tome do 19. vijeka kada je carska Rusija ove predjelje pripojila svome carstvu. Od tada brojne ekspedicije kreću u srednju Aziju gdje od svega najviše pažnje privlači Pamir. Otkriva se Alajska dolina, Zaalajski greben, njegov najviši vrh Kaufman (7134 m), veliki lednik kome daju ime Fedčenko itd.

Godine 1928. Akademija nauka SSSR-a organizira ekspediciju u Pamir. U toj ekspediciji se nalazi i ekipa njemačkih znanstvenika među kojima su i poznati austrijski alpinisti Schneider, Alluein i Wien. Nakon završenog naučnog dijela alpinisti odlučuju da se popnu na najviši vrh Kaufman. Kako su bili odlično aklimatizirani, to im je i poslo za rukom. U jednom danu su s 5820 m dosegli vrh i vratili se na 5200 m. Nakon ovog uspona vrh je dobio novo ime: Vrh Lenjina. Međutim, kada su sovjetski alpinisti 1934. nakon nekoliko pokušaja napokon pod vrlo teškim uvjetima osvojili vrh Lenjina, počelo se Austrijancima osporavati prvenstveni uspon jer na vrhu nije bilo nikakvog traga. Polemika je bila duga i mučna. Službeno priznanje austrijskim alpinistima stiglo je tek 1967. na Međunarodnoj alpiniji. Predsjednik federacije

metara zaustavljaju se na jednom platou. Još samo nekoliko metara i to bi bio tragčan kraj. Sreća u nesreći. Predstoji jedino razumno rješenje. Povratak. Zanoćili su na 6200 metara. Na Moskvini je neizvjesnost. Već su tri dana bez imalo hrane odsjećeni od svega.

1. avgust. Čitav dan je potreban da se izade na Moskvini. Novi snijeg i umor su veliki protivnici. Rakić, Šišić, Rung i Soustin su sat vremena prije dolaska jurišne četvorke helikopterom prebačeni u logor Fortambek.

2. avgust. Susret. Dirljiv, prijateljski. Svi smo opet zajedno. Osim nekoliko promrzlina i umora, čini se da nema više neprilika.

3. avgust. Odmor.

4. avgust. Idemo na Verbljut na 5200 metara, gdje smo postavili prvi logor pod vrhom Komunizma (Maltarić, Šišić i Vatrenjak; Rakić je uganuo nogu dan ranije). Do logora I izlazimo lako. Gore smo bili za 3 sata. Kućimo opremu, vraćamo se u bazu i pakujemo opremu.

6. avgust. Helikopterom se prebacujemo na Ačik Taš. Susrećemo nakon više od 20 dana Čolakovića. Svi smo vrlo sretni.

7. avgust. Čolaković nas vodi u posjetu jednom Kirgizu. Gostimo se ukusnim pogacicama i kajmakom. Kirgizi su vrlo ljubazni a nama prija ova dopunska ishrana. Po povratku svraćamo na zajedničku grobnicu osam sovjetskih alpinistkinja koje su u avgustu 1974. godine po povratku s Vrha Lenjina zauvijek zatvorile oči nakon bezuspjene borbe s bijelim divom. Planina nije mogla oprostiti pobjedniku.

8. avgust. Spremamo se za povratak.

9. avgust. Čitav dan se truckamo u autobusu do Oša, a odatle letimo za Moskvu.

U Moskvi ostajemo nekoliko dana. Svi željno čekamo povratak. U Sarajevo se vraćamo 19. avgusta 1977. godine.

za alpinizam SSSR-a predao je vodi austrijske ekipe značku s ugraviranim brojem 1 da je preda još živom Erwinu Schneideru. Vrh Komunizma je odmah, čim je otkriven, pobudio veliki interes. Alpinistički pokret u mladoj sovjetskoj državi svakim danom je dobivao sve veća krila. Godine 1931. je poduzeta ekspedicija da se snimi cijelo područje. Međutim, zbog lošeg vremena a i organizacije, morala se vratiti. Jedino što je uspjela bilo je nekoliko ispenjanih prvenstvenih uspona. Odmah 1932. g. organizirana je druga ekspedicija. Područje je snimljeno i napravljen je plan, a 1933. g. kreće ekspedicija sastavljena samo od penjača. Dobro opremljena i spremna ekipa dobro je napredovala ali se vrijeme naglo promijenilo pa su odustali svi osim Abalakova. Nakon velikih napora vrh je osvojio on sam. Od 1931. g. vrh nosi ime Vrh Staljina, a od 1961. Vrh Komunizma. Treći i najviši vrh od 7000 m u SSSR-u, vrh Korženjevska, odupirao se još čitavim 20 godina. Tek je 1953. g. nakon više pokušaja ekipa pod vodstvom Ugarova po sjevernom grebenu s lednika Korženjevska uspjela doći do vrha.

Do danas je u svim stijenama i ledjenim strminama ovih pamirske divova ispenjano mnogo smjerova, od kojih su neki ekstremne teškoće. Sovjetski alpinisti su se sa svojim usponima u Pamiru svrstali u sam vrh svjetskog alpinizma.

Vrh Korženjevska

BRANIMIR MALTARIĆ

SARAJEVO

Ako si pažljiv na kraju kao i na početku, spriječit ćeš neuspjeh.

Lao Tse

Nova nezgoda

Raka nas je naglo utišao pokretom ruke, nasmiješio se i rekao: »Evo ga!«. Načulili smo uši i ubrzo smo i mi začuli poznato štektanje helikoptera. Nijednom mu se nismo obrađivali kao tada. Deset sati čekanja na nesnosnom suncu, od kojeg je koža bukvalno gorjela, a svaki živac treperio i uz to u punoj ekspedicijskoj opremi, izmorilo bi i žilavog Kirgiza. No, sada je sve u redu. Za koji minut vinut ćemo se nad Fortambekom i pristati na glečer Moskvina, ishodište za vrh Korženjevska. Taj 7105 metara visok vrh, cilj je naše male grupe. Dok su moćne elise podizale oko nas pravi mali uragan i punile nam oči i usta prašinom, istovarili smo boce plina i vreće hrane za logor. Dok smo mi nosili zadnje sanduke s paradajzom, u ispravnjeni helikopter bukvalno su utrčali Poljaci, nekoliko Sovjeta i od nas sam Raka. Pilot nam je zatvorio vrata pred nosom. Zbunjeno smo se pogledavali držeći teške ruksake u rukama. Prišao nam je uvijek ljubazni načelnik logora, Ovčinikov, i objasnio, nadvikujući

se s grmljavinom helikoptera, da ćemo letjeti u drugoj turi za oko pola sata. Mauhuli smo Raki koji nas je tužno gledao i ponovo sjeli na praznu burad.

Helikopter se zaista brzo vratio. Isprćaj je bio dirljiv. Prijatelji i poznanici iz logora došli su u neočekivano velikom broju da nam požele sreću. To ovdje inače nije običaj, jer svakodnevno po nekoliko grupa ode i dođe u logor. Izgleda da je naša poslovna jugoslavenska sručnost i otvorenost u osjećajnih Sovjetima naišla na plodno tlo. No, nije trebalo mnogo pa da se i ovaj rijetki sretni detalj završi nesretno.

Dok smo zauzimali svoja mjesta, pilot je pozvao u kabinu načelnika logora i nešto se s njim dogovarao. Načelnik se zajapurio nešto mu objašnjavajući, a ovaj je mirno i kratko odgovarao. Pomoćnik pilota je zatim izšao napole, obazreo se lijevo i desno, pronuškao i slegao ramenima. Skrećući pogled s nas, kao da je on kriv, načelnik nam objasnji da danas od leta nema ništa, zbog nepovoljnih visinskih strujanja nad Moskvinom. Čini mi se da bih lakše podnio da su mi

OPREMA EKSPEDICIJE

KA PZS posudila nam je 4 Makalu šatora. To je već poznati model šatora (vidi NP 3-4, 1976, st. 54) i veoma dobar. Mislimo da za ovakve uspone tako dobar šator nije neophodan. Prilično je težak i pri vjetrovitom vremenu teško ga je postaviti. Mi smo iskoristili jedan i postavili ga na 5200 m. Osim toga smo se koristili francuskim šatorima Andre Jamet za dvije i četiri osobe. To su klasični šatori, s ravnim stranama od najlona. Veoma su jednostavniji i lagani. Nisu bili dupli, ali su se pokazali odličnima. Nedostatak im je već poznat (potparavanje), no kako je za vrijeme uspona bilo vrlo hladno, ni s tim nije bilo problema, osim malo inji.

Armafleks smo dobili od njemačke firme »Armstrong« preko »Konima« (predstavništvo u Jugoslaviji). Pokazao se odličnim. Dimenzije $200 \times 50 \times 1$ cm. Podesan je za pakovanje (rola) što je vrlo važno za nošenje.

Spavali smo u vrećama kojima se koristimo u našim planinama. Teške su 1600 grama od čega na punjenje paperjem otpada 1100 grama. Bile su odlične.

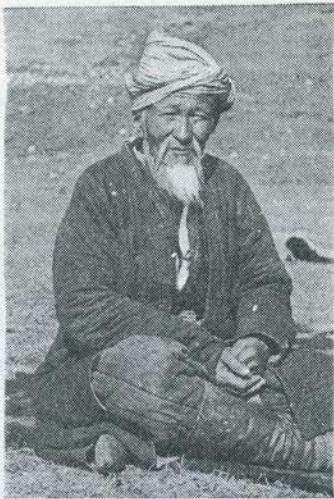
Imali smo i donje dijelove (puhovke Salewa — Alpamajo), ali ih nismo koristili.

Koristili smo se s 5 vrsta rukavica prema potrebi; pamučne hirurške, vunene s prstima, vunene bez prstiju, puhaste i zaštitne najlonske.

Kao i za »Hindukuš 75«, načinio nam je Eržen Ivan iz Mojstrane cipele po našoj želji. Ove su se cipele vrlo malo razlikovale od onih za splitsku ekspediciju. Rađene su po Kastingerovom modelu »Evereste«. Vanjski sloj je kravina I klase, ispod je armirana aluminijumska folija, onda još jedan sloj iste kože kao i za vanjski sloj i na kraju jagnjeće krvnog okrenuto unutra. Vibram je talijanski »Montani«, a u potplate je ugrađena čelična šina od 24 cm tako da su vrlo čvrste. Cipele su se pokazale odličnima.

Stitnici za cipele izrađeni su bili od najlona, armirane alufolije i diolena. Zatezali su se uzicom. Stopalo je bilo od cerade. Služili su veoma dobro kao zaštita od hladnoće i vlage.

Za kuhanje u visinskim logorima imali smo benzinski primus »Phoebus« i plinske »Bluet 200«. Benzinski primus je teži i osjeća se miris benzina, ali radi odlično i u najtežim prilikama. Plin je mnogo čišći i lakši, ali se teško palii i slabo gori kod niških temperatura. Zato smo već kod kuće napravili nekoliko izolacijskih navlaka za kartuše. Navlaka je imala nešto veći otvor, s uzicom, da se može stegnuti oko grla primusa. Dno je bilo od stiropora, a bočne strane od vještačkog krvna. Kuhanje smo u aluposudama od litar i dva. Nosili smo termos boce, što se pokazalo kao vrlo dobro, jer je tekućina dugo zadržavala toplotu.

Stari Kirgiz iz Ačika Taša

rekli kako su od danas svi vrhovi zatvoreni za uspone, nego ovo novo odlaganje i neizvjesnost. Ipak, prema ranijim nedaćama, počevši od peripetija u Sarajevu oko nabavke finansijskih sredstava i pripreme opreme, pa preko nezgode sa prtljagom u Budimpešti, do Erolove teške bolesti na Ačik-Tašu, ovo je bila prava sitnica. Često sam kasnije pokušavao odgovarati da li smo bili nepopravljivi baksuzi ili smo ipak, pored svih nezgoda, imali nevjerovatnu sreću. Izgleda da se sudbina upravo poigravala s nama postavljajući nam zamke tamo gdje se i pored znanja i snage nismo mogli braniti.

Zaštitna odijela smo izradili od najlona koji smo dobili od »Svile« iz Maribora. Skoro sve što smo pravili šio je naš poznati alpinist Petar Hilčičin.

Od hrane smo nosili: suhih smokava 2 kg, šećera 3 kg, soli 1 kg, Cedevice 1 kg, koncentrata borovnice 1 kg, kafe 6 kutijica, čaja šipkovog 80 kesica (filter), čaja kamilice 60 kesica (filter), vitergina 100 paketića, supe (krem) 15 kom., supe (cockice) 40 kockica, čokolade 5 kg, suhog mesa 3 kg, Ekstramedolina 7 kutija, griza 7 kutija, Cornflakesa 14 kutija, palente 2 kutije i mlijeka u prahu 2 kg.

Imali smo komplete za prvu pomoć koje je premio od Slobodan Vrćević iz Zavoda za sportsku medicinu. Nosili smo antibiotike, tablete protiv bolova raznih vrsta, zavoje, sredstva za dezinfekciju, masti protiv opeklinama, tablete za spavanje itd.

Od penjačke opreme nosili smo 3 užeta promjera 10,5 mm i dužine 40 m; dva užeta od 9 mm; 30 lednih klinova i 30 klinova za stijenu; cepine, ledničke čekiće i dereze Stubai-Tirol. Skijaški štapovi su bili od velike koristi. Penjalice za uspone po fiksnom užetu nismo imali. Imali smo transportne rance »Karrimor«. Koliko su dobri toliko su nam i smetali. Bilo bi dobro da smo imali manje rančeza uspon.

Oprema je transportirana u pet velikih plastičnih buradi s poklopacima. To se pokazalo vrlo praktičnim. Ukupna težina iznosila oko 450 kg.

Poučeni iskustvom ishrane u Kavkazu 1974. godine i izvještajima o Pamiru u Planinskom vestniku,

krenuli smo sutradan, 27. 7. u 9.30 sati. Nakon nepunih 15 minuta leta ugledali smo Raku, koji nam je veselo mahao presretan što smo došli. Dok nam je pričao kako je proveo noć s grupom sovjetskih alpinista, spakovali smo njegov šator. Bez odlaganja smo krenuli prvim padinama ovog impozantnog pamirskog sedamstisćnjaka. Mnogi ga s pravom smatraju najljepšim vrhom Pamira. Potpuno je izdvojen od susjednih masiva i vrhova dubokim glečerskim tokovima. Lijepi izraziti grebeni sastaju se u samom vrhu koji svojim kamenim šiljkom harmonično završava ovo djelo prirode.

Uspon je započeo širokom žlebinom, ispunjenom izlomljenim komadima granita, koji su se neprijatno izmicali ispod nogu. Napreduvali smo spor. Teški transportni rančevi pritiskali su nam ramena, pa smo hodali sasvim povijeni, pomažući se skijaškim štapovima. Ipak nam je najviše poteškoća zadavalo nemilosrdno sunce. Činilo mi se kao da je srkalo vodu iz nas. Usne su nam bile prekrivene bijelom slanom korom, a usta potpuno suha. I pored sve njegove žestine, bilo je jedva koji stepen iznad nule. Da bismo se koliko-toliko zaštitili od mogućnosti upale dišnih putova, privezali smo na lice marame.

Sati su prolazili teško u dahtanju i teturanju po oštrom kamenju s čestim odmorima. Oko 16 sati stigli smo na mjesto gdje se obično podiže prvi logor, na visini od 5200 metara. Tu je već bila grupa sovjetskih penjača, koja je imala isti cilj. Odavde, pa nadalje, pratila nas je još jedna neprilika. U pitanju je bila naša hrana. Pošto smo na Verbljutu ostavili glavne zalihe svoje visinske

na ovu, tako važnu stavku svake ekspedicije, skoro da nismo ni obraćali pažnju. U baznom logoru smo za obroke svaki dan dobivali boršč (to smo jedino mogli jesti) i kuhanu ovčetinu s nekom kašom na 101 način. Bila je to hrana na koju nismo navikli tako da smo bili više gladni nego siti. Hranu za visinske logore odmah smo iznijeli na 5200 m (logor I na Verbljutu), tako da smo bili lišeni mogućnosti da pojaćamo ishranu u bazi. Većina ekspedicija imala je svoju hranu. Od Sovjeta su uzimali samo voće i povrće. Pri budućim odlascima u Pamir pri ovakovom načinu organizacije treba na hranu обратiti posebnu pažnju, odnosno ponijeti svoju iz domovine. Sto se tiče apetita nismo imali nikakvih problema. Na bilo kojoj visini mogli smo jesti sve što nam je odgovaralo ukusu i navikama.

Opakav način organizovanja ekspedicije, ne ulažeći u to može li se nazvati ekspedicijom u klasičnom smislu, prilično je skup, ali i vrlo prihvatljiv, jer s uplatom na račun sovjetske alpinističke federacije otpadaju sve brige oko transporta ljudi i opreme u bazni logor, a poznato je da ekspedicije često imaju najviše problema baš za pristupnih marševa.

Članovi ekspedicije bili su: Muhamed Sišić (1948), Alirizah Vatrenjak (1946), Branimir Maltarić (1952), Erol Colaković (1956) i Miodrag Rakić (1947).

Pripremili:
Muhamed Sišić
Miodrag Rakić

hrane, bili smo primorani koristiti se sovjetskim proizvodima, kojima smo se opskrbili još na Ačik Tašu. Mogli smo da biramo samo između suhe ribe, ribe u paradajz sosu, ribe u ulju i kavijara, sve to s dvoperekom koji je bilo teško i kamenom razbiti. I pored ugodne mediteranske atmosfere, što su je stvarali mirisi ove silne ribe, ona nam uopće nije prijala.

Nakon mjerjenja tjelesne temperature malo smo se zabrinuli jer je Hamo imao čitavih 38 stupanja, što već nije bilo normalno, iako je u svih bila neznatno povišena.

Sutradan smo neispavani i još umorni od napora prošlog dana, mrzovljivo zakoraćili na led glečera, što se obrušava sa zapadne strane Vrha Krženjevska. Krenuli smo rano, dok je još stezao jutarnji mraz. Ne žaleći napora hodali smo relativno brzo, da bismo veći dio puta prešli prije nego sunce proviru iz jugoistočnog grebena. Ako zakanimo, umjesto po hrskavim kristalima leda, koračali bismo po teškoj ljepljivoj masi snijega. Glečer nije bio težak jer nije bilo velikih i širokih pukotina, ali su nas tanke niti raspluklina na ledu, koje su se pružale i po 500 metara na jednu i drugu stranu, upozoravale da se nalazimo na opasnim mjestima. Dva puta nas je dobro uplašila potmula tutnjava, što je dolazila odnekud daleko ispod naših nogu. Nakon savladavanja seraka, izaslali smo na vršne padine pod samom zapadnom stijenom Vrha Korženjevska. Bili smo na visini od 6000 metara. Ispunili smo plan za ovaj dan i bili već dobro iscrpljeni, pa smo odlučili da podignemo drugi logor. Našli smo pogodno mjesto ispod jedne usamljene stijene, koja nas je istodobno štitila od kamenih lavina zapadne strane i od snježnih lavina na samom glečeru. Pri podizanju šatora vodili smo računa da ostavimo mjesta i za sovjetsku grupu koja je bila za nama. Stigli su za jedan sat. Uz čaj koji smo pripremili potekao je s njima srdačan razgovor i, kako samo može biti u ovakvim uslovima, lako se začelo prijateljstvo sa Žorom, drom Garikom, Ženjom i Borisom. Pod neumoljivim udarcima sudbine, ono se iskvalovalo u vezu koju nikad ne bismo ostvarili u svakodnevnom običnom životu.

Prvi je udarac uslijedio odmah. Hamo je imao temperaturu od 38,6. Dr Garik je bez poziva došao u naš šator, pregledao ga i utvrdio upalu pluća. U toku večeri dao mu je nekoliko inekcija antibiotika intravenozno i rekao da je jedini lijek povratak. Poslovinčna Hamina snaga i izdržljivost učinili su da do sada nismo obraćali mnogo pažnje na njegovo stanje, iako je bilo vrlo loše. Legli smo s odlukom da sutra prekinemo napredovanje i započnemo borbu za spašavanje druge.

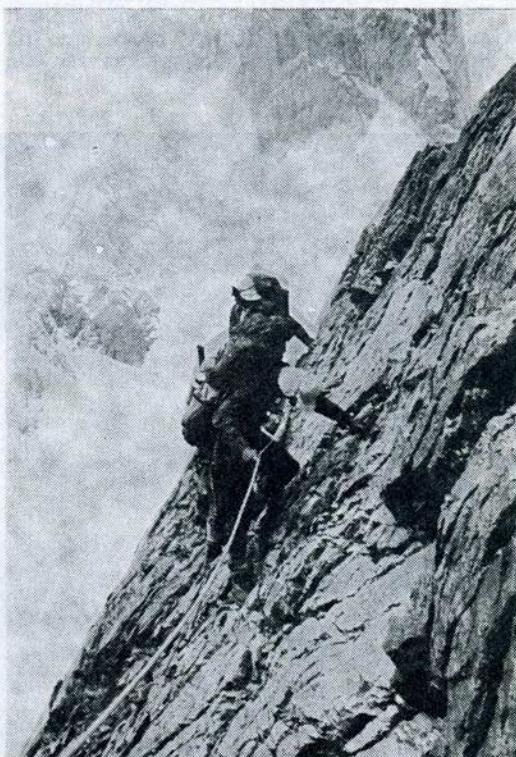
Ujutro je Hamo izgledao još lošije, a i Rak je osjećao sve teže simptome visinske bolesti. Dok smo se pripremali za povratak, Žora nam je iznio razuman prijedlog sovjetskih penjača. Naime, doktor Garik je svakako htio pratiti našeg bolesnika, pa tako okrnjena sovjetska ekipa bila primorana da se vrati.

Predložili su nam da Alija i ja nastavimo uspon sa Žorom i Ženjom, a da se doktor i Boris vrati s Hamom i Rakom. Da smo se ravnali po svom osjećaju, prijedlog bismo glatko odbili i vratili se s bolesnim drugovima, no znajući koliko je truda uloženo u ovaj naš pothvat i koliko naših suradnika u domovini nestraljivo čeka da opravdamo njihove napore i povjerenje, pristali smo.

Sa svih strana počeli su se navlačiti oblac i valjati magle. Pritisnuti brigom i umorom, psihički gotovo skrhanici, mučno smo nastavili dalje. Dahtanje, odmori, povraćanje, pa opet ponovo, sve do 6400 metara, gdje smo podigli treći logor.

Tu je već bio šator Poljaka koji su krenuli dan ranije. Očekivali smo da su već osvojili vrh i da se vraćaju jer su imali dobro vrijeme, no dvojica su ubrzo došla i ispričala nam da su doživjeli spektakularan pad. Ponijela ih je lavina i dok se jedan zadržao, drugi je padaо čitavih 600 metara. Nisu bili navezani (?) Pad je prošao bez posljedica, ali vrh nisu osvojili. To je uspjelo dvojici njihovih drugova.

U toku noći snažni su naleti vjetra prijetili da rastrgnu šator i onemoguće nam tako potreban san. Ujutro smo bili zatrpani novim snijegom. Po lijepom vremenu danas bismo jurišali na vrh, ali je napredovanje bilo toliko otežano da je bio neophodan če-

Uspon na Vrh komunizma

tvrti logor. Spakovali smo naše već skromne zalihe hrane i plina, smotrali šator i krenuli dalje. Snijeg je padao bez zastaja. Na mjestima gdje smo se osiguravali i moralni čekati jedan drugoga, tragovi bi se zameli u roku od nekoliko minuta. Na visini od oko 6600 metara, upravo u trenutku kad je nalet vjetra rastjerao oblake, sreli smo grupu od 6 sovjetskih alpinista, koji su se vraćali, ne uspjevši osvojiti vrh. Jedan od njih, Kovalejenko, načelnik logora Ačak Taš, dobio je visinsku bolest, pa su se brzo vraćali bojeći se da ih loše vrijeme ne prikuje na visini. Mi smo tvrdoglavog nastavili dalje. Snagu nam je davala blizina vrha, koji smo dva tri puta ugledali tako reći na dohvrat ruke. Tada bismo živnuli i grozničavo grabili. Prilično iscrpljeni spustili smo se gotovo okomito 15 metara do mjesta gdje smo ukopali četvrti logor. Bilo je to na visini od 6800 metara, dakle, pod samim okriljem vrha.

Pobjeda

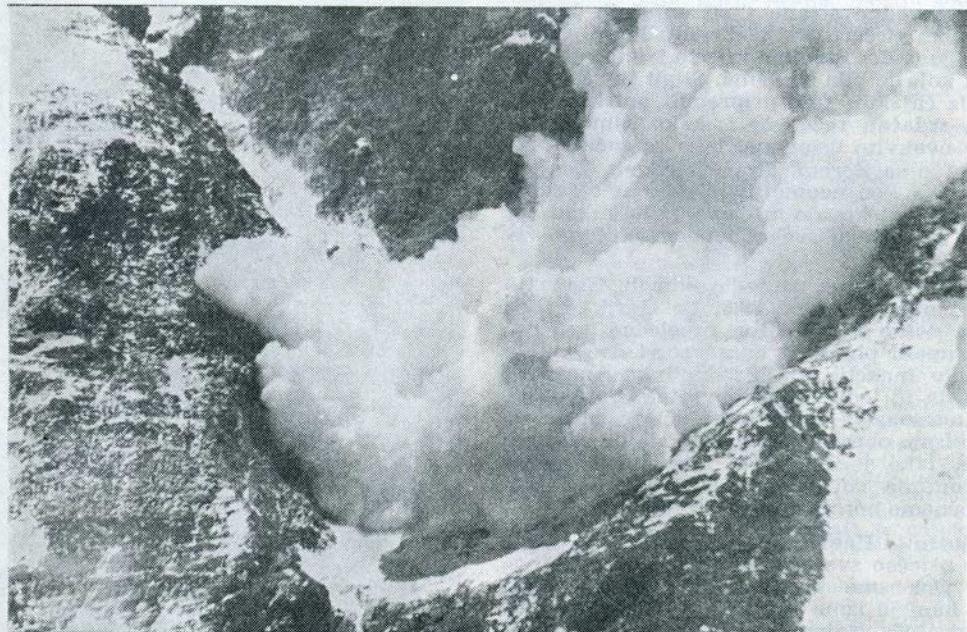
Sutradan smo krenuli na juriš. Sve se ponavljalo: naleti vjetra, vijavica, nanosi novog snijega i stalna opasnost od lavina. Jedino je olakšanje bilo što smo najveći dio opreme ostavili u šatorima. Začudo, počeli smo se navikavati na ove napore. Ne razmišljajući gotovo ni o čemu, apatično smo vukli nogu za nogom. Radnje s užetom i cepinom činili smo instinkтивno i bez greške.

Poslije tri sata penjanja, kada smo već bili prešli visinu od 7000 metara, naišli smo na padinu dužine 30 metara, koja se završavala

nagibom od preko 50 stupnjeva. Shvatili smo da bi se tu mogla lako skliznuti masa novog snijega, ali nije bilo mogućnosti obilaska. Krenuli smo oprezno, stavljajući pažljivo stope u tragove prethodnika i u potpunoj tišini. I kada su prva dvojica trebala već izaći na slijedeću zaravan, osjetili smo kako odjednom gubimo oslonac pod nogama. Nastao je kovitac snijega, leda i ljudskih tijela. Uzaludno sam pokušao kočiti cepinom. Instinktivno sam zaštito vrat od užeta i prepustio se hiru prirode. No, sve se dobro završilo, zaustavili smo se na ivici donjeg platoa. Padali smo oko 50 metara. Kad smo koliko toliko došli k sebi, upustili smo se u još jednu borbu, ovaj put sa samim sobom. Trebalо je pobijediti želju koja je živjela u nama pune dvije godine i koja je sada, raspirivana blizinom vrha, buknula svom žestinom. Hladna činjenica, da bismo pri prelasku 300-metarske prečnice s južnog na jugoistočni greben sigurno bili zahvaćeni lavinom i da bi nas ona bacila 1500 metara niz kaskade seraka, blijedila je pred našom odlučnošću. No, da li je i ovo što smo dosad postigli poraz ili pobjeda? Treba li želja da otvori vrata tragediji i smrti? Nikako! Jednoglasno smo odlučili da se vratimo.

Covjek je tisuću puta dokazao da je u stanju pokoriti sve i svakoga, ali je najčešće bio u poražen u sukobu sa samim sobom. Mi smo baš u tome izvojevali pobjedu, najvredniju što je nosimo s Pamira.

Kasno naveče slijedeći dan, saznavši da su Hamo i Raka dobro, čvrsto smo zaspali na oštrom kamenjaru glečera Moskvin.

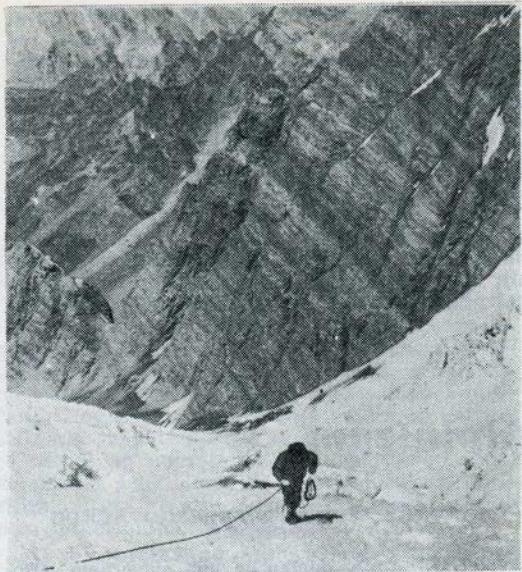

Led je krenuo...

Na glečeru

MIODRAG RAKIĆ

SARAJEVO

Slika desno:

Sedu seracima na usponu u II logor

Prljave magle vuku se ispučalim, hladnim glečerom dok slušam kako se vlaga skoro nečujno spušta na zategnuto tkanje šatora, a onda, obrazujući kapljice, lagano klizne kosinom. Unutra nas četvorica pod plavičastim svjetlom duboko zavučeni u vreće za spavanje osluškujemo tok vremena. Posmatram lica zarasla u čekinjaste brade, izborana hladnim planinskim vjetrovima i naporima posljednjih dana. Svaka brazda na licu je priča nastala u stijenama tko zna kojih planina. Bez hrane smo već treći dan. Ostala je gore na 6000 metara, jer smo se zbog Hamine bolesti povukli brzo, misleći samo na silazak.

Na trenutke udari vjetra potresaju šator. Lagano povlačim zatvarač šatora i pokušavam pogledom prodrijeti kroz maglu prema Vrhu Jevgenije Korženjevske. Gore sad bijesni nevrijeme, a četvorica naših drugova ulazu goleme napore boreći se za svaki centimetar prostora prema vrhu. Svaki korak, svaka stopa na tim visinama pod vjetrom koji raskida, zahtijeva svu snagu čovječevo volje.

Ponovo zatvaram šator i zaustavljam pogled na izmučenom i pocrnjelom Haminu licu. Očima pita kako je gore. Osjećam da mu je misao pod vrhom, da brine za četvoricu gore na grebenu.

Helikoptera nema niti će doći dok mu vrijeme ne dopusti slijetanje na glečer. Lagano se izvlačim iz šatora pazeći da mi se voda s krila ne istrese za vrat, a onda, nakon podosta vremena, umoran i gladan stizem na vrh obližnje morene. Pedesetak metara ispod sebe promatravam goleme pukotine glečera Moskvina, čudnovate oblike leda. Sve je sivo i hladno pod talasima magle. Počinje i snijeg. Petnaest je sati, vrijeme za radio

vezu. »Halo baza, halo baza. Javite se. Prijem.« Ništa. Samo pucketanje u zvučniku. Pokušavam ponovo, ali bez uspjeha, a onda kao iz velike daljine i prigušeno razaznaj poziv na njemačkom. Govori vođa austrijske ekspedicije. Javlja se ispod Vrha Komunizma. Gore je nevrijeme. Jedan je penjač pao. Vidjeli su kako mu tijelo nestaje u 2000 metara dubokoj provalji. Ne čujem odgovor baze, a kroz otvor koji se na trenutak pojavit u magli vidim Vrh komunizma, vidim bijelu perjanicu snježne prašine kako se kida pod udarima vjetra. Pobjeđniji elementi se ne smiruju i tako je još jedan čovjek nestao u večernom ledu divovskog Pamira. Ponovo pokušavam da nađem odgovor. Bez uspjeha.

Odjednom u šumovima prijemnika nejasno razaznajem glas. Veza je loša, čujem samo dijelove rečenice: »... Korženjevska... grupa... harašo...« i ništa više. Znači ipak su dobro. Silazim do šatora jedva nalazeći put u magli koja je ponovo postala gusta i neprozirna poput mlijeka i onda u trenutku osjetim strahovitu glad. Tri dana nismo jeli. Živimo od malo dvopeka i dvije-tri glavice polutruлог kupusa nađenog na glečeru. Ko zna ko je i kada ovdje ostavio te ostatke hrane.

Kiša i snijeg su prestali i vjetar polako razbijja oblake Vrha Korženjevske. Gore je puno novog snijega. Strepeći osluškujemo nećemo li čuti lavine. Uzimam komad dvopeka i polako ga razbijam kamenom, a onda male komadiće zalivam prljavom glečerskom vodom.

Negdje predveče dobismo društvo: dvojicu Poljaka, a uskoro i jednu tročlanu sovjetsku ekipu. Nedugo nakon upoznavanja sjedimo uz vatru naloženu od ostataka nekih sanduka, razgovaramo, a u improvizovanom loncu kuha

se večera za devetero. Neko od pridošlih imao je u rancu mesnu konzervu, istina, jednu jedinu, na nas devet. Dok vatra polako dogorijeva posmatram kako se visoko gore pale zvijezde i kako pod njihovim treperavim svjetlom počinje da bliješti led stvarajući čudne kontraste crnim granitnim stijenama. Sjetiti se Prenja, Glečerski potoci polako zamiru odlazeći na počinak do sutrašnjeg dana kada penjača oko vatre zrače mirnoćom. Već šuće ih sunce ponovo probuditi. Ogrubjela lica timo i naše misli lete preko glečera i ledenih strmina prema vrhovima. Gore se čovjek koli, gore spoznaje sebe i trenutke nepoznate

ljudima koji nikada ne zakoračiše put vrhova. Gore je danas još jedan penjač zauvijek ostao u ledu, a ja se sjetih ne znam više čijih riječi: »Tamo gdje je pravi život ni smrt nije strašna, naprotiv: ona je nužna.«

Sutra će doći helikopter, a vratit će se i naši drugovi s Vrh Korjenjevske. Za koji dan rastaćemo se možda zauvijek od doktora Garika, Žore, Borisa i Ženje, ali ostati će prijateljstvo rođeno u planini uz komad tvrdog dvopeka i let lavine, u trenucima kada se ne misli na sebe nego na druge, prijateljstvo tvrde od pamirskog leda i zajednička ljubav koju ljudi doline nikada neće shvatiti.

Alpinizam

KRONIKA BOSANSKOHERCEGOVACKOG ALPINIZMA

Velež. 1–4. jula održan je pod sjevernom stijenom Botina republički penjački logor, koji je organizirala KA PS BiH. Tom prilikom su dva naveza: Anton Buda, Zijah Kurtović (»Bukovik«), Muhamed Sišić (»Jahorina«), te Naim Logić, Janko Mlčević (»Bukovik«), Dragan Tomić (»Željezničar«), prepoznala dva nova lakša smjera desno od Botina.

Alpe. U julu je KA PS BiH organizirala ledenički tabor za dvije grupe penjača. Jedna je boravila u Centralnim (u Chamonixu), druga u Walliskim Alpama.

Navez koji je pokušao uspon u Lysskamu (Welsenbachov smjer u smjer Dlemberger-Stefan) morao je odustati zbog lošeg vremena, pa su se zatim Naim Logić, Muhamed Sišić i Alija Vatrenjak uspeli na drugi najviši vrh Evrope Monte Rosu.

20. jula je Slobodan Žalica sam prepenjao Contaminov smjer (Contamin-Mazeaud) u Mt. Blanc du Tacul (4248 m).

22. jula su Muhamed Gafrić i Slobodan Žalica (oba iz »Bjelašnice«) prepenjala južnu stijenu Mt. Blanca (Brenvu) po smjeru Sentinel Rouge (prema rasploživim podacima drugo jugoslavensko ponavljanje). Imali su dobre uvjete u ledu i 1300 m visoku Brenvu savladali su za 15 h.

Šest članova AS »Željezničar«, Sarajevo, uspelo se normalnim pristupom na Mt. Blanc, a jedan i na Tacul. Željko Žilbert (»Bukovik«), Ludvik Feher (»Energoinvest«), Antun Milinarević (»Željezničar«) također su bili na Mt. Blancu, početkom augusta su se uspeli i na Gran Paradiso.

Olimp. 28. augusta su Erol Colaković i Muhamed Sišić, kao članovi jugoslavenske delegacije na II planinarskom susretu balkanskih zemalja održanom u Grčkoj pod Olimpom, prepenjali prvenstvenu ulaznu varijantu (120 m. – V. kršljivo, 2 h) u stijeni Stefanije (2900 m) u Olimpu. 300 m visoku stijenu ukupno su penjali 3 h.

DANI BOSANSKOHERCEGOVACKOG ALPINIZMA

Pod gornjim naslovom održana je u Kulturno-informativnom centru RU »Duro Daković« u Sarajevu manifestacija, koju je organizirala Komisija za alpinizam PS BiH. Od 20. do 26. IX. koliko je trajala manifestacija, veliki broj Sarajlija pogledao je izložbu fotografija (oko 60 slika velikog formata), gdje su bili predstavljeni najznačajniji usponi penjača iz BiH, zatim izložbu alpinističke literature i opreme. Seriju odličnih predavanja s dijapozićima još su održali: Uzeir Beširović, Drago Entraut, Muhamed Gafrić, Miodrag Rakić, Slobodan Žalica, Erol Colaković i Muhamed Sišić, a Davorin Božić prikazao je i dokumentarni kolor film uglavnom snimljen na dosadašnjim tečajevima Sarajevske škole alpinizma.

Od 1929. godine, kada je izvršen prvi penjački uspon u BiH (Drago Sefer i Vojo Ilić u stjeni Deve na Romaniji), BH-alpinizam kreće stalno naprijed. Teški usponi u Prenju, Čvrsnici, Veležu, pa preko Dolomita, Grossglocknera, Kavkaza i Pameira do Mt. Blanca, potakli su KA PS BiH da organizira jednu ovakvu manifestaciju da bi se šira javnost upoznala sa BH-alpinizmom, tj. vrhunskim planinarstvom. U katalogu izložbe istaknuto je da je BH-alpinizam upravo iznikan u najšire planinarske baze, baš kao najviši i najtemeljiti oblik planinarske ideje.

Odličan propagandni efekt koji je manifestacija imala, naročito kroz sredstva javnog informiranja, zadužuju KA da »Dani« postanu tradicionalna manifestacija, koja bi se održavala svake godine. Stigle su i ponude od nekih društava iz Zenice, Ljubljane i Zagreba da se izložba fotografija prenese i tamo.

Sl. Z.

VII. SARAJEVSKA ŠKOLA ALPINIZMA

Komisija za alpinizam PS BiH organizirala je, u okviru ovogodišnje sedme po redu SSA, ljetni početnički tečaj, koji je održan od 28. IX do 30. X na Romaniji. Predavanja i vježbe održavani su subotom i nedjeljom u domu »Slavisa Vajner-Cišća«, na Milutinovoj stijeni i u Velikim stijenama. Bilo je upisano 20 polaznika, od kojih je tečaj završilo 16, i nakon polaganja ispita steklo naslov alpinist-pripravnik. To su: Mukrim Sišić, Senad Skender, Igor Marić, Mustafa Hodžić, Nedim Dautović (PD »Tajan«, Zenica); Davor Ilić (PD »Bjelašnica«, Sarajevo); Milenko Matović, Radomir Carapić, Smail Spahović (PD »Željezničare«, Sarajevo); Jadranka Kovačević, Boris Kovačević, Borka Mijatović (PD »Treskavica«, Sarajevo); Edin Kajan, Goran Merdo, Zdenko Marić (PD »Prenj«, Mostar); Branko Kariški (PD »Maglić«, Goražde). Istovremeno je KA organizirala seminar za starje pripravnike iz cijele BiH, na kojem su polaznici samostalno penjali neke smjere u romanjskim Velikim i Djevojačkim stijenama, u navezima našli su se članovi različitih AS, neke smjere (npr. Centralni brid) prvi put su samostalno ponovili ženski navezi i sl. Ovo je prvi put da se KA odlučila i na ovakav oblik školovanja najmladeg alpinističkog kadra iz BiH, što se pokazalo vrlo korisnim. Polaznici seminara iz različitih AS upoznali su se i zblžavali, a seminar je bio poticaj da se neke neaktivne AS »probude«. Na seminar su bila prijavljena 23 mlada pripravnika iz 6 planinarskih društava iz cijele BiH. Ukupno su izvedena 172 uspona. Voda tečaja i seminara bio je ing. Rašid Mulahusić, sa stalnim predavačkim i instruktorskim timom, koji je sudjelovao i na dosadašnjim SSA, sastavljenim od najpoznatijih sarajevskih alpinista i visokogoraca.

Sl. Z.

Jedan romantični kutak Hrvatskog zagorja

VLADIMIR MAJNARIĆ

ZAGREB

Po Zagorskem planinarskom putu (ZPP) između Grebengrada i Ivančice ima 7 sati hoda. To je jedini dio Zagorja koji je dobroj dijelom nenaseljen. Zato ga i zovemo »Wild Westom« Hrvatskog zagorja. Želja mi je da se planinari upoznaju s ovim tihim romantičnim krajem, pa ћu opisati dojmova s puta kada smo označivali trasu markacija. Prilaz Grebengradu izostavljam, jer sam ga već opisao (NP 9-10, 1966). Stoga moj opis započinje kod Grebengrada.

Prenoćio sam u našem planinarskom naselju pod Grebengradom i probudio se rano ujutro. Sunce je plelo svoje zlatne niti oko vrha Pušine (575 m) koji se diže upravo iznad našeg naselja. Otvaram prozor. Pozdravlja nas pjev ptica. Jedna je od njih napravila gnezdo u rupi stabla obližnje jabuke, kraj same planinarske kućice. Ugodnim cvrkutom dozivala je svoje mlade i donosila im hranu. Veselila se svojoj skromnoj kućici, svojoj djeći i krasnom danu. Radovali smo se svi suncu koje je niz Pušine spuštao svoje prve zrake i najavljivao sunčan dan.

Okrijepili smo se dobrom mlijekom i oprostili od čuvara. Krenuli smo pored ostataka Grebengrada (530 m). Put nas vodi kraj velikog kamena s kojeg nas gleda oveća gušterica nepomično očekujući da mi rečemo prvu. Nemamo je želju uz nemiriti. Obilazimo je a ona kao da se čudi što smo prema njoj takoliko obzirni.

Šumom se spuštamo prema velikom kamenu i na njega stavljamo markaciju. Taj kamen je vjerovatno imao neku ulogu u povijesti Grebengrada za vrijeme Turaka. Izgleda da je pušten niz strminu radi uništenja neprijatelja. Zamišljam kako je bilo u ono doba, a kako je danas kad možemo tako mirno i sigurno hodati šumama. Koliko je tu siromašnih kmetskih glava stradalo čuvajući živote onih u burgu, koliko je ovdje partizana tražilo zaklon na putu od Ivančice na Kalnik?

Put izlazi iz šume i skreće desno preko polja prema jednoj jabuci. Na njoj markacija upućuje prema kući mlinara Štabe na potoku Lonji. Lonja izvire ovećim otvorom ispod stijene oko 100 metara sjeverno podno brda Pšelnaca (516 m). Izvor ima oblik sifona.

Pozdravljamo se usput sa Štabom, preskočimo Lonju kraj njegove kuće i uspinjemo se prema selu Kamenoj Gorici. Ona bijaše u povijesti Grebengrada kmetsko naselje. U donjem dijelu sela prema Podrutama postoji i danas kula koja je Grebengradu nekada najavljivala nepoželjne goste. Sada je obnovljena i pod upravom madžarevske župe;

služi mještanima kao zvonik, a u prizemlju je uređena kapelica.

Prošavši kroz Kamenu Goricu, kod posljednje kuće skrećemo na stazu prema osamljenoj klijeti, zatim opet putem u hrastovu šumu. Odjednom na zemlji, izrovanoj od raznih stopala, opazimo nešto sivo ispupčeno. Pogledamo bolje. Bila je to bjelouška. Zavukla je glavu i rep u zemlju, a tijelo joj je ostalo na površini. Zagrnemo je. Uputimo se prema selu Gornje Podrute širokim poljskim putem kojemu je s južne strane šuma, a sa sjeverne kratka duguljasta oranica.

U selu prolazimo mimo bunara i na nj poštavljamo markaciju. Iza bunara izlazimo na poprečni put, njim lijevo, pa kod posljednje kuće u polju desno prelazimo preko ceste do nekoliko kuća. Na električnom stupu opet postavljamo markaciju.

Nastavljamo put prema zaseoku Mucki od jedne usamljene kruške, gdje se put razdvaja. Hoćemo li se odmoriti i nahraniti mlijekom ili čak odspavati, uputimo se Vladi Mucki, gdje smo kao planinari uvijek došli.

Kula-zvonik kod sela Kamene Gorice

On će nam pokazati špilje u kamenolomu. Na putu prema kamenolomu nalazi se dobar izvor, sada ograđen. Manja špilja duga je 12 metara i ima malo nakita, a veća ima oko 25 metara i bez nakita je. Kamenolom se nalazi u brdu Podrutski Gubec (595 m).

Uspinjemo se kroz vinograde prema selu Preprotju. U selo ulazimo kroz ljeskova vrata. Prođemo kroz dvorište prve kuće, te se uspinjemo prema sedlu Preprotju (491 m). Ovdje kuća graniči odmah s kostanjevom i brezovom šumom. Breza je stablo čarobne ljepote, svojom bijelom bojom često zamjenjuje bijelu boju markacije. Dočarava vilenjačkog duha u šumi, a njeni lišće kao da pruža ruku planinaru i pomaže mu naći pravi put. Prošao sam puno lijepih krajeva naše zemlje, ali tako ugodno mjesto kao što je sedlo Preprotje, rijetko se nalazi.

Vidimo na stazi velik kostanj, zatim hrast, a u nastavku breze, pa po neku smreku i bor. Cijela je zaravan pokrivena mekom zelenom travicom. Veoma skladan ugođaj. Sve uljepšava mnoštvo ptica svojim nježnim cvrkutom. Nađe se ovdje i poneka srna ili zec. Šumskim putem stizemo do staroga hrasta i na nj opet stavljamo znak. Ravno dalje kroz Paprat vodi put u selo Pokojec, a desno staza na malu zaravan i prema zaseoku Vodicama. U drugom dijelu zaravni, u desnom sjevernom kutu, vodi staza nizbrdice prema šumi. Baš tu na ulazu u šumu naiđemo na mlado srnče kako požudno pase. Morali su mu blizu biti roditelji. Htjeli smo tiho proći da ga ne uznenimirimo, ali ga uplaši neki cik i ono bjež' u šumu. Sjetih se priče planinarskog znanca, bivšeg lovca, kad smo se jednom sastali u Vodicama: »Lovio sam u ovim šumama. Odjednom mi na put skoči velik jelen. Tada ih je još mnogo bilo u ovim šumama. Opalim i jelen se sruši u travu. Nisam još ni spustio pušku, a iz šume dotriči košuta i kao da ja ni ne postojim, pride jelen i počne ga lizati. Kad sam pristupio bliže, čini mi se kao da joj idu suze na oči. Otada nisam više htio biti lovac. Prodao sam pušku i sada sam planinar. Kad god mogu, od lovstva odgovaram svakoga.«

Spustimo se kroz šumu prema Vodicama i izlazimo na istaknutu travnatu ravan. Na toj ravni je naš planinar Lujo Herceg predsjednik PD »Milenograd« iz Budinšćine jednom održao slet planinara koji je omela jaka kiša. Ovdje je sada nova planinarska kuća. Tu možete dobiti žig ZPP-a (točka Ham), a piće i hranu nedaleko kod seljaka Hrebaka, čuvara kuće.

Put prema Hamu odvaja se u voćnjaku ispred novog doma. Spušta se prema sjeverozapadu u dolinu potoka Pokojca. Putem se može naići na zeca, vidjet ćete i po kojega kosa kako vam prkosno ispred nosa preleti. Jastreb ovdje gospodari, rado Vam kruži iznad glave. Žuna udara kljunom o bukvini koru uništavajući nehotice našu markaciju.

Na uzanoj trokutastoj livadi sastaju se dva potoka: Pokojec i Seljanec. Mi ih sijećemo u hipotenuzi i krećemo zatim lijevim putem. Po-

novno iznenadenje. Kad smo prešli mali šumarak izlazimo na ovalnu livadu ukrašenu prekrasnim ivančicama i margaritama: malo raj, čaroban kutić našeg Zagorja. Iz te doline, držeći se puta, izbijamo opet na široku livadu. Na desnoj strani joj je voćnjak; tu je bila nekada seoska kuća, ali je danas napuštena i propala. Bivši stanovnik, neki siromašan seljak, napustio je zemlju i odselio u Slavoniju. Sada je tu ročište divljih svinja. No ne bojte se, one se plaše čovjeka i bježe, pogotovo ako u ruci nose štap koji je sličan pušci.

Lijepim jugozapadnim putem i kroz šumu polako se uspinjemo prema visoravni Ham (640 m, vrh Hama 678 m). U šumi ćete naći pitomi kesten, bukvu i hrast, zatim šumaricu, kukurijek, jagodu, kopitnjak, lazarkinju, matičnjak i pelin. Oni ukrašuju ovaj prirodnji ambijent i daju mu zaseban čar. Na kraju stizemo na visoravan Ham, pravokutnog oblika, valovitu i dugu skoro 600 metara. Na drugoj strani visoravni, podno šume, nalazi se voćnjak u kojem je nekoć bila dvodjelna kuća s dva gospodara. Zbog nestasice vode (izvor je udaljen oko 15 minuta) vlasnici su takoder odselili u Slavoniju. To je bivši punkt ZPP-a Ham. Prije tog voćnjaka, na uzvišici, nalaze se dvije smreke i dvije breze. Odavde se pruža vrlo lijep vidik na varaždinsku kotlinu i selo Radovan prema sjeveru, dok prema jugozapadu vidimo Malu (720 m) i Veliku Ivančicu (1061 m).

Tu se sjetih jedne šale. Kad sam jednom polazio na Ivančicu sa svojim prijateljem, seljak je baš imao treblitvu kukuruze. Mi mu se ponudimo da ćemo mu trijebiti kukuruzu i on to odmah veselo prihvati. Iz obližnjih zaselaka (selo Željeznica) došle su djevojke i momci. Susjedina kćer bila je za udaju, a moj prijatelj neženja. Mi udri i nagovaraj svatove. Stvar je dobila pomalo ozbiljan karakter, te se napokon moj prijatelj pobojao braka. Jedva sam uspio dokazati da je sve bila samo šala.

Krenuli smo prema vrhu livade, a potom najprije laganim, a zatim naglim silazom prema zapadu u dolinu potoka Željeznice. Na cesti u dolini, na bivšoj trasi uskotračne šumske Željeznice, skrećemo malo nizvodno, nakon 100 metara preskačemo potok i dolazimo do kuće lovačkog društva u Budinšćini. Moramo se pažljivo držati puta, jer su u blizini lovačke kuće stare rudničke jame. Poslije kuće prolazimo širokim putem sa starim stablima lipe i kostanja. Nakon desetak minuta put se sužava i prelazi potočić. Taj se potočić ulijeva kod lovačkog doma u potok Željeznici. Ulazimo u mladu ljeskovu šumu. Uspon postaje vrlo strm. Idući pomalo desno prema Maloj Ivančici kroz oveću šumu zvanu Groblje, beremo jagode. U prorjeđenoj šumi bukve, hrasta i javora ispod Male Ivančice, nalazi se lijevo podalje od staze stijena, na čijem podnožju se vidi otvor. Tajne otvora još nisu istražene. Iznad ove stijene put vodi prema vrhu. Tu ima više puteva i valja dobro paziti na markaciju. Dolazimo na mali

Novi dom na Pokojcu pod Hamom

Foto: Željko Hlebec

prevoj, zatim slijedi mali spust u sedlo oda-kle vodi lijevo markacija prema Milengradu i Budinščini (4 sata hoda).

Uspinjemo se zatim u šumu Gradinovec, koja obiluje zanimljivim otpalim granama. One stvaraju razne oblike i mogu se uz malo truda preraditi u vješalice, klinove i razne kućne potrebštine.

Malo se odmaramo u mirnoj šumskoj tisini i sjećam se dana kada smo prvi puta markirali ovu stazu. Tada sam nosio u jednoj ruci boju, a u drugoj kistove. Moj drug je zaostao, ja stanem i čekam. S ruba šume dotrči zec, stane na zadnje noge promatrajući me prestrašeno. U isti mah pojavi se lisica. Moj zeko skoči i bjež. Lisica u zanosu za zecom dotrči do mene. Zapanji se, stane, te se nakonstrijesi i u hipu potrči nazad. Moja pojava spasila je zecu život.

Napuštajući šumu Gradinovec moramo dobro paziti na markaciju. Polagano i umorni uspinjemo se prema vrhu Ivančice. Put pravi velike zavoje i traje skoro cijeli sat hoda.

Na kraju šume dolazimo do kolskog puta na Prekrižju; тамо где staza presijeca put raste visok grm kupina, а покraj njega ulazimo na stazu za vrh Ivančice. Nekada se ovim putem preko Prekrižja opskrbljivao dom na Ivančici.

Dom je jedan od najstarijih u Hrvatskoj. Na njemu je spomen-ploča Josipu Pasariću, koji je bio inicijator njegove izgradnje. Domom upravlja PD »Ivančica« iz Ivanačice. U domu ćete uvijek biti lijepo i srdačno primljjeni, tu se možete ugodno odmoriti i prenoćiti. Stotinu metara od doma je željezna piramida, visoka 10 metara. S nje se pruža nezaboravan vidik. Prema sjeveru se vidi Madarska do Blatnog jezera, a vidimo i naš put od Grebenogra prema Ivančici. Na zapadu je Ravna gora (690 m), u daljini Strahinjščica (647 m). Ispod nas je mjesto Ivanec, selo Horvatsko i dalje Klenovnik, nekada dvorac grofa Draškovića — sada Bolnica za plućne bolesti. Desno je selo Voča i špilja Vindija, gdje su iskopani ostaci pretistorijskog doba, zatim vidimo bednjansku, dravsku i varaždinsku nizinu, Pohorje i Ptuj. Lijepo se vidi i povjesna Kapelica sv. Vuka, koja je imala obrambenu ulogu za vrijeme turske najeze.

Napisao sam ovih nekoliko riječi u želji da našim planinarima približim ovaj romantični ali i najteži dio trase ZPP-a, da im dočaram ugodne i lijepе dojmove, koje sam stekao prolazeći ne jednom ovaj dragi i osebujni, a pomalo i tajanstveni kutić našeg Zagorja. Sigurno ima još takvih tihih kutaka, samo ih treba naći. Dodite i vidite, pa ćete reći: »Imao je pravo!«

Penjanje – vrhunsko iskustvo

Nikada nije dovoljno samo promatrati igru drugih ljudi. Čovjek ima potrebu da se nađe u srži stvari, da istraži svoj vlastiti svijet i da se sam iskuša. »And it is Divine« je razgovarao s penjačima o teškoćama i uzbudnjima njihovog sporta. Kakve potrebe penjanje zadovoljava? I koja pitanja to nameće?

Većina penjača s kojima smo razgovarali slažu se u tome da idu u planine da iskuse ono što je Mallory nazvao »životna borba, težnja ka višem, uvijek višem, pustolovina i čista radost«.

Ovdje su neka od objašnjenja što smo ih čuli. Željeli bismo da zahvalimo svima koji su nam pomogli u pripremanju ovog članka.

»Za mene je osnovno otici na neko mjesto gdje je zrak čist i ništa ne očekivati, prepustiš se ritmu okoline, radije nego ritmu sata, i živiš od izlaska do zalaska Sunca. Tvoja ograničenost je prirodnija nego što je u društvenom životu.«

»Kad je ljepota toliko nadmoćna kao kad si očeviđac neke lavine ili kada gledaš nešto upravo nevjerojatno lijepo, oluju u planini, to čini da tvoj um (mind*) prestane govoriti. Ista stvar se događa kad si u napetoj situaciji, kad te sve pritisne, a to može biti u olujnom vremenu, u silnom vjetru, ili kada pokušavaš sići s planine u olui, ili slično, ili kad priteknes u pomoć, ili kad je neko ozlijeden. Svaka od ovih situacija stavlja te u trenutak upravo ovdje i upravo sad.«

»Kad god si sam sa sobom u planinama tada se stvari događaju, i one se neće desiti kad si s drugim ljudima. I kada se dogode poželiš da je neko bio тамо да ih i on vidi. Ali, to nikada ne može biti, jer se one zbijaju samo unutar tebe. Shvaćaš da se to nikad ne pojavljuje kada si okružen gomilom drugih ljudi.«

»Došao sam do tačke gdje sam odredio ciljeve u penjanju, stvari koje želim posti-

* Mind prevodimo s razum ili um, iako to nije najadekvatniji prevod. Misli se više na način ispoljavanja našeg ega, običnog ja, koji nam svojom aktivnošću, svojim konceptima i pretjeranim intelektualiziranjem brani da vidimo sebe i svijet kakvi istinsko jesmo, koji je često uzrok naših zabluda i patnji. Nevolja je u tome što nas ego često kontrolira, umjesto da mi njega kontroliramo! Istinsko spiritualno iskustvo moguće je tek onda kada zaustavimo bujicu misli našeg mind-a i pažnju upravimo na ono – iza. Još su drevni japski zen-učitelji govorili da se zapravo osjeća – stomakom! (Op. prev.)

ći, a penjanje postaje dio tog postizanja. Čovjek Zapada je uhvaćen u ideji postizanja, u tome da nešto radi i napreduje. I kad to uspijeva, zadovoljan je, osjeća se dobro. Ali put ka tome šta postići nije uvijek jasno određen. Često u sebi rasteš više nego ikada, ili se jako naprežeš, ili vježbaš snagu volje više nego ikada, ili više nego što je neko drugi ikada vježbao, nešto što još nije bilo učinjeno. Većina toga je samo orijentacijski cilj.«

»To ti daje veliko zadovoljstvo: ispenjati i osjećati se uzvišeno.«

»Penjanje je neka vrsta zaborava (u smislu gubljenja mind-a, ega, običnoga ja — prim. prev.), jer postaješ namjerno uključen u ono što radiš, ne možeš dozvoliti da napraviš grešku, jer ćeš umrijeti. Sve drugo što te može uznenimiravati iščezava, jer si se sam postavio u to.«

»Postaješ kao neka životinja koja živi u planinama, i to te baš privlači, slušaš zvukove što su oduvijek tamo, i nema nikakvog razgovora. Ne razgovaraš ni s kim, niti si uključen u ono uobičajeno, svakodnevno, tako da se stvari koje činiš u planinama, kao objedovanje i staranje o sebi, mirno obavljaju. Jedini razgovor je razgovor što ga tvoj um (mind) vodi s tobom i ponekad čak i to prestane i upravo tada možeš iskusiti zašto planine postoje.«

»Imaš taj osjećaj kada se ispenješ na vrh i to ostaje mjesecima s tobom. Stvarno se osjećaš uzvišeno mjesecima poslije velikog penjanja, jer stvarno uvidiš koliko je tvoj život vrijedan, i kako lijepo je šetati, jesti sladoled, voziti auto; još jednom odeš penjati, to je neka vrsta žudnje za ponovnim doživljajem. Tražiš to jedno, stvarno, snažno iskustvo.«

»To te stavlja u ono što ja nazivam vertikalna domena, kao suprotnost horizontalnoj domeni kojom je većina ljudi na svijetu ograničena. Sva je naša percepcija uvijek horizontalna, pa pri pogledu okomito dolje, npr. s vrha visoke zgrade, mnoge ljudi obuzme panika. To je pothvat koji čovjeka instinkтивno užasava i potpuno ga uzbudi. Visina ima veliko značenje za čovjeka, jer može značiti smrt.«

»U penjanju je natjecanje definitivno prisutno i uvijek će ga biti. Ne možeš ga eli-

minirati, osim ako penješ sam, a onda se takmičiš sa samim sobom.«

»Mnogi penjači vole provjeravati koliko daleko mogu preći granicu, da bi se još mogli vratiti. Bilo to domišljato ili ne, to je činjenica, ali mislim da je svako ko je ikad prekoračio granicu, gdje su možda prilike bile protiv njega, imao neku vrstu svjesnosti. On stavlja svoju vjeru u nešto, osim ako je potpuno samoubilački nastrojen.«

»Nalazili smo se na vrhu goleme strmine koji je stršio gore uvis, tačno u središtu snažnog električnog pražnjenja. Kosa nam je stajala uspravno. Izvadiš prst i onda počne da pucketi. Tačno osjećaš da si na pragu.«

»Odnos s osobom na drugom kraju užeta, nekako je zakučast. To je neka privlačnost koju nijedan drugi sport nema, jer tako dragocjeno zavisiš od njegovog djelovanja i on od tvoga.«

»U penjanju je vrlo razvijena mentalna komunikacija. Mnogo zavisiš od toga s kim si, ali postoje izvjesni ljudi s kojima sam došao do neke vrste suptilnog stapanja misli (minds).«

»Rurp** je veoma mala kuka koju zabijete kada postoji samo mala pukotina u stijeni. Upotrebljava se kod teških uspona i spasanja i zove se Klin Shvaćene Konačne Istine, zbog toga što vaš cijeli život visi na

** Rurp (engl.) je vrsta penjačkog klina; u našem jeziku ne postoji adekvatan termin (op. prev.).

malom komadiću čelika, četvrtinu inča dugom i šesnaestinu inča debelom, i kako tada ne shvatiti nešto?! To je ideja.«

»Kada se penjete morate živjeti s vlastitom odlukom ili se ozlijediti. Tako iznenada razvijete mnogo samopouzdanja. To vas tjera da napravite odluku. To čini da odlučujete brzo i da razmislite unaprijed o eventualnim poteškoćama koje bi vas mogle usmrtiti. Vi zadobijete mnogo samokontrole i sposobnosti planiranja, i kada počnete da radite s ljudima, to možete korisno da upotrijebite u komunikaciji s njima.«

»Lakše je penjati nego raditi s ljudima. Penjući možeš poginuti, možeš pogriješiti, stijena te može pogoditi u glavu... Ali s ljudima nikad nisi načisto.«

»Kada sebe daš potpuno u nešto, tako da si na ivici života i smrti, kad tu upravo balansiraš, možeš pogledati s obadvije strane i malo jasnije vidjeti šta život jeste.«

»U izvjesnom smislu vi na neki način ističete tu udaljenost ispod sebe. Mislim da je jedna od uzbudljivih stvari kada možete naći lijep greben i razgledati cijeli prostor ispod sebe. Fantastično je i vi gotovo igrati po njemu govoreći: »Pogledaj gdje sam!« A onda se radosno penjete na slijedeći greben.«

UZ GORNJI ČLANAK

U jednom od posljednjih brojeva časopisa »And it is Divine«, koji je do nedavno izlazio u SAD, pojavio se članak u kojem su planinari — na poziv redakcije — pokušali objasniti razloge svojih uspona u stijenama i iznijeti neka svoja iskustva s penjačkih uspona.

Ovdje donosimo skoro sav prevod članka, no potrebno je reći nešto i o samom časopisu, njegovoj vrlo zanimljivoj orijentaciji i motivima za ovakav jedan tekst.

»And it is Divine« je bio list američkih premija (ili duhovnih učenika) Satguru (Savršenog učitelja) Maharađi Ji-a, spiritualnog učitelja, koji je prije nekoliko godina došao iz Indije, iz duboko obrazovane, tradicionalno religiozne i spiritualne indijske porodice (njegov otac je bio veoma cijenjen u Indiji kao spiritualni učitelj naroda).

Najbolja indijska duhovna nauka uviјek je bila upućena čovjeku, pomažući mu da iz sebe razvije etičke kvalitete koje su svakom čovjeku date kao potencija, i koje ga i čine ljudskim bićem. To su: plemenitost, dobrota, iskrenost, saosjećajnost, sa-moovladavanje, postojana pažnja, želja za istinom... Činjenica je, ako pogledamo svijet, da ove i ovakve kvalitete čovjeka nisu pretežno zastupljene u našim, zapadnjackim, shvaćanjima čovjeka. Zapadnjacka filozofija najviše je »borilačka«, uti-

litaristička i često vrlo površna. Međutim, mlađe generacije Zapada, uglavnom odrasle uz rock-muziku, ponegdje ne usvajaju tradicionalno zapadnjacke koncepcije »uspješnog« života, i počele su prisvajati tradicionalna istočnjačka shvaćanja o bratstvu svih ljudi na Zemlji, shvaćanje o ljudskom biću kao duhovnom stvorenju... Možemo reći da su mlađi Zapada i pozvali indijske učitelje, koji su se odazvali osjetivši da je to iskren poziv, i danas žive u mnogim mjestima Amerike i Europe, okupljajući oko sebe mnogo ljudi i žena. Oni su ujedinjeni u manje ili veće zajednice, često izvanredno organizovani, ne odbijajući usluge i plodove ovog svijeta i civilizacije, ali jasni i čvrsti u svom stavu da »svrhu života i zadovoljstvo ne smijemo tražiti u svijetu prolaznosti i uvjetovanosti...«

Casopis iz kojeg donosimo prevod više ne izlazi (dobjeo je zamjenu u drugim listovima). To je bio izvanredno grafički opremljen list, s brojnim ilustracijama u koloru, koji je pisao praktično o sve-mu što ljudi zanima — o svemu sa spiritualnog gledišta, prepunjući čitaocu slobodu da sam otkrije uzrok, prvi i pravi razlog i vrijednost nečega za što se zanimaju ljudi. Tako je pisao o astronomiji, medicini, biologiji i drugim znanostima, sportu, kocki, magiji, religiji, politici, sociologiji itd., a i o alpinizmu, što nas posebno zanima.

☆

»Ako se nikada nisi uplašio i ništa ti nikada nije bilo novo, penjanje ti nikada neće biti ono što jest.«

☆

„Život u potpunosti zaista ne iskusite sve dok ne umrete, sve dok dio vas ne umre. Kad se to desi — mislim na osobu koja na skijama vozi slalom, ili na one momke koji poput sokolova lete iznad brodova, ili momke koji se penju u stijenama Yosemite, ili one koji su proživjeli velike tragedije u planinama — u tom momentu, mislim, dio njihovog ega umire. Vi shvaćate da umirete polagano, dio vas umire, dio vas koji ste prepoznali kao svoju ličnost, ta vaša strana, vaš ego postepeno umire. Kada ste postavljeni u sličnu situaciju u planinama, vi vidite da sve stvari koje su bile prikačene za vaše ime, nisu uopće važne. One odumiru.“

☆

„To okreće svu vašu pažnju na Prirodu. Teže je objasniti šta je ta sila koju možeš prizvati u pomoć kada visiš na litici. Izgleda da stižete u tačku kada upotrebot te si-

le morate nešto ispustiti iz ruke. Ako ste potpuno očajni i vaši su prsti zgrčeni da bi vas sačuvali od pada s visine, i treba da sakupite svaki atom snage, čak mnogo više nego što mislite da je imate, vi to ne možete sami uraditi. Izgleda da se morate pomiriti s time da ste potpuno propali, vi ste očajni, znate. I iznenada, kada ste u takvoj poziciji, nešto se dogodi i tu je nešto više.“

Komentar redakcije »And it is Divine«

Većina penjača penje sa željom da se suoči s realnošću, da dode do granice života i smrti, do granice onog šta je važno, a šta nije. Oni su otkrili da je iskustvo življenja najintenzivnije onda kada je um (mind) koncentriran, kada prestane da misli na trenutak.

Izbjeći mislima sport je bogova, prekoračiti misli i tražiti samu realnost. Jer konačna realnost postoji i ona se može realizirati, u meditaciji.

Meditacija je Kraljevstvo Himalaja na koje penjači bacaju pogled. Nijedan sport nije tako uzbudljiv kao meditacija, nijedno iskustvo tako živo.

Preveli i pripremili:
Zlatan Cico, Srđan Žalica i
Slobodan Žalica

POVIŠENJE PRETPLATE U 1978. GODINI

Ekonomска cijena godišnje pretplate porasla je na 150,00 dinara. Pretplatnička cijena ni dosad nije bila ekonomski zahvaljujući dotaciji iz fondova PSH i dotaciji Republičke samoupravne interesne zajednice u oblasti kulture. Ova je posljednja dotacija, nažalost, ove godine obustavljena zbog općih restriktivnih mjera, tako da časopisu prijeti deficit. Tome je osobito pridonijela činjenica što već dvije godine nismo korisnici visinu pretplate u skladu s porastom cijena grafičkih usluga i materijala.

Vodeći računa o mogućnostima prosječnog pretplatnika Izvršni odbor Planinarskog saveza Hrvatske je odlučio da se iduće 1978. godine pretplata povisi samo na 120,00 dinara te da se ekonomski pretplata od 150,00 dinara uvede tek 1979. godine.

Ipak apeliramo na one pretplatnike, koji imaju mogućnosti, da već 1978. godine uplate punu pretplatu od 150,00 dinara. Za takav dobrovoljni prilog bit ćemo im veoma zahvalni.

Ujedno molimo dužnike da i bez posebne opomene namire svoj dug kako nam ne bi nanosili nepotrebne neprilike. U tu svrhu mogu upotrijebiti priloženi ček i njime istodobno platiti i dug i pretplatu.

IZDAVAČ

Medvjedov kuloar

NAIM LOGIĆ

SARAJEVO

• 19. marta 1977. penjali su Naim Logić, Faruk Zahirović i Slobodan Žalica prvenstveni smjer kroz Medvjedov kuloar u sjevernoj stijeni Cetine (1992 m) na Prenju. Dužina smjera oko 700 m, ocjena prvih penjača: nagibi u ledu 45—75 stupnjeva, prosječan nagib oko 55 stupnjeva, mjestimice u stijeni IV—V, prvi penjači penjali 7 sati. Tehnički opis u NP 9—10, 1977, str. 239.

Sjeverozapadna stijena Cetine na Prenju
A ulaz u desni kuloar (Dugi bosanski smjer, opis u NP (11—12, 1972))
B početak Medvjedovog kuloara
C cigara
Trokut označava vrh 1992 m
Strelica označava izlaz iz Medvjedovog kuloara

Foto: Bogdan Rakić, april 1972.

Automobilom se dalje nije moglo. Put je prelazio u vododerinu — nastavak velikog točila u kome su se stjecali snjegovi iz cijele sjeverne stijene Cetine. Došli smo iz Jajblanice kroz Glogošnicu do kraja ove doline.

Bio je 18. mart. Braco, Žalica i ja namjerali smo popeti se na vrh Cetine kroz njenu sjevernu stijenu, do tada nesavladanu. Izabrali smo smjer kroz markantni lijevi kuloar.

»Spaček« ostade u dvorištu obližnje kuće, a mi s teškim naprtnjačama na ledima produžimo uz brzi planinski potok. Žubor vode miješao se sa crvutom ptica. Ovdje već uveliko vlada proljeće. Na sve strane ozelenjene livade i obeharali voćnjaci. A gore, visoko iznad nas, pod posljednjim zracima zalazećeg sunca bjelasa se ledom okovana sjeverna stijena Cetine. Kakav kontrast!

Na susjednom proplanku pored plasta sijena ugledasmo srnu. U potrazi za hranom sišla je iz surovih vrelti Prenja čak do sela. U ovo doba godine zaista je teško naći hranu. Polagano se krećemo vododerinom preko gomila zdrobljenih kamenih blokova i porušenih stabala. Sve je to djelo jesenjih i proljetnih bujica. Ovdje je lakše spoznati golemu snagu prirode. Veličanstvena kupola Cetine sve nam je bliža. Za dalje kretanje potrebno je i svo naše penjačko umijeće. Nailazimo i na prve vodopade. Tu su izlozani lijevc i prekrasni bazeni i kade — vajarska djela prirode. Kakav je umjetnik ta priroda! Krećemo se dalje. Postajalo je sve tamnije. Valjalo je do mraka doći do granice snijega, do prvog bivaka, i trebalo je čuvati snagu za sutrašnji uspon. Nevoljko napuštamo kanjon — lijep u svojoj divljini,

surovosti i netaknutosti. Uz lijevu liticu kajniona uspentrasmemo se nekako do zarasle lovačke staze. Nastavljamo dalje stazom, ali nas ona poslije pola sata hoda odvede ponovo u točilo. Noć je. Dolazimo i do prvog snijega. Uspinjemo se uz desnu padinu točila obraslu bukovinom. Nadosmo relativno ravnovrijedno mjesto za bivak. Braco i ja sakupismo suhog bukovog lišća za ležajeve. Žalica zaveza između dvije bukve svoju mrežu za spavanje. Vreće su bile tople. »Trando« nas obradova dobrom vremenskom prognozom za sutra i mi ubrzo utorusmo u dubok, zdrav san.

Jutro je počelo s uobičajenim prigovorima zbog mog sinočnjeg hrkanja. Prigrizimo nešto, spremimo opremu i uskoro krenimo prema točilu. Silazimo na snijeg. Hladno je. Nalazimo se u dnu velikog točila gdje su lavine snijele goleme kolicine snijega iz čitavog masiva Cetine. Iznad nas je snijegom i ledom okovana Cetina, s mnogobrojnim kuloarima, žljebovima, prekrasnim ledopadima... Djeluje zastrašujuće, ali istodobno i izazovno. Tu su mogućnosti za zimski alpinizam velike. Posmatramo kuloar kojim nameravamo proći. Između ostalog, očekuju nas tri izrazita skoka.

Polako se penjemo točilom. Do prvog skoka ima oko 300 metara. Dolazimo pod stjenoviti skok. Odozgo počeše da padaju komadići leda i stijene. Kao da se gore ne-tko kreće. Tko bi to mogao biti? Da nisu divokoz? Sjedamo pod jednu prevjesnu stijenu da se malo odmorimo i navežemo. Žalica na trenutak spusti kacigu na snijeg pored sebe. Ali, jedan komadić leda, nepredvidive putanje, udari u kacigu i ona se sjuri niz točilo praćena našim nemoćnim pogledima. Za-

lica se, ipak, navezuje s nama. Braco kreće prvi. Po nama neprestano padaju komadići leda i stijene. Premda nisu veliki, veoma su oštri i njihovi udarci su bolni. To najbolje osjeća Žalica, jer nema kacigu. Poslije pola užeta Braco dolazi do stijene. Pravi štand. Dolazimo do njega. To je jedna priječnica u lijevo, nagiba do 65°. »Kiša« leda i kamenja nejenjava. Braco produžava kroz stijenu. Veoma je kršljivo. Penjemo se derezama.

»Ja ovo ne mogu više izdržati! Odustajem, čekat će vas kod bivaka!« — dovikuje nam Žalica poslije jednog udarca leda, ovo ga puta u oko.

No, šta možemo, mi nastavljamo dalje. Uz pomoć dva kina Braco konačno dolazi do snijega i manjeg nagiba. Dolazimo do njega. Prvi skok je riješen. Sljedeća dužina je moja. Polazim. Odjednom, iznenadi me nečija prilika na desnom grebenu točila. Pa to je Žalica! Ubrzo dopenja do nas i naziva se. »Našao sam utru stazu divokozal!« — objasni nam.

Do sljedećeg skoka trebalo je proći oko 300 metara uz široki kuloar. Nagibi od 40° do 45°. Sad Žalica krenu prvi. »Evo medvjedov tragova!« — dovikuje nam. Dolazimo do njega. I zaista, jasni, svježi otisci medvjedovih šapa s kandama ocrtavaju se u snijegu. Prema tragovima vidimo da je došao iz šuma podno Cetine preko desnog grebena kuloara. Ali, tragovi vode dalje kuloarom, upravo kuda mi namjeravamo proći. Gledamo iznad sebe ne bismo li ga vidjeli. Nema ga. Odozgo snijeg i dalje »teče«. Pa on ide neposredno ispred nas! Znači, medvjed nas je tako fino naključao ledom i kamenjem. Producavamo dalje po medvjedovom tragu. Poslije jedne dužine u lijevo, dolazimo pod prevjesnu stijenu gdje sjedamo da se odmorimo i »dopingujemo«. Već smo kod drugog skoka. Gledamo u dolinu Nereverte. Zelene livade i rascvjetali voćnjaci kupaju se u suncu, a mi smo ovde u hladovini sjeverne stijene, okruženi snijegom i ledom. Tijelom mi prođoše neki topli žmarki. Odjednom, snijeg koji »curi« preko nas, postade znatno obiljniji. Izgleda da naš pretodnik ima problema s nekim »težim detaljima«. Svakog časa očekujemo da i medvjed, zajedno sa snijegom, sleti preko nas. Ali, borba za opstanak naučila ga je da rješava i teže situacije.

Žalica kreće dalje. Po medvjedovim tragovima! Nagib se povećava. Prelazi jedan snježni brid i izmiče našim pogledima. Dugo se zadržao. Konačno zove i mene. Dolazim do brida. Dalje me čeka kratko priječnica u desno, nagiba oko 60°, ali sva u ledu. To je moj prvi susret s pravim ledom u stijeni. Pokušavam iskopati nekakve stepenice, ali ne ide. Oslanjam se na dva predinja zuba dereza. Hoće li me izdržati? Da, hoće! Stižem do Žalice. Medvjed je tu traverzu prešao malo iznad nas — po granici leda i stijene. Vrlo inteligentno! Dolazi i Braco. Nalazimo se pod drugim skokom. To je jedan ledopad s na-

gibom i do 75°. »Hoću li ja dalje?« — upitah. Oni se složiše i ja krenuh. Koristim dve tri prirodne stepenice, na mjestima gdje je led popucao zbog prevelikog nagiba. Ali kako dalje? Vrlo je strmo. Pokušavam napraviti nekakve stepenice, ali u takvom nagibu led je teško »štemati«. Pravim rukohvat između stijene i leda. Ugledam i tragove od proklizavanja medvjedovih kandi. Ta snažna, lukava životinja prošla je lijevo od mene, po ivici stijene i leda. Gotovo nevjerojatno! Ipak, medvjedu je lakše: on ima četiri »dereze«, a mi samo po dvije! Odronjeni snijeg prestao je da teče. Lagano, pažljivo činim svaki korak. Konačno nagib se smanjuje, a led postepeno prekriva sve deblji sloj snijega. Uskoro treba da ugledam dugacku žlebinu — drugi dio našeg smjera. Napredujem pod nekom čudnom tjeskobom: hoću li ugledati medvjeda? Uskoro ugledah sedlo koje je i naš cilj. Medvjeda nema — bio je brži od nas. Pravim štand. Ova dužina me je dobro namučila. Lijevo iznad mene — suha zapadna stijena Vidrine Grude obasjana suncem, a desno markantna »cigara« (kameni stup) sva u ledu. Stižu Žalica i Braco. Producavamo dalje oko 250 metara zasnježenom žlebinom između Vidrine Grude i centralnog masiva Cetine. Nagibi od 45° do 50°. Krećemo se i dalje po medvjedovim tragovima. Žalica rješava treći skok. To je kratak ledeni skok nagiba oko 60°. Još jedna dužina i izlazimo na sedlo. Konačno smo na ravnom. Tragovi medvjeda produžavaju dalje prema šumama podno Vidrine Grude. Prema tragovima može se zaključiti da je on produžio dalje ne stajući na sedlu da se odmori. Kakva je to snaga! Čitav kuloar prešao je bez zastajkivanja. Možda smo ga mi i uplašili. Producavamo dalje grebenom prema vrhu Cetine. Još kojih 300 metara do vrha. Izlazak na vrh preko snježne strehe bio je spektakularan.

I konačno, na vrhu smo poslije sedam sati penjanja. Čestitanja. Dileme oko naziva smjera nema. Zvat će se: Medvjedov kuloar. Krda preplašenih divokozal bježe na sve strane. Poslije kratkog bježanja zastaju i radoznalo nas promatraju. Kao da se pitaju: »Otkuda ovi izniskoše?«. Kako ljudi mogu ubijati ove prekrasne životinje?

Oko nas veličanstven prizor. Prenj sa svim svojim vrhovima i dolovima blješti na suncu. Ovako lijep može biti samo Prenj zimi. Gledao sam Prenj zimi s mnogih njegovih vrhova: s Velike Kape, Osobca, Sivadija, Otiša, Zelene Glave, Lupoglava... Ali, pogled sa Cetine je najljepši. Nad doline Tisovice, za Kantarom i nad Lučinama nadnjeli su se prekrasni tornjevi Prenja: Velika Kapa, Osobac, Otiš, Zelena Glava, barjera Vjetrenih brda, Ovča, Lupoglavl, Kerač... To je zaista teško opisati riječima. Fotoaparati šklijocaju.

»Pazi tamo, dva skijaša!« — prenu me iz zanosa Bracin glas. Negdje podno Crnoglava ugledasmo dvije sićušne siluete ski-

jaša. Tko li je to? »To su vjerojatno Hamo i Gafa. Hamo mi je rekao da će možda počušati ispenjati Žljebinu u zapadnoj stijeni Otiša« — objasnih ja. Da bismo se sakrili od vjetra sjedamo ispod jednog čuvika da sačekamo drugove. Bilo ih je zaista lijepo vidjeti sa skijama na nogama u ovom bijelom prostranstvu. Njihove skije neumorno su parale nepreglednu snježnu pistu. Pozavidio sam im. Kretali su se prema nama. Za trenutak izmakoše našim pogledima. Okrenuh se i iznad nas, svega 4 — 5 metara daleko, ugledah siluetu divojarca, simbol ovih vrleti. Imao je divne, velike rogove. Stajao je ponosno i gledao nekamo u daljinu. Gledao

sam ga netremice. Nije nas čuo jer je vjetar duvao od njega prema nama. Posegnuh za fotoaparat, ali sam bio suviše bučan. Divojarac umaće. Skijaši se uskoro pojaviše značno bliže. Sada smo sigurni: to su Hamo i Gafa. Dozivamo ih i mašemo. Odazivaju se. Mašu nam — vidjeli su nas.

Umorni i zadovoljni silazimo s vrha Cetine ususret našim drugovima. Ispunjen zadovoljstvom, osjećam kao da letim niz snježne padine.

Prenj nam je ponovo pokazao sve svoje čari i pružio trenutke nezaboravnog uživanja.

Ah, taj Prenj ...

Nisam suvremen

VALENT HOFER

RIJEKA

Pokraj mog stana igraju daci iz obližnje škole svaki dan nogomet. Kada se održava kakva važnija nogometna utakmica između vodećih klubova, neki od nastavnika svaki odmor prosjede u zbornici pored radioaparata i slušaju prijenos utakmice, umjesto da se spremaju za slijedeći sat... Kada idem ulicom, čujem kroz otvorene prozore glas spikera s nogometnog igrališta. Na gradskom šetalištu susrećem mlađe ljude s tranzistorom u ruci: slušaju prijenos nogometne utakmice. U mnogim kućama vidimo učenike koji, vrativši se iz škole, odmah sjedaju pred televizor i velikom napetošću prate tok utakmice. Gledajući sve to u meni se jednog dana nešto pobunilo, i da umaknem ovom nasislu na zdrav mozak, pobjegnem iz grada ne bih li negdje u miru našao spas od ove napasti. Svoje korake usmjerim u pravcu Kozale i Drenove i prema kanjonu Rječine. Tu nađem na tri lovca, koji su čekali u zasjedi i jedan drugome mahanjem ruku u potpunoj tišini davali znakove. Proveo sam s njima duže vrijeme, a predvečer se zadovoljan i smiren vratio kući na počinak.

* * *

Slijedeći dan bio je Prvi maj. Ustanem ranio i sjednem u autobus, koji vozi u Gorski kotar. I u autobusu obično svi putnici — hoćeš-nećeš — moraju slušati prijenos nogometne utakmice, ali je sada u rano jutro još nije bilo. Kod Kamenjaka izadem iz autobusa pa se uputim starom cestom pješke prema Platku. Da sebi olakšam uspon odrežem poduži štap. Pri tom poslu opazim iza grma čovjeka s najnovijim brojem »Sportskih novosti«. Brzo se udaljam s tog mjesta, da me »planinar«, koji je zbog svoje potrebe bio zašao u grmlje, ne opazi i da me dalje pri usponu ne počne obradivati kakvom nogometnom temom. Došavši do cestarske kućice, opazim podalje na novoizgrađenoj cesti četiri autobusa kako jure prema Platku.

Ne sluteći ništa zla produžim i ja istim putem s krasnim vidikom na okolišne vrhove. Desno u uvali ispod Sljemena (1333 m) vidim veliko stado ovaca s pastirima, a lijevo mladu crnogoričnu šumu ispod Bijele Peše (923 m). Na Malom Platku sjednem kraj kamenitog kubusa radi odmora i doručka. Tu onda zadem u šumu i lijepom hladovinom za pola sata stignem u blizinu planinarskog doma. Najednom začujem poznatu graju i viku s naših nogometnih igrališta. Zaprepastim se. Pa nisam na stadionu! Ovdje sam u planini, kamo sam došao da uživam u miru i tišini, na čistom i mirisnom zraku i da odmorim napete živce od svakodnevnih briga i rada.

Evo u čemu je bila stvar: U ona četiri autobusa dovezli su se na Platak omladinci, koji su sada na livadi nedaleko planinarskog doma igrali nogometnu utakmicu... Razumljivo, nogomet na igralištu okruženom šumom, ima svakako veliku prednost od nogometa u zagušljivom zraku velikog grada. Tko mi je kriv da sam baš u taj mah došao na Platak?! Bijesan zbog promašenog izleta nisam ni svratio u dom, nego se okrenem i uputim natrag odakle sam i došao. Kod kuće se moji iznenadiše i upitaše me što mi se dogodilo.

* * *

Slijedeći dan odvezem se s prijateljem Karлом do Gornjeg Jelenja. Putem mu isprimam svoj doživljaj od jučer, a zatim kreнем obojica markacijom na Tuhobić. Divna tišina, nigdje glasa da čuješ! Pravi odmor za živce čovjeka, koji je osuđen da stalno živi u gradskoj vrevi i buci. Navečer sjednemo na vlak, koji je bio dupkom pun mlađih ljudi. Stoeći u hodniku slušali smo vrlo »interesantnu« i temperametu diskusiju o rezultatu današnjih nogometnih utakmica. Pogledam Karla, a on mene, i uzdahnem: Iz te kože nikuda!

Akcije – uvjet napretka

BOŽIDAR VELJKOVIĆ

BEOGRAD

Mnoge su manifestacije kojima smo i mi planinari 1976. godine obilježili Dan borca — 4. juli. Učinili smo to kao i uvijek u sličnim prilikama na našem terenu, na planinama. Među tim mnogim akcijama ostat će posebno zabilježena svečanost otvaranja Planinarskog puta oslobođenja »Planine Jugoslavije«, obavljenu na najvišem vrhu u nas, na Triglavu. Istodobno su tog dana kontrolni pečati spomenutog puta postavljeni na još 13 vrhova u svim našim republikama i pokrajinama. Među planinarima put je odmah dobio ime »Jugoslavenska transverzala«.

Od prvog dana otvaranja transverzala je naišla na veliko zanimanje. Vrhovi: Maglić, Zelena glava (Prenj), Bobotov kuk (Durmitor), Kom Vasojevićki (Komovi), Klek, Crkvina (Velebit), Jakupica (Solunská glava), Pelister (Baba), Triglav (Juliske Alpe), Raduha (Savinjske Alpe), Pančićev vrh (Kopaonik), Trem (Suva planina), Đerovica (Prokletije) i Crveni Čot (Fruška gora) postali su meta ne samo planinara koje nazivamo »transverzalcima«, već i onih koji nikada ranije nisu osvajali transverzalne značke. Jednostavno, uočljiva je želja da se osvoji jedino jugoslavensko priznanje za obilazak planina širom naše zemlje. Sigurno je da je za opredjeljenje da se krene ka vrhovima Jugoslavenske transverzale pridonijela i činjenica što među 14 određenih planina za gotovo svakog planinara ima bar jedna na kojoj nije nikada bio. Zbog toga se ova transverzala manifestira i kao podstrek da planinari sa sjevera zemlje krenu na Solunsku glavu ili oni s juga na Velebit, gdje su veoma rijetko (ili nikada) boravili. Planinari Niša, »domaćini« Trema i doma »Bojanine vode« na Suvoj planini, gotovo da i ne pamte da su im u »goste« dolazili planinari iz drugih republika i pokrajinama, a istini za volju treba reći da su i planinari iz SR Srbije izvan Niškog regiona vrlo rijetko odlazili ka Tremu. Stoji i činjenica, što je sasvim normalno, da su planinari rijetko kretali na put od više stotina kilometara da osvoje samo jedan, transverzalom zadati vrh, već su koristili priliku da se bliže upoznaju sa cijelom planinom na kojoj je transverzalni vrh.

Da bi se shvatio značaj svega ovoga potreban je i podatak da je do sada kancelarija Planinarskog saveza Jugoslavije raspala u republike i pokrajinske saveze 3.000 dnevnika Jugoslavenske transverzale i da su gotovo svi vlasnici dnevnika započeli osvajanje transverzala. Taj planinarski »posao« već je završilo 27 planinara. Nije na odmet priznati da su oni u svojim sredina-

ma mali junaci našeg planinarskog vremena, jer im je trebalo mnogo volje, dosta vremena i spremnosti na ne tako male materijalne izdatke da bi stekli priznanje u obliku transverzalne značke. To je i potvrda da se osvajanje ovog transverzalnog puta izuzetno cijeni. Zabilježimo ovog puta i to da su Mehmed Šehić i Prešer Sead iz Sarajeva prvi osvojili Jugoslavensku transverzalu.

Transverzala ima još neke posljedice. Na primjer, Dom »Bojanine vode« na Suvoj planini više godina bio je loše održavan, nedovoljno čist, pomalo zapušten, što danas više nije. Međutim, ostaje i dosta neriješenog. Na Komovima (ne računajući izgrađen a još neotvoren bivak planinara Beograda u Velikoj karlici) nema objekata. Pod Maglićem dom na Hadžića ravnim ne može da se koristi jer se duže vrijeme i veoma sporo renovira. Sve to otežava obilazak kontrolnih vrhova, a tome treba dodati i činjenicu da su neki planinari izgubili gotovo isto toliko vremena (uz mnogo nerviranja) da pronađu pečat transverzalnog vrha koliko im je bilo potrebno da se od podnožja popnu na vrh. Zaista niko ne bi mogao ni da sluti da se pečat Koma Vasojevićkog nalazi u ladici stola prodavaonice u Ivangradu u kojoj je zaposlen predsjednik mjesnog planinarskog društva ili da se pečat Maglića nalazi u Sarajevu u Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine. Teškoće ima i s pečatima Pančićevog vrha (nalazi se u odaji komandnog stola uspinjače koja radi samo u određeno vrijeme), Bobotovog kuka (nalazi se u prostorijama Turističkog društva u Žabljaku) i Đerovice (nalazi se u prostorijama PD »Đerovica« u Peći).

Planinarski put oslobođenja »Planine Jugoslavije« smatram za jednu od veoma uspjelih akcija Planinarskog saveza Jugoslavije koja je dala izuzetan doprinos povećanju aktivnosti planinara. Takve akcije su nam potrebne i rekao bih da je imperativ bar po jednu takvu svake godine uvrstiti u program Planinarskog saveza Jugoslavije, kao što je to bilo s akcijama »80 vrhova za Titov rođendan«, »Tragom prvog izleta HPD« i sličnim. One su zanimljivošću i dobrom pripremljenosti uspjele da animiraju veći broj planinara. Nažalost, prolaze godine u kojima takvih akcija nema, i pitanje je tko se brine o tome u rukovodstvu PSJ. Na pragu smo 1978. godine, a neka takva akcija dosad još nije najavljena. Zato i pitanje: nećemo li izgubiti korak u hodu aktivnosti na širem planu ako nešto prekasno i na brzinu organiziramo?

Durmitor zaslužuje veću pažnju

MILUTIN VASILJEVIĆ-LILO

SARAJEVO

Durmitor je jedna od najljepših i najinteresantnijih planina u našoj zemlji. On raspolaže s velikim, gustim raznovrsnim šumama, zelenim pašnjacima i kamenim vrhovima kakve susrećemo samo u Alpama. Brojni su izvori bistre i hladne vode, a 17 prekrasnih većih i imanjih jezera pravi su ukras Durmitora, planine opjevane u mnogim narodnim pjesmama. Najveće je Crno jezero, nedaleko od Žabljaka (1450 m), tipičnog planinskog naselja. U ljetnim mjesecima moguće je tu i kupanje. Mirnu površinu ponekad zatalasaju ribe pastrmke.

Malo je planina koje su tako zanimljive kao Durmitor, no i pored svoje ljepote i privlačnosti nije posjećen onako kako to zaslužuje s obzirom na svoje specifičnosti. Uzroka je više. Jedan je od najvećih nedostataka što na ovoj visokoj i prostranoj planini nema niti jedne planinarske kuće. To znači da se od Žabljaka, gdje postoje dva hotela, prilično skupa za planinare, i ležajevi u kućnoj radinosti, mogu na Durmitor praviti izleti

samo preko dana. Pod šatorima ili kod stotara u katunima noću je veoma hladno, jer se čak i u ljetnim mjesecima živa noću spusta ispod nule.

Ranije je postojala skromna planinarska kućica kod Velikog Škrčkog jezera, ali ona već odavno nije za upotrebu i predstavlja samo jednu ruševinu u koju pastiri sklanjavaju svoja stada u slučaju nevremena.

I-planinarski putevi po Durmitoru odavno nisu markirani. Stare oznake jedva se pogledje prepoznaju. Zato se na ovu planinu teško možeći bez vodiča. Njih se uvijek nade u Žabljaku, ali uz naplatu.

Do gradića Žabljaka, polazne točke za najljepše planinarske ture po Durmitoru, danas se može stići dolinom čuvene rijeke Tare asfaltnim putem do Mojkovca, na kopnenom dijelu Jadranske magistrale. Postoje i putevi od Nikšića i od Pljevalja, ali makadamski. Međutim, sada se radi na njihovoj modernizaciji i asfaltiranju.

Na Durmitoru postoje mnoga mjesta do kojih planinari dolaze pješačenjem uživajući u vidicima na sve strane. Osim spomenutih jezera, od kojih su neka i porobljena, posjećuje se najviši vrh Durmitora Bobotov kuk (2526 m), zatim poznata Ledena pećina, Bezemni vrh, Savin kuk i Savina voda na njemu, Meded, Planinica, Ališnica, Crvena greda, Prutaš i mnoga druga mjesta.

S obzirom na izuzetnu ljepotu i privlačnost ove planine bilo bi veoma poželjno i korisno da se pokrene široka akcija, možda cak i uz pomoć Planinarskog saveza Jugoslavije, o izgradnji jednog makar i najskromnijeg planinarskog doma na podesnom mjestu ovog planinskog ljepotana. Zajsta je neshvatljivo da jedna ovakva oaza ne-

dirnute prirode, što je u današnje vrijeme prava rijekost, nema niti jednog objekta za prihvat brojnih planinara. A kako bi samo bilo i lijepo i ljudski kada bi jedan novi planinarski dom na Durmitoru nosio ime nekog od palih boraca ovoga nikada pokorenog kraja!

Vjerujem da ne bi bilo ni jednog planinara koji se ne bi odazvao ovakvoj akciji u granicama svojih mogućnosti.

Možda će ovih nekoliko redova iz pera planinara-entuzijasta naći na plodno tle pa će se naći neko tko će pokrenuti akciju za izgradnju makar i najskromnijeg planinarskog objekta na našem ponosnom i opjevanom Durmitoru jer on zaslužuje da ga posjećuju planinari iz svih naših krajeva.

Orijentacijski sport

● Prvenstvo Hrvatskog zagorja svih republika i pokrajina (osim na terenima Grebenograda 23. 10. 1977. godine održano je prvenstvo zagorskih planinarskih društava u orijentacijskom kretanju za podmladak. Uz pronaalaženje kontrolnih točaka takmičari su na svakoj KT imali riješiti neki zadatci i to iz poznavanja planinskog cjeća, planinarske opreme, lišća šumskog drveća, strana svijeta i zagorskih planina. Iako je takmičenje vrlo dobro organizirano, živila su se samo tri planinarska društva i to: PD »Ravna gora« iz Varaždina, PD »Milengrad« iz Budinčine te domaćin PD »Grebenograd«. Upukno je sudjelovalo 11 članova. Najbolji je bio Boris Brežnjak iz PD »Milengrad«, drugo mjesto pripalo je Damir Filipović iz PD »Grebenograd«, treće Krešimir Martinjaku iz PD »Ravna gora«. Nakon podjele nagrada održan je kraći literarni program uz sudjelovanje literarne grupe »Grebenograda«.

● Prvenstvo Zagreba u orijentaciji. Deseto pojedinačno prvenstvo Zagreba u orijentacijskom kretanju održano je 23. X 1977. g. na istočnom dijelu Medvednice u organizaciji PDS »Velebit« Zagreb i pod pokroviteljstvom Planinarskog saveza Zagreba. Sudjelovalo su 42 natjecatelja iz planinarskih društava »Čelik« Smederevo, »21 maj« Beograd, »Ravna gora« Varaždin, »Sljeme«, »Sutjeska«, »Velebit«, »Zagreb-matica« Zagreb, »Visočica« Gospic. Staza za muške bila je duga 7300 m, s 11 KT, a za ženske 5000 m, sa 7 KT. Karta je bila mjerila 1:10.000. Poredak je bio slijedeći: muški 1. Zlatko Smerke, 2. Ivan Grašovec, 3. Darko Sakar; ženske 1. Jadranka Grašovec 2. Mirjana Valjak, 3. Mira Stefanović.

(M. Matovina)

● Savezno orijentacijsko natjecanje održano je 17. i 18. rujna na Ravnoj planini, Jahorina, u organizaciji PS BiH. Start je bio u planinarskom domu »Tekstilac«, a cilj u domu »Partizan«. Natjecanje je bilo dvodnevno, dužina staze 26 km zračne linije s 18 kontrolnih točaka. Sudjelovalo je 20 ekipa iz

● Pojedinačno prvenstvo PD »Zagreb matica«. U nedjelju 16. 10. održano je u okolini doma »Risnjak« na Medvednici Prvo pojedinačno orijentacijsko prvenstvo PD »Zagreb matica«. Sudjelovalo je 58 natjecatelja iz 7 društava, raspoređenih u tri kategorije. U

muškoj A kategoriji prva mjesta su osvojili: 1. Zlatko Smerke iz PD »Ravna Gora«, 2. Tore Engebretsen, PD »Sljeme« i 3. Josip Dučak iz PD »Stražilovo« (Srijemski Karlovci). U muškoj B kategoriji plasman je: 1. Darko Čutić, PD »Sutjeska«, 2. Tonči Petrić, isto društvo i 3. Stjepan Sraka, PD »Sljeme«. U C ženskoj kategoriji plasman je: 1. Goranka Lugomer, PD »Zagreb matica«, 2. Senka Jurković, PD »Sljeme« i 3. Tatjana Bakran, PDS »Velebit«. Redoslijed najboljih društava: »Sljeme«, »Stražilovo«, »Sutjeska«, »Zagreb matica«.

Transverzale

● Značka »Planinar transverzalac«. Na inicijativu transverzalaca seniorske i omiljadinske sekcije PD »Zelježničar« iz Zagreba ustanovljeno je priznanje, naziv i značka »Planinar-transverzalac« na Dan zelježničara 15. IV 1976. g.

Naziv i značka može steći svaki planinar iz SFRJ koji obilaskom planinarskih transverzalnih puteva širi planinarske ideje, učvršćuje bratstvo i jedinstvo, drugarstvo i prijateljstvo među planinarama i ljudima koje susreće na tim putevima, poštije etičke i ljudske norme. Priznanje (naziv i značka) izdaje se prema posebnom pravilniku, koji uvjetuje obilazak transverzala. Izvod iz čl. 4: Ustanovljuju se tri stupnja priznanja: 1. za osvojenih 10 raznih planinarskih transverzala, od kojih jedna mora biti republička, značka III stupnja crvene boje; 2. za osvojenih 20 raznih planinarskih transverzala, od kojih dvije moraju biti republike, značka II stupnja bijele boje i 3. za osvojenih 30 i više raznih planinarskih transverzala, od kojih tri moraju biti republike, značka I stupnja plave boje.

Dokaze o osvojenim planinarskim transverzalam (dnevniku) natjecatelj podnosi svom matičnom planinarskom društvu, koje će mu nakon pregleda o tome izdati potvrdu s potpisima predsjed-

nika i tajnika društva, te žigom društva. U potvrdi osim osobnih podataka treba navesti: nazive osvojenih transverzala, broj i godinu ovjere dnevnika, a gdje ima, i broj značke za svaku transverzalu. Ovu potvrdu natjecatelj dostavlja na adresu PD »Zelježničar«, 41000 Zagreb, Trnjanska cesta 5 b. Natjecatelji mogu i osobno doći u društvene prostorije s dokumentacijom svakog prvog utorka u mjesecu. Na temelju potvrde ili pregleda dnevnika Komisija za djeluju naziva i značake Planinar-transverzalac dodjeljuje natjecatelju pismeno priznanje i značku odgovarajućeg stupnja u roku od 30 dana. Cijena značke, pismenog priznanja i povratnih poštanskih troškova iznosi din. 30, a plaća se na adresu i broj žiro računa društva (30101-678-362) s ozнакom za »P-T«. Sva potrebna obavještenja i tablicu obilaznika redovito donosi planinarski list »OSA«.

Prvim nosiocima iz »Zelježničara« značke je uručen 27. V 1976. g. predsjednik društva, a svečanosti je prisustvovao i predsjednik Komisije za transverzale i markacije PSH Edi Pavšić, koji se povoljno izrazio o toj akciji. Akciju je pozdravio i predsjednik PSH i PSJ B. Škerl, a pozitivno ju je ocijenio i IO PSH na sjednici 23. II 1976. g.

(K. Ormanec)

Doživljaji na Šar-planini

JOSIP GANZA

SPLIT

Terenski me rad odveo na neko vrijeme u Prizren u podnožju Šar-planine. Bio je to planinarski izazov i uskoro sam se uputio od Prizrena preko prizrenskog planinarskog doma na Stružu i vrhova Vrtop i Kara Nikola, te dvaju Karanikoličkih jezera i sela u dolini Lešnice do Tetova. To je bio dnevni izlet na kome sam se oduševio ljetopama ove planine. Usput sam se okupao u jezeru na 2200 m visine. Iza toga sam već planirao slijedeći izlet na najviši vrh Šar-planine, Titov vrh, čiju sam kulu na vrhu stalno gledao s prvog izleta.

Kod odmora na Stružu saznao sam za neke prizrenske planinare i ubrzo stupio s njima u vezu.

Već sam slijedećeg vikenda s dobrim prizrenskim planinarom Slavkom Jovanovićem krenuo autom u Tetovo, pa odatle u poznati zimski skijaški centar Popovu Šapku (1700 m). Zatim smo se uputili prekrasnim visoravnima na naš cilj Titov vrh. Vidici su na sve strane bili divni, a jesenske su boje davale posebno obilježje. Ostaci prvog jesenjeg snijega nadopunjivali su ljepotu krasnog sunčanog dana. Uglavnom smo išli grebenima, penjući se na usputne vrhove, jer markacija ne postoji. Jedina je markacija na Šar-planini ona iz Prizrena preko planinarskog doma Struže do raskršća na sedlu za Tetovo, s ogrankom markacije sa sedla do Karanikoličkog jezera.

Kula na Titovu vrhu je impozantna okrugla zgrada na tri kata, sagrađena prije 1954. godine, ali su je seljaci skoro potpuno uništili. Stepenica za gornje katove nema, pod je tako truo da mu prijeti rušenje, nema ni jednog stakla, čak su neki željezni dijelovi prozora iščupani, a od drvene oplate zidova postoje samo neznatni tragovi. Zbijala žalosno, a tim gore što nema na vidiku nekog rješenja.

Od desetaka kuća i domova koji su postojali i radili poslije rata, sada su u ispravnom stanju samo četiri: Struže nad Prizrenom, Stokova kuća pod Piribegom, dom pod Ljubotenom i Ribarsko-lovačko-planinarski dom u dolini Lešnice između Karanikoličkih jezera i Titova vrha. Naravno, postoje i skupi hoteli na Popovoj Šapki.

Neshvatljiv je vandalizam čobana, jer i oni mogu u domovima naći sklonište i odmor.

U kuli smo spremili večeru i poslije pjesme spremili se za spavanje u vrećama, na prvom katu, gdje smo prije toga raskrčili smeće.

Ujutro u cik zore probudili su me nekakvi čudni životinjski glasovi, ali kad sam privrio na prozor, sve je već utihnulo. Spremili smo se da preko obližnjeg vrha od 2702 m odemo na vrh Đinibeg (2610 m) iznad Drača i Broda, pa da se preko jezera vratimo na Popovu Šapku i onda kolima u Prizren.

Tek što smo se stali spuštati s Titova vrha, moj drug, po nadimku Vrabac, opazi divokozu. Dan ranije smo ih vidjeli više krda, a i mnoštvo vrana i orlova. Kad je Vrabac zviznuo, divokoza je digla glavu pa nagnula da bježi. No poslije dva tri koraka pretumbala se preko glave pa nam je bilo jasno da je bila ranjena. Bježala je i padala i dalje. Nekih 100 metara niže od sedla divokoza je legla tako da sam je uhvatio. Uznemirila se, ali sam je umirivio milovanjem i blagim šaputanjem. Dali smo joj krušku, ali ju je pojela napola nasilu. Iz moje naprtnjače izbacili smo sve osim vreće za spavanje, i mlađu divokozu (tek su joj provirili mali roščići) smjestili u naprtnjaču. Oko nje smo podložili rezervnu odjeću da joj bude mekše, a vani joj je virila samo glava.

Odustali smo od našeg izleta preko Đinibega i krenuli najbližim putem dolinom prema Popovoj Šapki.

Trebalo nam je 5 sati hoda, a 13—14 kg teška divokoza, uz ostalu opremu, zatezala mi je ramena. No lijep dan i krasni predjeli te briga za divokozu tako su me zaokupili da nisam osjećao umor.

Putem smo naišli na nekoliko stada ovaca s čobanima i psima šarplanincima. Ovi psi znaju biti nezgodni i opasni, pogotovo ako u blizini nema čobana da ih prizovu nazad, pa planinari obično sa sobom nose krupne ljeskove štapove za obranu. No najbolja je obrana čučnuti i netremice ih gledati, jer tada ne napadaju, iako užasno laju, bijesno škljocaju svojim bijelim Zubima i sijevaju očima kao da će vas progutati u nekoliko zalogaja. Sigurno bi napali da pokušate bježati. Stoga moj drug (na njega su psi posebno »alergični«) nosi uvijek sjekiricu. No sve je dobro prošlo, čobani su uvijek na vrijeme prizvali pse natrag. Nisam se mnogo uzbudivao jer sam prošli tjedan bez ikakva oružja mirno prošao, a psi, koji su i tada na me lajali, nisu pokazivali krvоžednu čud. Zadovoljili su se gromoglasnim lajanjem. Na moj strogi povik »stani« ostali bi na stotinjak metara, a ja bih se polako udaljio.

Na Popovoj Šapki ušli smo u kola i odvezli se do Brezovice, 40 kilometara od Pri-

zrena, gdje je uprava Kosovsko-šarplaninskog lovačkog društva. Javili smo se predsjedniku lovačkog društva Mikelju Gogiću i dogovorili da ćemo divokozu pokušati izlječiti u Prizrenu, u dvorištu Vrapca, uz pomoć njegovog prijatelja veterinara. Ako nam to uspije, divokozu bismo poslje obilježavanja pustili natrag u Šar-planinu.

Tom prilikom nam je Gogić pokazao u podrumu lovačkog doma mlađog medvjeda kojega su prije pola godine našli ozlijedeno-ga i uskoro će ga pustiti. Pošli smo u podrum i radoznalo ga promotriili. Imao je golemu glavu i blage oči.

Veterinar je u Prizrenu ustanovio da divokoza nema preloma, ali da je dobila jak udarac u predjelu plećke zbog čega joj je prednja desna noga djelomično nemoćna i osim toga je u šoku. Vjerojatno su vuci gajnali krdo divokozu i dok su se ostale divokozne razbjezale, naša je možda pala s neke litice i ozlijedila se. To se vjerojatno desilo onog jutra kad smo u kuli na Titovu vrhu čuli one čudne životinjske zvukove. Vidjeli smo mnogo vučjih izmeta, nalik kobasicama od vune — ostaci pojedinih ovaca.

Veterinar je smatrao da će divokozu preživjeti. Hranu je počela primati iz ruku i sasvim smo se sprijateljili. Dobila je potrebne lijekove. Učili smo je da opet stoji na nogama. Vrabac je bio potpuno zaokupljen njenom njegom i pri tome pokazao veliku požrtvovanje.

Nakon nekoliko dana intenzivne njene pojavio se u Vrapčevoj kući lovac Gogić. Do-

šao je s kombijem i uzeo divokozu da je odveze na »ispitivanje kromosoma« u Beograd i da će nam javiti rezultat.

Nakon nekoliko dana nazvao sam Gogića telefonom i on me obavijestio da je divokozu, osim u Beogradu, bila i na sajmu lova u Novom Sadu kao atrakcija, pa su je poslije dovezli u Brezovicu. Rekao je i to da su je u Beogradu slikali na rentgen i ustanovili da joj je slomljena kičma (naš je to veterinar odlučno opovrgao!), pa da nema šanse da preživi. Stoga su je zaklali i, navodno, odnijeli na sajam kulinarstva u Kruševac gdje su je pripremili i garnirali i tako slikali, pa zatim bacili. Navodno nisu znali može li se jesti nakon injekcija koje je dobila od veterinara u Prizrenu.

Nešto nam je u toj priči bilo sumnjivo pa smo Vrabac i ja odmah otišli u Brezovicu da se raspitamo.

Sada je priča dobila malo drukčiji oblik. Navodno nije baš bila pukla kičma, nego je samo bila zdrobljena plećka, koja također ne bi mogla zarasti.

Obojicu nas je sve ovo veoma ozlojedilo. Uvjereni smo da je divokozu u Brezovici priređena za kakav banket uglednih gostiju, jer je Brezovica poznata kao mondano saštajalište društvene »kreme«. Koliko god smo u početku bili sretni što smo divokozni spasili život, toliko nas je ražalostio njen tužni završetak i produbio naše nepovjerenje prema lovциma: oni uništavaju živu prirodu koju mi planinari toliko volimo.

Planinari i lovci (uz gornji članak)

Čitajući gornji članak mnogi će planinar po ne znam koji put zapitati tko ima pravo: planinari ili lovci? Iako i jedne i druge mnogo toga povezuje, u prvom redu sklonost prema kretanju po prirodi, ima nešto što ih duboko razdvaja: to je čin ubijanja. Lovačkim organizacijama treba bez sumnje priznati ispravnost proklamiranih ciljeva i korisnost djelovanja. Naš im časopis odaje za to puno priznanje, o čemu svjedoči i posebni prilog u ovome broju posvećen 85-godišnjici izlaženja Lovačkog vjesnika u Zagrebu. Većina članova lovačkih organizacija vodi požrtvovnu brigu o životu svijetu naših šuma i planina, bavi se uzgojem divljaci, a promicanjem lovstva pridonosi privredi naše zemlje. Ovom prilikom ne ćemo govoriti o negativnim pojавama što ih komercijalni duh donosi i u ovu granu ljudske djelatnosti, nego samo o onome što planinari teško mogu prihvati: ubijanje radi

užitka. Taj se užitak vjerojatno osniva na prastarom atavističkom nagonu iz lovačko-sakupljačkog doba ljudske povijesti kad je čovjek u potrazi za hranom ili radi obrane morao ubijati.

Ubijanje životinja danas je industrijalizirano u klaonicama i to je posve razumljivo. Razumljiv je čak i lovokradica koji ubija radi materijalne koristi. No, teško je shvatiti one naše suvremenike koji ne mogu susbiti svoj nagon za ubijanjem. Pri tom ne poričemo možebitnu korist toga ubijanja (melioracija lovišta, reguliranje prirodne selekcije i dr.) nego samo prigovaramo ubijanju zbog uživanja. Ne prigovaramo sa stanovišta društva za zaštitu životinja, ne prigovaramo ni zbog opasnosti za ljudske živote zbog zatalutih metaka (u vezi s tim problemom vodili smo spor sa zagrebačkim lovциma u Skupštini grada Zagreba, vidi članak »Medvednica i lov«, NP 1970, br. 3—4,

str. 95), nego prigovaramo sa stanovišta humanosti i etike. Treba samo vidjeti strastvenog lovca koji drhčući sav u ekstazi vreba životinju da joj pošalje smrtonosan metak. U tom trenutku on se spušta na razinu grabžljivca i u njemu je u taj čas duboko degradirano ono što smatramo ljudskim. Još k tomu on se time i hvali, a u svom stanu skuplja kolekciju trofeja. Što je ljepšu životinju ubio to je ponosniji. Broj trofeja je kojiput tolik da se ne možemo oteti mučnom dojmu masakra.

Da se razumijemo, to se ne odnosi na sve lovce općenito. Ima lovaca i među planinarkama, ima lovaca koji toliko vole životinju da ne će na nju pucati nego će uživati samo u tome da npr. promatraju divokozu na stjenovitom vrhu ili srnu na šumskom proplanku. Možda je za njih čak i pogrešan naziv lovca, slično kao što je za mnoge naše članove pogrešan naziv planinara jer se radi samo o ljubiteljima prirode kojima nije ideal osvajanje nekoga vrha. Možda bi neki psihoanalitičari shvatili ubijanje životinja iz zadovoljstva korisnim i protumačili ga ventilom za odušak u osoba sklonih nasilju. Možda je stvarno i bolje da se takvi pojedinci izbjegavaju na životinjama nego na čovjeku, slično kao što i tribine sportskih stadiona, od Neronova doba do naših dana, služe za kontrolirani odušak nakon svega onoga što ljudi moraju potiskivati u svakodnevnim životnim stresovima.

Sve ovo iznosimo da bismo čitaocu olakšali shvaćanje Ganzinog doživljaja s ranjenom divokozom. On je zbog svoje bespriječne požrtvovnosti i sentimentalnosti

skrenuo u drugu suprotnost i doživio bolan konflikt. Možda bi lovci na njegovu mjestu ispravnije postupili i životinju iz samilosti dokrajčili jednim metkom. Ganza, izgleda, ne bi bio sposoban za takvo rješenje, a vjerojatno ni Vladimir Majnarić (vidi njegov putopis po Hrvatskom zagorju u ovome broju), ali to je njihova osobna stvar. Svакako smatramo da je Ganzin doživljaj zanimljiv i da nas može pobuditi na razmišljanje. Ne zbog neke boleće ljubavi prema životnjama, nego zbog etičkog problema koji duboko zadire u psihičku strukturu čovjeka. Recept za rješenje problema ne nudim, on je ovisan o stupnju kulturne razvijenosti svakoga pojedinca. Umjesto zaključka završavam potresnim riječima poznatog slovenskog pisca Toneta Svetine s kraja prve knjige njegova glasovitog romana »Zamke«:

»Poslije obavljenog zadatka kolone su se povlačile natrag prema Jelovici. Vozile su oružje, opremu, hrana i municiju. Tek sada se Vojko sjetio zašto mu je zadatak bio grijusavan (morao je nožem ubiti njemačkog stražara, op. Ž. P.) i zašto mu se odupirao. Bio je još dečko i volio je biljke, leptire, ptice i usamljenost šuma. Jednoga jutra posao je s ocem u lov. Otac je pogodio jelena. Kada je dotračao do njega, životinja je digla glavu i susreo se s velikim, tužnim očima. Pogled mu je zastao na rani iz koje je kuljala vrela krv. »Tata, previjmo ga!« molio je. A starac se nagnuo nad životinju i jednim udarcem je dovršio. Tada je omrznuo oca. Na dogadaj je zaboravio, ali surovost te smrti ostala je u njemu. Sada je znao da neće nikada više nikoga zaklati.«

Dr Željko Poljak

Sjaj i bijeda novogodišnje jelke

Tzv. novogodišnja jelka ili božićno drvce (dva naziva za istu stvar!) i ove godine ima za posljedicu vandalsko uništavanje biljnog pokrova naše zemlje. Planinari osobito mogu ocijeniti kakve su štetne posljedice tog mističnog običaja koji se u našoj zemlji sve više širi. Naš je časopis, nastojeći oko zaštite prirode, ovoj temi već posvećivao prostora, no sva nastojanja zaštitara ostala su uzašljudna, jer što dalje to gore. Kad bi svaka obitelj u Jugoslaviji imala svoju jelku, bilo bi to pet milijuna stabala — zastrašujuća brojka! Problem već toliko prijeti da se njime počela baviti i naša dnevna štampa. Tako je npr. zagrebački Vjesnik u broju od 14. 12. 1977. donio pod gornjim naslovom, a u rubrici »Godina zaštite čovjekove okoline« slijedeći članak:

»Crnogorično blago naše zemlje i ovog prosinca, kao i prošlih godina, ponovno je ugroženo. Preprodavači, pa i neke šumske radne organizacije, već su uvelike počeli sjeći mlade jelke, gotovo nezamjenjivog simbola novogodišnjih blagdana, bez kojeg novogodišnju noć čeka malo koja obitelj. Računajući samo to da svaka kuća ima svoju novogodišnju jelku, a ne računajući pritom jelke koje će se naći u hotelima, restauracijama i drugdje, ove godine u šumama širom naše zemlje sasjeći će se oko pet milijuna mladih stabala.

To je brojka koja zabrinjava sve nas, pogotovo one koji brinu o našem šumskom blagu. Ne zaboravimo i to da je ova godina proglašena godinom zaštite čovjekove okoline. Što čini naše društvo da sprječe tu

bezobzirnu sjeću? Lijep primjer pruža nam Savez organizacija »Prijatelji šuma« iz Makedonije koji već nekoliko godina pokreće akciju da se za vrijeme novogodišnjih praznika zabrani masovna sjeća jelki. Oni su i s trgovinskim organizacijama postigli su-glasnost da umjesto prirodnih nabave umjetne jelke.

Zanimljiva je situacija u Zagrebu u čijoj blizini se nalazi Medvednica na kojoj su veliki kompleksi mlađih jelki. Razgovarali smo s rukovodiocem Šumskog gospodarstva ing. Tomislavom Špaljem koji je rekao da je cijeli ovaj mjesec pojačana kontrola na Medvednici, te da se zajedno s organima sigurnosti nastoji sprječiti sjeća jelki. Uhvaćeno je i nekoliko građana, a jednom je oduzeto 18 stabala.

Na zagrebačkim tržnicama već sada ima dovoljno jelki za prodaju. Prodaju se jelke iz Slovenije i Bosne, a razlikuju se od onih s Medvednice po olovnom pečatu koji svaka jelka mora imati da bi se legalno prodavala. Te jelke su ili iz rasadnika koji se većinom i uzgajaju zbog novogodišnjih blagdana ili su »višak« šumskog bogatstva. Međutim, uz jelke sa žigom na zagrebačkim tržnicama prodaju se i jelke koje je neko bezobzirno sasjekao na Medvednici, pa tržni i šumarski inspektorji imaju pune ruke posla.

O zaštiti jelki pred novogodišnje blagdane razgovarali smo i s tajnikom grupacije šumarstva u Republičkoj zajednici šumarstva Antonom Mudrovčićem, koji je potvrdio činjenicu da sjećom novogodišnjih jelki nanosimo neprocjenjivu štetu našim šumama.

U ovoj godini, godini zaštite čovjekove okoline, građani ne bi trebali pod svaku cijenu nastojati da u kut sobe smjeste pravu jelku, jer je posao oko uzgoja šuma dug i mukotran.⁴ (D. L.)

Mi bismo ovom instruktivnom članku dodali nekoliko misli. Naziv novogodišnja ili božićna jelka je pogrešan, jer se ne radi ni

o kršćanskom ni o narodnom običaju, nego o ostacima praznovjera. Ostaci takve mistike imaju vrlo dubok i prastar korijen i nista ne mijenja na stvari što su neki naši sugrađani božićnu jelku prekrstili u novogodišnju, misleći da su se tako »raskrstili«. Citiramo knjigu »Svijet i život u legendama« (Zagreb 1961, str. 142, autori M. M. Rukavina i O. Mandić).

»Božićno drvce preuzeto je iz prastarog mita o Stablu života i plodnosti, na kojem su tobože rasli razni plodovi. Zato se u stariji takvo stablo i ukrašavalo plodovima drveća: jabukama, kruškama, orasima itd. S vremenom se taj običaj promijenio. Borovi se danas kute blistavim nakitom industrijske proizvodnje, tako da se gotovo ništa ne zna o tome da je to lijepo drvce nekada predstavljalo Stablu života i bilo u vezi s praznovjerm.«

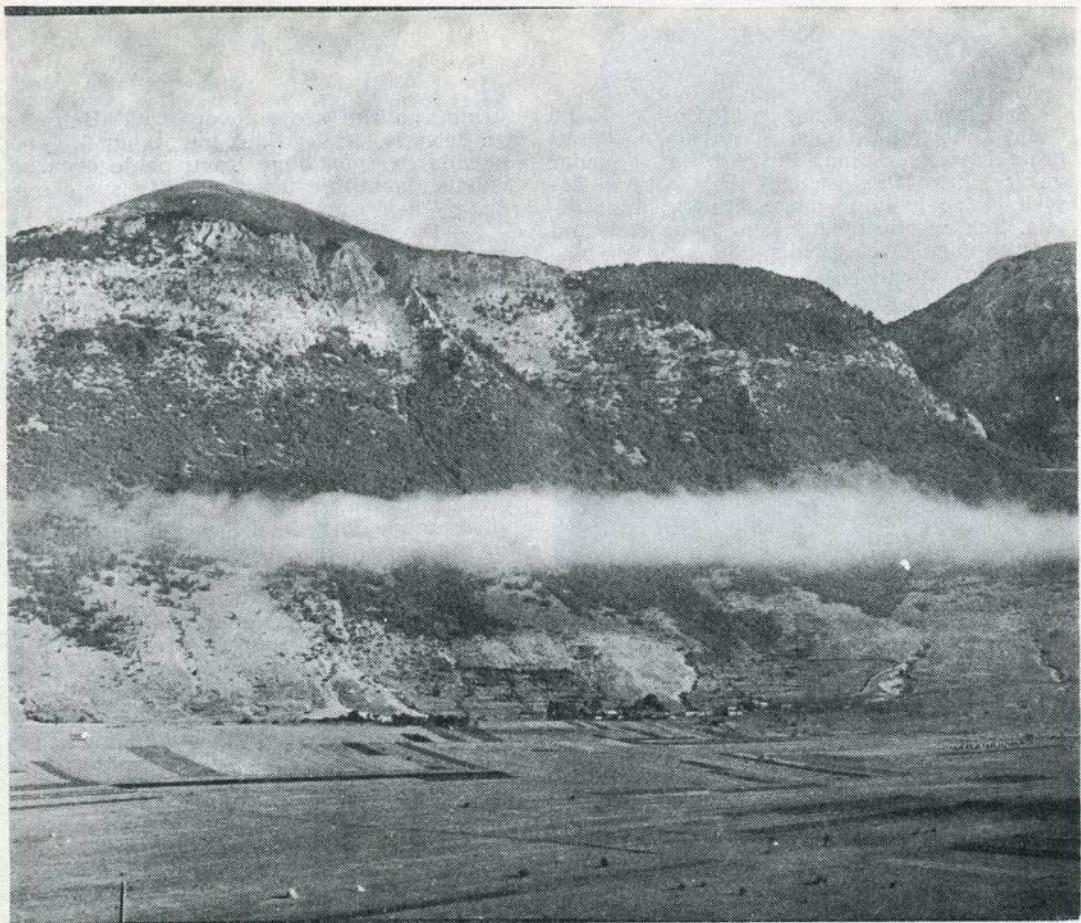
Dakle, božićno (= novogodišnje) drvce nije nipošto kršćanski običaj, štoviše, katolička crkva mu seugo opirala, a u naše je krajeve taj mistični običaj prodro sa sjevera tek u 19. stoljeću istiskujući stariji slavenski badnjak panj (vidi članak Č. Petešića »Novogodišnji običaji izrasli u prapovijest«, Vjesnik od 31. 12. 1971). Evo i još jednog kratkog napisa iz zagrebačkog Vjesnika od 24. 11. 1977:

»Kakojavlja agencija AP iz Atene, ove je godine u Grčkoj prvi put zabranjena sjeća drveća borova i jela za predstojeće blagdane, zbog vladine akcije pošumljavanja. Akcija pošumljavanja počela je studenoga svečanom sadnjom drveća kojoj je prisustvovao i premijer Karamanlis. Trebalo bi zasaditi oko 20 tisuća hektara u Ateni i okolicu, što će stajati oko 20 milijuna dolara...«

Zar naša zemlja, koja se smatra naprednom, mora u tom pogledu učiti od Grčke? Završavamo ovaj prigodni komentar citirajući vlastiti napis (NP 1975, br. 11–12, str. 199):

Masovno uništavanje crnogorice, i to baš najljepših mlađih primjeraka borova i jela, nije izostalo ni prošlih predblagdanskih dana zahvaljujući starom pretkršćanskom običaju kićenja tih stabala u našim stanovima. Taj običaj iz barbarskog doba naše kulturne povijesti na žalost je teško iskorijeniti, s jedne strane zbog preduboko ucipljene mistike i u onih građana koji smatraju da su s time »raskrstili«, a s druge strane nesavladivog egoizma onih koji žele imati »svoj bor«. Čitali smo ove godine pričično oštrelj riječi napisanih radi zaštite naših ionako već osiromašenih šuma, ali i opet uzalud! Ima doduše jedna promjena: odsad lugarsko osoblje strogo nadzire šume radi kradljivaca, ali zašto? Zato da bi samo si jeklo stabla i prodavalo ih radi vlastitih osobnih dohodata. Nas ljubitelje prirode ne zanima u čiji će džep novac krenuti, nas zanima samo da jele i borovi ostanu na onim mjestima gdje bismo svi mogli uživati blagodat koju pružaju.

ŽELJKO POLJAK

Hansko polje

UZEIR BEŠIROVIĆ

SARAJEVO

Jutro vlažno, sumorno i mokro od kiše, koja je protekle noći neprekidno padala.

Hansko polje, ravno kao tepsijska demirlija. Pokošena trava skupljena je u plastove sijena, nesimetrično raspoređenih po polju kao mrtve straže.

Stada ovaca, kao prosuta skupina bisera, razbacana po nepreglednom polju već požutjele trave. Tako nam Hansko polje čini najšarolikiji i najfiniji milje.

Ovčarski psi, ugojeni i razmaženi, nasrnuli su nas uz prijeteći lavež. Prijetila nam je opasnost. No, njihovi gospodari — pastiri — uspjeli su da ometu njihove zle pasje namjere. Ipak, psi se nisu umirili, nego su nastavili dalje da laju, grizući se međusobno. Bespošteđeno su se napadali, sve dok ih čobani nisu teškom mukom uspjeli razdvojiti. Svaki od njih uzeo je svoga psa i odveo ga u stra-

nu na smirivanje, nudeći mu zalogaj kao mamac.

Sumoviti Skuboraj je u oblacima, samo ga naslućujemo, ne vidimo ga. Ruževača se uzaludno pokušava oslobođiti gustih oblaka da bi nam pokazala svoje prekrasne mrke munike. Nije joj uspjelo i mi smo otišli željni pogleda na taj šumoviti masiv.

Bilo je blizu podne kada je sunce uspjelo ispitati rosu s Hanskog polja i svojom snagom odagnati oblake s visokih masiva Čalopeka i Obrlina. U sredini njihova masiva ostala je samo vodoravna uska traka poput oluka. Uspjeli smo je na vrijeme zabilježiti svojom kamerom, jer je njen život samo još kratko trajao.

U našem sjećanju, kao i na filmu, osta mlijeca prozračna traka kao ljupka melodijske, tišina i nezaboravna slika...

Bajro

Sreli smo se jednog proljetnog dana na Goloj Jahorini. Od toga je susreta do danas proteklo više godina. Proteklo je »bukadar vakta«, kako to Bosanci kažu. Postariji čovjek, držao je janje u naručju kao malo dijete. Tek se ojanjilo. Nejako je da stane na vlastite noge. Ovca, majka, neprestano je blejala i povremeno pokušavala, a rjede uspi-

jevala, polizati svoje novorođenče. Bajro joj ga je vješto izmicao dok mu je pupak vezao, a onda ga spustio na travu pa je ovca nastavila da miluje i jezikom liže svoje mlađado.

— Eto, kako vidite druže, mi čobani moramo i umijemo biti babice, poroditelje, reče Bajro, brišući mokre ruke o travu.

* * *

Ponovo smo se sreli minule jeseni na goletima Jahorine. Jahao je na sipljivom doratu, a pratio ga je njegov stalni čuvan, veliki pas šarov.

— Ostarile se. Oronuli smo, druže, kaže Bajro. Ja onemoćao. Snaga izdala. Život mi preturio jesen za leđa i zašao u zimu — mitilo mi je 75 godina. Šarov se jedva vuče, ali me ne ostavlja. Vjerno me prati. Dorat hripta od sipnje, ali sa mnom zajedno provodi svoje posljedne dane života.

Izjada se moj prijatelj, što bi se reklo mimohod, dok smo zapalili jednu cigaru. Baš onako iskreno i stvarno, kao da smo veliki i dugogodišnji prijatelji. Takvi su vam naši dobri i plemeniti gorštaci!

Tiho, kao umoran putnik, odjaha Bajro ostarjelog dorata, a za njima se lijeno vučao šarov. Dugo smo gledali za tim starcem blagorodne naravi. Ko zna da li ćemo se ikada ponovo sresti...

Planinarstvo pobjeđuje starost

DRAGUTIN RODMAN

ZAGREB

Da je planinarstvo starije generacije vrlo rašireno, svjedoči upisna knjiga u Triglavskom domu na Kredarici. U tu knjigu upisuju se planinari koji su se popeli na Triglav u dobi od sedamdeset i više godina. Ta zlatna upisna knjiga, kako je nazivaju, postoji već 15 godina i do sada je upisano oko 150 poklonika »očaka Triglava«, koji su se popeli na najviši vrh naše domovine u pooodmakloj dobi života.

Iznosim nekoliko zanimljivih podataka iz te upisne knjige. Prvi se upisao 22. kolovoza 1963. darovatelj knjige Lojze Ankon iz Ljubljane, koji je napisao: »Povodom svoje sedamdesetgodišnjice života odlučio sam da još jednom posjetim očaka Triglava u društvu dugogodišnjeg planinarskog druga Dragutina Rodmana i njegove žene Ivke, s kojima sam se upoznao na vrhu Triglava prije 37 godina. Za mene je postao put na Triglav dulji, usponi su sve strmiji, ali je nasuprot tome moja volja postala jača. Kada sam došao na vrh, moj trud je bio bogat

naplaćen — kao uvijek do sada. Moj uspon nije bravurne prirode 70-godišnjaka, nego vruća želja da možda po posljednji puta razgledam s vrha prelijepi krajolik okolo Triglava.«

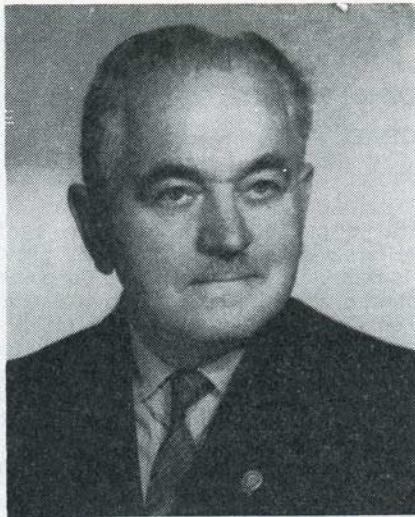
Naš senior, dr Ivo Lipovčak iz Zagreba, bio je star 74 godine, kada je te iste godine posjetio Triglav. Jože Selan upisao je 3. kolovoza 1964:

»Još jenoč u 81. godini života stupio na najvišu jugoslavensku goru. Ciril Zalokar je kao 70-godišnjak stupio po 50. put na vrh Triglava, zatim Janez Majer iz Ljubljane bio je 14. kolovoza 1965. u 71. godini života prvi put na Triglavu. Zagrebački profesor u mirovini Miodrag Panajlo napisao je: »Sljedeći mjesec napuniti ću punih 80 godina života. Triglav sam posjetio prvi puta prije 40 godina. Od tada sam obišao skoro sve jugoslavenske gore, također neke u inozemstvu, ali uvijek se rado vraćam našem Triglavu.«

DRAGUTIN RODMAN —
SEDMADESETGODIŠNJAK

Roden je u Zagrebu 30. VII 1907. Izučio je tipografski zanat u tiskari C. Albrecht. Planinarstvom se počeo baviti god. 1920. Po osnutku podružnice HDP »Sljeme« god. 1923. pristupa u to planinarsko društvo. Sa »Sljemenašima« tokom godine 1923. i 1924. pohada Samoborsko gorje, zagorske planine, Zasavje, Karavanke i Kamniške Alpe. U jesen god. 1924. postaje članom Iniciativnog odbora za osnutek Turističkog društva »Prijatelj prirode«, podružnica Zagreb. Sudionik je prvog službenog izleta »Prijatelja prirode« na Liscu 19. X 1924. Na osnivačkoj skupštini »Prijatelja prirode« izabran je za tajnika, god. 1928. je član Nadzornog odbora. Bio je član sekcijske vodiča, skijaške sekcijske (osnovana 1927), te foto-sekcije. Godine 1925. popeo se prvi put na Triglav. Godine 1927. delegat je na otvorenju planinarske kuće »Prijatelja prirode« iz Sarajeva, na Boračkom jezeru, te je tom prigodom prošao Prenjsku skupinu pod vodstvom Ljudevitom Dica, poznatog sarajevskog planinara. Godine 1929. bio je s ljubljanskim znancima u Visokim turama, popevši se na Grossglockner i Gross Wiesbachhorn, propjevacivši od Heiligenblata do Zell am See.

Nakon oslobođenja god. 1946. osnovao je i rukovodio planinarskim aktivom u kolektivu »Tipografija«, gdje je radio kao strojogradar. Nakon osnuteka PD »Zagreb« god. 1948. sekциja pristupa kolektivno u to društvo. Godine 1950. osnušnivač je PD »Grafičar« i odbornik zadužen za propagandu, a 1951. član je Iniciativnog odbora za gradnju planinarskog doma na Malom Sljemenu; u tom je odboru radio god. 1951.–1953. Godine 1957.–1959. ponovno je biran u Upravni odbor sa zaduženjem za propagandu. Godine 1960. biran je za predsjednika društva i na toj funkciji je ostao do godine 1968. Od god. 1969. je na dužnosti potpredsjednika i pročelnika Putne blagajne. Član je Izvršnog odbora PSH od 1967. najprije kao pročelnik Komisije za propagandu, a od 1968. pročelnik Komisije za dojelu priznanja. Kao propagator planinarstva pisao je planinarske vijesti u stručnom časopisu »Grafički rad« i »Mali Vjesnik«. Kao planinarski foto-

amater sudjelovao je na nekoliko izložbi planinarske fotografije.

Za svoj dugogodišnji amaterski planinarski rad dobio je slijedeća priznanja: zlatni znak PSJ god. 1962., zlatnu plaketu SFK grada Zagreba 1967., zlatni znak PSH 1969., orden rada sa srebrnim vijencem 1975., kojim ga je na prijedlog PSH odlikovao Predsjednik Republike, te plaketu PSH prilikom svog sedamdesetgodišnjeg jubileja. Od PD »Grafičar« primio je plaketu povodom 10., 20. i 25. godišnjice jubileja društva.

Stjepan Pačarić, dipl. ek.

Vilko Mazi iz Ljubljane, kojega ljubitelji gora poznaju po njegovim panoramskim snimkama risanim rukom, upisao je 17. rujna 1965.: »U svojoj 78. godini starosti još sam jednoč i po posljednji put stupio na vrh Triglava. 57 puta bio sam do sada na vrhu, no najviše uspona sam učinio radi risanja panorame, za koju sam utrošio preko 700 sati rada«. (V. Mazi: »Razgled s Triglavom«, naklada Planinsko društvo Ljubljana—Matica).

Jedan između najstarijih posjetilaca, kolio sam zapazio, bio je 82-godišnji Stjepan Sušnić iz Zagreba, koji je upisao: »Hodat ču po planinama dok mi ne puknu niti života«. Dne 9. kolovoza 1967. bio je na vrhu Ivan Marsek, star 79 godina, koji je iste godine »već drugi put posjetio očaka Triglav«. I Albin Mlakar iz Ljubljane bio je u 76. godini starosti po drugi put te godine na Triglavu. Dne 10. rujna 1970. upisuje se u knjigu Jože Matic iz Črncea pri Dravogradu, veselo da se u 72. godini života prvi puta popeo na Triglav. Franc Bezek iz Črnuč pri Ljubljani upisuje se godine 1971. kao 78-godišnji planinar i redovit posjetilac Triglava.

Alojz Sever iz Nove Gorice upisao je 10. rujna 1972.: »Kao 80-godišnjak ponovno sam se vratio u naše gore i poklonio očaku Triglavu, koji kraljuje nad našom domovinom. Prvi puta sam bio ovdje godine 1949., drugi puta 1969. i treći puta sam danas. Obećavam da ču još doći«. Na slijedećoj stranici ponovno je njegov potpis uz datum 20. srpnja

1973. s napomenom: »Došao sam ponovno, kako sam obećao lani. Kroz dva mjeseca proslaviti ču 81. godinu života i još ču jednoč zapisati, da nije to moj zadnji posjet Triglavu. Moram priznati da se ne mogu nagnjeti naših prekrasnih planina«. Sveučilišna profesorica dr Marija Perpar iz Ljubljane napisala je: »Sa deset godina došla sam prvi puta na Triglav, mnogo puta sam ga do sada posjetila i vjerujem da ču ga još posjetiti«.

Navršivši 70. godinu života, popevši se na Triglav 10. rujna o. g., s velikom radošću i sretan što sam to doživio, upisao sam se u knjigu, pogotovo jer je meni kao grafičaru drug Ankon povjerio izradu te upisne knjige.

Tako bismo mogli nabrajati i dalje, no mnogih između upisanih nema više na životu. I Lojz Ankon, planinarski entuzijast, koji je poklonio upisnu knjigu, nije više među živima. Nestao je s planinarskih staza u 82. godini života.

Iz navedenih podataka možemo zaključiti da je planinarstvo pobijedilo starost. Neodoljiva želja popeti se na našu najvišu planinu zaokuplja kako mlade, tako i stare planinare. Najviše upisanih poklonika Triglava raduje se što su i u poodmaklim godinama zakoračili na vrh, naužili se prekrasnog razgleda s vrha — možda po posljednji put. Mnogi obećavaju: Došao sam i opet ču doći! Dakle, očito je da planine pomlađuju!

Priča s planine

Dr KUNO VIDRIĆ

BEOGRAD

Vatra je pucketala na čadavom ognjištu, a kroz zrak se zajedno s dimom provlačio miris suhih borovih grana koje je povremeno ponetko od prisutnih ubacio u vatru. Niška i od dima već potpuno pocnijela tavаницa, drvene činije i glineni čupovi okačeni o grede, grubo istesan stol i klupa blizu ognjišta, igra sjene i mraaka koja se preplitala s plamsanjem vatre, sve to zajedno činilo je tako dobro poznat i prisutan ugodaj ove planinske kolibe. U nju sam i ove noći svratio da bih tu, sklonjen od svježe i hladne planinske noći, mislima prepustio da se po svojoj volji isprepliću i da lutaju.

Koliba je ležala u udolini kojom je vijugao potok, a uz njega je vodila staza. Tom stazom dolazio sam uvijek do kolibe, a njome je došao i moj stari prijatelj, kojega je ovdašnji živalj poznavao samo po nadimku Kurjak.

A taj Kurjak bio je pravi izdanak goršata s planine Tare. Srednjeg rasta, vižljast i žilav, živahnog pogleda i pokreta, bio je ugodan subesednik bistrinom, snalažljivošću i smislom za dosegajući i šalu, kojima se odlikuju Ere. On je poznavao sve prave i tajne staze i bogaze na ovoj planini kojima je, bog te pitaj koliko puta, odlazio na sjeću šume, na kosidbu ili na ispašu sa svojim ovcama. Kao takav, bio je uvijek dobrodošao i u našim planinarskim akcijama na otkrivanju novih zanimljivih planinarskih područja, na njihovom snimanju i na obilježavanju staza koje su do njih vodile. Od velike koristi bila nam je pri tom njegova kobilica sa zvučnim imenom Svetlana, oslobođajući naša leđa tereta, koji je kod višednevnih pohoda znao da bude popriličan.

Pošto smo se srdačno pozdravili, izmijenili pitanja o zdravlju i o ukućanima, o djeci i njihovojo školi, o ljetini i o stoci kao i o posljednjim zbivanjima u ovom kraju, Kurjak mi nazdravi i ponudi me dobrom mirišljavom domaćom rakijom što ju je ponio, saznavši da sam stigao u planinu. A pošto je boca obišla krug, unijevši prijatnu toplinu i raspoloženje, okupismo se iznova oko ognjišta i započesmo razgovor — kako to već biva među dobrim znancima — kao da nikada nije bio ni prekinut. Nastupio je čas razgovora i priča, ona poslastica kojoj sam se ovdje u planini najviše radovao.

Pošto je zapalio lulu žeravicom što ju je mašicama izvukao s ognjišta i koja je prijatno mirisala na smolu, započe Kurjak svoju priču.

»Eh, dragi moj! To vam je bio jošte neviđen događaj kada sam ja, Kurjak, tužio medvjeda za kradu meda. A bilo vam je to baš tako. Imao sam vam ja u dvorištu 17 košnica punih slatkog meda, kao rijetko koje godine. A taman sam naumio da ga pokupim, kada rano izjutra spazih da sam pokrađen i da od meda neće biti ništa. Lukavi lopov bio je najpametniji stvor među životinjama, medvjed. On mi je ušao u dvorište preskočivši ogradu pa mi je redom, jednu po jednu košnicu, prevrtao i iz nje vadio slatki med. Ja na njega ne bih ni posumnjao da te noći nije pala kiša, pa je ostavio tragove svojih širokih šapa na raskvašenom zemljiju. A ja, ne budi lijen, dovedoh svojeg lugara da se i sam uvjeri u ono što se zbilo, pa zatim sidoh u varoš da bih podnio tužbu.

Jednog dana stigne mi i poziv od suda. Tu rekoh sve odreda, tačno onako kako se i zbilo, a lugar potvrdi da je baš medvjed bio počinitelj ovog lopovluka. Na to se javi i branitelj koji je zastupao medvjeda, kako se to kod vas u varoši kaže, u njegovoj odstupnosti. Uh, što sve taj branitelj nije rekao: te kako je medvjed sve to uradio samo zbog toga što je jadan bio gladan, te kako je to i posve razumljivo kada je svima poznato da medvjed voli med, što kazuje i njegovo ime, da sam za sve to ja kriv jer sam za košnice odabrao baš takvo mjesto pored kojega medvjed nije mogao da prođe a da ne bude izazvan, i jošte svašta drugo u njegovu obranu. Tako, da sam na kraju i ja sam posumnjao u to jesam li ja ili medvjed pravi krivac pa, pokoleban, maltene povukoh i samu tužbu.

Ipak je, kako vi to kažete, istina izašla na vidjelo i pravda je bila zadovoljena. Sud osudi medvjeda kao krivca, a meni odredi odštetu, koja mi je i isplaćena. Eto, tako vam se sve to zbilo. Ali ipak mi je od svega najmilije što je narod još dugo pričao kako se Kurjak sudio sa medvjedom i kako ga je nadmudrio.«

Završi se tako ova priča. I, dok smo joj se slatko smijali, izvuče Kurjak novu žeravicu iz vatre i povuče par snažnih dimova iz Jule, koja se bila ugasila, posve zaboravljen u zanosu pričanja.

Snabdijevanje pitkom vodom u kršu

Doprinos planinara — speleologa u rješavanju problema

MARIJAN ČEPELAK

ZAGREB

Problem snabdijevanja pitkom vodom u krškim područjima, pa i drugdje, postaje sve veći. Voda za piće je oduvijek u kršu bila dragocjenost, ali sada se uz nestaćicu pojavljuje i drugi problem — zagadenost. Karakter krških naslaga, velika propusnost, omogućuje vodi lako prodiranje u dubinu, a isto tako i brzo oticanje u druga područja. Zato postoji velika opasnost od premještanja zagađene vode na udaljena područja gdje se pojavljuje na nepredviđenim mjestima. Jedini je način da se pronađu nove rezerve pitke vode sistematsko istraživanje. Speleologija, kao dio geologije, u rješavanju takvih problema dolazi u prvi plan, a speleološka istraživanja često su i jedini način.

Speleološki odsjek PDS »Velebit« svojim istraživanjima u Jopićevu špilji u Kordunu pridonio je rješenju jednog takvog problema. Rezultati istraživanja, kakva odsjek redovito provodi, dobro su se uklopili u vodoistražne radove za opskrbu vodom područja

Gornjeg Skrada (Kordun). Speleološki odsjek PDS »Velebit« anagažirala je za te rade Direkcija za Savu — odjeljak Karlovac. U elaboratu (autor M. Čepelak i sur.) izneseni su rezultati dotadašnjih istraživanja jednog dijela Jopićeve špilje uz koji je vezana spomenuta problematika i izneseni su prijedlozi za moguća rješenja i nastavak rada radi zahvaćanja pitke vode. Na temelju toga anagažirani su stručnjaci »Geofizike« koji su u suradnji sa speleolozima PDS »Velebit« u kolovozu 1977. uspješno okončali istražne rade. Rezultati rada speleologa-planinara ukratko su sažeti u ovom članku. Za bolje razumijevanje čitavog zahvata potreban je uvid u hidrogeološke odnose tog područja.

Jopićeva špilja nalazi se u blizini sela Brebornice (Kordun), oko 1 km sjeverno od ceste Karlovac — Slunj. Koordinate glavnog, sjevernog ulaza jesu: x 5017,585 N, y 5546,880 E, z 202,5 metara. To je područje plitkog krša što pogoduje postanku dugačkih speleoloških

Jopićeva špilja, kolovoza 1977: Željko Filipović, Damir Prelovec i Dubravka Čepelak Žeželj pri prenosu materijala do bivaka
Foto: Marijan Čepelak

objekata. Drugi uvjeti, koji su u ovom slučaju ispunjeni, jesu kontakt propusnih i nepropusnih naslaga, vodenim tokovima i tektonska razlomljenošć terena. Vodonepropusna podloga je ovdje trijaski dolomit. Njega pokrivaju kredni vapnenci male debljine i u njima su smješteni svi kanali Jopićeve špilje. Erozijom površinskih dijelova otkrivena je dolomitna baza na mnogo mesta i to čini slivno područje nekoliko većih i manjih potoka. Neki potoci imaju podzemne tokove neovisno od sistema Jopićeve špilje. Takav je slučaj potok Bučnica koji teče neposredno uz južnu stranu asfaltne ceste. Gornji tok, dugačak 500 m, nosi to ime. Nakon 150 m podzemnog toka i visinske razlike od 20 m izvire ponovo kao potok Bukovec (tlocrt na III stranici omota).

Najviši vodenim tok u ovom kraju je potok Durlić. On ponire sjeverno od asfaltne ceste u blizini sela Zagorja (Čatrnja). Potok je dovoljno jak da pokreće nekoliko vodenica. Ista voda pojavljuje se u Jopićevoj špilji u najnižoj etaži, protiče kroz 952 m dugačak kanal i nestaje u sifonu. Sifon je udaljen svega 42 m od izvora na površini i s njime je na istom nivou. Izvor se zove Vrelce, a mještani potok nazivaju Bent. Na izvoru je smještena vodenica koja je još uvek u upotrebi, a za njezine potrebe podignuta je betonska brana visoka 1 m. Ovom branom podignuta je razina vode na izvoru i u sifonu. Dok nije bilo brane možda je bilo moguće na tom mjestu ući u špilju, što bi značilo da je sifon umjetno stvoren. Ravna linijska udaljenost od ponora potoka Durlića do mjeseta gdje se pojavljuje u špilji (sifon) iznosi 725 m, a visinska razlika na tom dijelu 22 m. U 952 m vodenog toka u špilji potok se spušta za još 16 m i time dosije razinu spomenutog izvora Vrelca s kojim je u sifonskoj vezi. Kapacitet potoka Benta na izvoru je gotovo dvostruko veći nego potoka Durlića na ponoru.

U špilji se javljaju još tri potoka koji nemaju nadzemne tokove, a priključuju se glavnom potoku. Na priloženom nacrtu obilježeni su slovima. Potok B teče kroz špilju u dužini od 365 m. Tok mu je djelomično isprekidan sifonima. Potok C je poznat u dužini od 65 m. Voda ovog potoka pojavljuje se u špilji iz dubokog sifona nazvanog Zeleno jezero i priključuje glavnom potoku kroz sifon. Potoci B i C su jednakog kapaciteta (0,66 lit./sek. 7. VIII 1977), a znatno slabiji od glavnog potoka A (10,56 lit./sek., mjereno isti dan između ušća potoka B i C). Potok D je poznat samo po jakom šumu što dopire iz uske pukotine. Pukotina se nalazi u neposrednoj blizini potoka B i oko 1 m ispod njegove razine. Za sada ova voda nije primjećena na nekom drugom mjestu u špilji. Kapacitet potoka Benta na izvoru je gotovo dvostruko veći od kapaciteta potoka Durlića na ponoru, pa ako se i uzmu u obzir spomenuti pritoci, razlika je još uvek velika. Zato se sa sigurnošću može pretpostaviti da se u nepoznatom dijelu potoka A njemu pri-

klučuje još neki vodenim tok. Potok Durlić u svom toku do ponora prolazi kroz naseljena područja gdje se zagaduje, tako da je ta voda neprikladna za piće. Voda koja izvire na vrelu Bentu jednako je štetna, jer se u svom podzemnom toku ne može pročistiti. Vode podzemnih pritoka, koje nemaju nadzemne tokove, čiste su, osobito voda potoka B. One se sakupljaju iz podzemnih prostora, a potok B ima osobito čisto zalede (nenaseljeni i šumoviti tereni). Očito je da je jedina mogućnost korištenja tih voda doprijeti do njih prije nego se izmiješaju sa zagadenom vodom potoka Durlića (A). Za potok B je najpovoljnije mjesto Zeleno jezero. Dubina jezera je do 14 m, a površina oko 40 m².

Cetiri spomenuta potoka stvorila su vrlo složen sistem kanala Jopićeve špilje i špilje Gvozdenice. Mreža kanala je etažnog tipa, na nekim mjestima u četiri razine. Etaže nisu izdvojene u posebne horizonte, nego su jako povezane i isprepletene. Čitava mreža je općenito nagnuta od ulaza prema jugoistoku. Nju čine suhi kanali i kanal kojim protiče potok B. Najnižu etažu čini kanal kojim protiče potok A. Njegov nizvodni sifon i čitavo jezero dugačko 265 metara smješteni su na 58 m dubine od ulaza.

Promatrajući sistem u cjelini mogu se zapaziti dva odvojena dijela. Istočni dio špilje čini gusti splet kanala izdužen u smjeru sjever — jug. U sjevernom dijelu mreža kanala zauzima malo šire područje, a prema jugu postaje uža i prelazi u jedan glavni kanal koji završava dvoranom Gundulićeva poljana (naziv karlovačkih speleologa). Između urušenih kamenih gromada na kraju kanala struji zrak. U ovom dijelu glavni vodenim tok je potok B.

Drugi dio špilje čine kanali s glavnim potokom A. Tu pripada i špilja Gvozdenica kao gornja, za sada odvojena etaža tog kanala. Dok se ne pronađe i utvrđi sigurna veza Gvozdenice s Jopićevoj špiljom, tretirat će se kao odvojeni objekti. Ovaj dio proteže se u velikom luku od sjevera prema zapadu i jugu. Ta najniža, »vodena« etaža, razlikuje se i morfološki od spomenutog mrežastog dijela. Za nju su karakteristični ravni kanali oštreni stijena uz vrlo malo kalцитnih ukrasa. Očito je da su ti dijelovi najmlađeg postanka.

Dužina svih poznatih kanala Jopićeve špilje nakon posljednjeg istraživanja u kolovozu 1977. iznosi 6247 metara.

U spomenutom elaboratu položaj Zelenog jezera (u daljem tekstu Z. j.) najprikladnijeg mjeseta za zahvat pitke vode, određen je položajem na topografskoj karti 1:5000 s pretpostavljenom točnošću od ± 10 m*. Na temelju tako određene pozicije izvršena su geofizička mjerjenja u kojima je taj položaj utvrđen definitivno s potrebnom točnošću za lo-

* Radi se o točki koja predstavlja ortogonalnu projekciju središta Z. j. na površinski reljef. Točnost od ± 10 m približno je određena, a odnosi se na točnost topografskog snimka 900 m dugačkog kanala od ulaza u špilju do Z. j. (topografski snimatelj M. Cepelak, s ekipom speleologa).

ciranje mesta buduće bušotine. Ekipe »Geofizike« upotrijebile su tri različite geofizičke metode — seizmičku, geoelektričku i gravimetrijsku, a rezultati svake pojedine metode dali su položaj jezera koji je vrlo malo odstupao od onoga koji je dan u elaboratu, na osnovi topografskog snimka. Odstupanje iznosi svega 2 — 3 metra**. Na temelju ovih rezultata započet će daljnji radovi — bušenje do vode Z. j., postavljanje crpke itd.

Ekipu speleologa PDS »Velebit«, koja je pomagala stručnjacima »Geofizike«, sačinjavali su Dubravka Čepelak-Žeželj, Marijan Čepelak, Željko Filipović i Damir Prelovec. Oni su boravili 8 dana na terenu, a od toga 7 dana neprekidno pod zemljom. Svi su osjetili posljedice tako dugog boravka, uz oskudnu acetilensku rasvjetu, izražene kao lagani bol u očima dva sata nakon izlaska iz špilje (izšli su po sunčanom vremenu).

Rad ekipe speleologa sastojao se u slijedećem:

— Od ulaza u Jopičevu špilju do Z. j. u donjoj etaži (900 m) doveden je jednožilni i dvožilni kabel (kalemovi od 1000 m u komadu). Kablovi su služili kao vodići signala pri geofizičkim mjerjenjima i povremeno za telefonsku vezu.

— Pričvršćivanje geofona na svod kanala u blizini Z. j.

— Postavljanje elektrode u središte Z. j.

— Udaranje posebnim batom radi iniciranja potresnih valova (najjači udarci batom o stijenu kod Z. j. čuli su se na površini bez aparata za osluškivanje, iako je visinska razlika kroz homogeni materijal, uslojeni vrapnenac, 40 m).

— Detaljno mjerjenje dubine Z. j. i topografsko snimanje jezera u mjerilu 1:100.

— Određivanje kapaciteta vode što dolazi s »Rive« (potok B, 0,66 lit./sek).

** Ovo je prvi slučaj da je na takav način provjeren topografski snimak špilje. Pogreška od 3 m na 900 m dužine kanala i oko 50 m visinske razlike iznenadujuće je mala. To potvrđuje da su metode kojima se služe planinari-speleolozi vrlo dobre, čak i za profesionalne radove. Za topografsko snimanje upotrijebljeni je kompas »Sport 3« (Zap. Njemačka) i padomjer ručne izrade. U posljednje doba speleolozi iz PDS »Velebit« koriste se vrlo preciznim optičkim padomjerom »Suunto« (Finska). Točnost snimka ovisi najviše ipak o preciznosti snimatelja.

— Određivanje kapaciteta vode što ističe iz Z. j. (potok C, 0,66 lit./sek).

— Određivanje kapaciteta glavnog potoka A (10,56 lit./sek).

— Uzimanje uzoraka vode iz Z. j. za baktériološku i kemijsku analizu.

— Uzimanje uzoraka vode iz glavnog potoka u sklop trasiranja vodenog toka Čatnja — Vrelce.

— Ispitivanje sifona na kraju glavnog kanala (potok A uzvodno).

Kapacitet je određen mjerjenjem vremena potrebnog za punjenje posude, preko lime-nog preljeva. Za tu svrhu podignute su male brane od gline. Na izljevu iz Z. j. brana visoka 20 cm punila se 5,5 sati. Nakon mjerjenja kapaciteta utvrđena je iz ovih podataka površina jezerā, koja su povezana, a iznosi 63 m². Na poznate površine pripada 50 m², što znači da je površina nepoznatog jezera s druge strane sifona 15 m². Ovi podaci odnose se na slobodne površine.

Zbog vrlo jakog protoka, na glavnom potoku načinjena je brana sa šest preljeva, a pojedinačni kapaciteti su zbrojeni.

U pokušaju da se prodre prema jugu uzvodno uz potok A, speleolozi su ustanovili da za to nema nikakve mogućnosti bez prave ronilačke opreme. Kod ranijeg istraživanja nije sa sigurnošću utvrđeno radi li se o sifonu ili jezeru s niskim svodom. Za ovu priliku speleolozi su nosili ronilačka odijela za plivanje po jezeru. Već iz čamca su ustanovili da se radi o dubokom sifonu, pa odijela nisu ni upotrijebljena.

Speleolozi su bivakirali na prikladnom mjestu oko 750 m od ulaza u špilju. Sa svim stvarima, 17 transportnih vreća i dvije motalice za kablove, stigli su tamo za 13 sati. U povratku je za isti put trebalo 14 sati. Niska razina vode, kao rijetko koje godine, stvarala je posebne poteškoće kod plovidbe po 250 m dugačkom jezeru, a isto tako i namotavanje kablova koji su zapinjali za izbočine na dnu jezera.

Speleolozi iz SO PDS »Velebit« suradivat će i ubuduće s profesionalnim organizacijama na rješavanju takvih i sličnih problema, koliko je to u njihovim mogućnostima.

Speleologija

NAŠI SPELEOLOZOJI NA SVJETSKOM KONGRESU U ENGLESKOJ

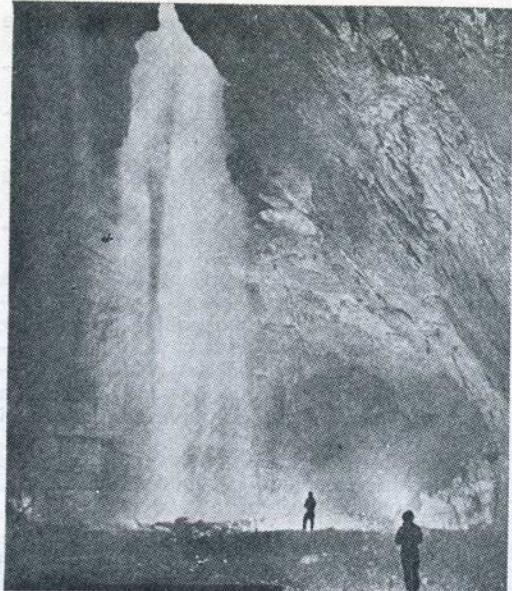
U jesen ove godine održavao se na teritoriju središnje Engleske 7. međunarodni speleološki kongres. Ova, svakako najznačajnija redovna speleološka manifestacija, održava se svake četvrte godine. Nakon 4. međunarodnog speleološkog kongresa god. 1965. održanog na području našeg krša, slijedeći su kongresi održani u Zapadnoj Njemačkoj (1969, Stuttgart) i u Čehoslovačkoj (1973, Olomouc).

Krš izvan evropskog kontinenta svakako je mnogim speleolozima vrlo slabo poznat, pa je to vjerojatno bio i razlog, da je velik broj speleologa došao u Englesku. Kongresu u Sheffieldu prisustvovao je ukupno oko 500 sudionika iz 30 država, od čega je bilo prijavljeno 316 delegata, dok su ostali registrirani kao pratnici. Iz naše zemlje na Kongresu je bilo prisutno čak 34 speleologa (Hrvat-

ska 14, Slovenija 12, Srbija 3, Crna Gora 3 te 2 iz Bosne i Hercegovine).

Prema listi sudionika na Kongresu je bilo prijavljeno 50 Engleza, 31 Amerikanac, 30 Francuza, 28 Jugoslavena, po 23 Talijana i Belgijanca, 17 zapadnih Njemaca, po 14 iz Kanade i Švicarske, te 13 iz Austrije. Manje od 10 speleologa došlo je iz Norveške, Svedske, Danske, Luksemburga, Holandije, SSSR-a, Poljske, Čehoslovačke, Madarske, Španjolske, Portugala, Bugarske, Grčke, Libije, Turske, Južne Afrike, Gabone, Botsuane, Australije, Jamaike i New Zelandia.

U okviru Kongresa bile su pretkongresne i post-kongresne ekskurzije po kršu Engleske, zajednički rad po sekcijama na sveučilištu u Sheffieldu od 10. do 17. IX., te specijalizirani simpoziji sa spele-

7th INTERNATIONAL SPELEOLOGICAL CONGRESS

SHEFFIELD ENGLAND SEPTEMBER 1977

ološkom problematikom, koji su se održali poslije Kongresa na pojedinim sveučilištima u Engleskoj (Bristol, Oxford, Cardiff). Osim toga u vrijeme Kongresa organizirani su i kampovi za speleologe u pojedinim područjima krša Engleske s istraživačkim namjenom.

Za vrijeme održavanja predavanja u Sheffieldu rad se odvijao u deset sekcija (s 200 prijavljenih referata), sedam seminara i dvanaest komisija. Na većer poslike završetka redovnog rada održavano su predavanja uz projekcije kolor dijapozičiva i projekcije filmova, kada su uglavnom prikazivani rezultati istraživanja pojedinih velikih ekspedicija. Najveći dio tih izlaganja bio je vrlo interesantan. Za vrijeme Kongresa organizirana je prodaja speleološke opreme te brojnih knjiga i publikacija raznih izdavača. U dvorištu kongresnog centra demonstrirana je spasavačka oprema s vozilom koje posjeduju engleski speleolozi, a organizirano je i nekoliko poludnevnih i cijelodnevnih ekskurzija po obližnjim dijelovima krša radi upoznavanja grada te okolnih prirodnih, povijesnih i privrednih zanimljivosti (parkovi, dvorci, akumulacije, tvornice).

Na plenarnim sjednicama prihvaćeno je nekoliko zaključaka o daljem radu Međunarodne speleološke unije te predlog da se naredni svjetski Kongres održi za četiri godine u blizini Mamutske pećine u Sjevernoj Americi. U odboru nove Međunarodne speleološke unije iz Jugoslavije je izabran dr F. Habe, dok su F. Habe i I. Gams zaduženi za rad Komisije za zaštitu krškog podzemlja i površine i Komisiju za kršku denudaciju.

Naši su predstavnici održali 15 referata u različitim sekcijama, a neki su sudjelovali i u radu brojnih komisija. Službeni predstavnici Jugoslavije bili su dr M. Malez i dr F. Habe.

Iz SR Hrvatske na Kongresu je bilo 9 prijavljenih osoba za koje je uplaćena kotizacija, i 5 neprijavljenih koji su doputovali na vlastiti trošak. Prijavljeni su bili dr M. Malez, dr Z. Krulc sa suprugom,

dr M. Meštrović, dr Z. Pepeonik, mr R. Lattinger, mr S. Božićević, te ing. M. Garašić i ing. B. Vrbek, koji su doputovali uz finansijsku pomoć Komisije za speleologiju PS Hrvatske. Neprijavljeni su bili B. Jalžić, B. Krstinić, D. Audy, I. Gjuric i M. Cepelak. Referate na Kongresu iznosili su: Krulc, Pepeonik, Meštrović i Lattinger, Božićević, Garašić i Vrbek. S radom speleologa iz Hrvatske uglavnom može biti zadovoljni, ali je šteta što nije bilo više naših predavača i što da neprijavljene sudionike nije osigurana potrebita finansijska pomoć. Iako je važno da delegati služaju što veći broj predavanja, nažalost, neke naše članove vidjeli smo samo u sali za prehranu i oko ständova za opremu i knjige. Potrebno je na vrijeme misliti o sljedećem Kongresu i za njega pripremiti i teme i predavače.

U Engleskoj je krš specifičan i morfološki različit od krša naše domovine: naslage vapnenaca litološki su i tektonski drugačiji, debljina im je također drugačija (obično manja), a i utjecaj je površinskih voda, zbog klimatskih uvjeta, također različit. Najveći broj engleskih speleoloških objekata je s vodom; ona je stalno prisutna u podzemlju i često izvanredno naraste. Većina je objekata uglavnom manjih dimenzija (osim stotinjak većih), dok je vrlo velik broj malih ponora, jama i pećina koje engleski speleolozi otkrivaju upornim kopanjem. Interesantno je da je veći broj objekata zatvoren ili zaštićen od nekontroliranog ulaska i da je gotovo pred svakim tabla na kojoj je osim naziva objekta i podsjetnik gdje se mora tražiti pomoć u slučaju nesreće u podzemnom prostoru.

Najveći engleski podzemni sistem (Ogof Ffynnon Ddu) dug je 38.500 m u dubok 308 m. Objekata dužih od 3000 m u Engleskoj za sada ima 32, a jama dubljih od 150 m ima 18. U području krša Engleske ima oko 5000 speleoloških objekata (usmeno informacija) i na tom području radi 400 speleoloških klubova sa 20.000 speleologa. Ovo je podatak koji nas svakako impresionira, a vjerojatno ga uvjetuje činjenica da je speleološka oprema u Engleskoj vrlo pristupačna i raznolika, a interes za podzemlje možda veći nego u nas.

U nekoliko turističkih pećina, koje sam posjetio, ni veličina ni ljepota nije baš bila osobita, ali je zato njihovo uređenje na visokoj razini. Sve što je malo interesantno — od površine do podzemlja — naveliko ištiču i na to posebno upozoravaju. Vrlo mnogo publiciraju i objelodanuju rezultate svog rada. U tome im je, izgleda, velika prednost pred našima, premda smo u speleološkom svijetu poznati kao klasična zemlja krša. Nije rijetkost da u njihovim knjigama (čak i u naslovnoj stranic!) navede detalj iz naše zemlje ili ostalog svijeta.

Steta je što više naših speleologa nije moglo vidjeti krš Engleske, jer bi se nakon toga mogli drugačije odnositi prema specifičnostima našeg područja i njegovoj problematici. Problematika našeg dinarskog krša bez svake je sumnje jedinstvena i nadasve interesantna. **Mr Srećko Božićević**

SEMINAR O SPELEOLOŠKOJ OPREMI I TEHNIČKI ISTRAZIVANJU SPELEOLOŠKIH OBJEKATA

Koordinaciona komisija Planinarskog saveza Jugoslavije organizirala je Seminar o speleološkoj opremi i tehnički istraživanju. Za voditelja Seminara izabran je ing. Mladen Garašić, inače predsjednik Komisije za speleološku opremu i tehniku Saveza speleologa Jugoslavije. Prema dogovoru s predsjednikom Koordinacione komisije ing. Vladimiro Božićem i speleološkim instruktorima određeno je i mjesto održavanja Seminara: od 11. do 13. studenoga 1977. godine u Cerovačkim spiljama nedaleko Gračaca u Lici. Imao je savezni karakter, naime, na njemu su se okupili sudionici i predstavnici speleoloških planinarskih organizacija iz četiri republike (SR Hrvatska, SR Srbija, SR Slovenija i SR Bosna i Hercegovina). Na Seminaru je izneseno 11 referata, a prikazana su i tri predavanja uz dijapožitive.

Seminar je otvoren izlaganjem Vladimira Božića, Srećka Božićevića i Mladena Garašića. Tom je prilikom razdijeljen »Popis literature koja govori o speleološkoj opremi i tehniki« autora Vladimira Božića. Navečer su projicirali dijapožitve Mladen Garašić: Kako smo nekad, a kako danas istražujemo speleološke objekte (66 dijapožitiva), i Vladimir Božić: Istraživanje Jame Mamet na južnom Velebitu (43 dijapožitiva).

Nastavnici Speleološkog seminarra u Cerovcu: ing. Mladen Garašić (voditelj seminarra), ing. Vladimir Božić, predsjednik KS PSJ, i ing. Srećko Božičević, magistar geologije.
Foto: Juraj Posarić

Slijedećeg dana prikazana je izložba speleološke opreme, a o tehničici speleološkog istraživanja govorilo je nekoliko referata. Izneseni su slijedeći referati:

- Božić V.: Razvoj opreme za speleološka istraživanja
- Božičević S.: Cerovačke pećine nekad i danas
- Garašić M.: Pregled stare i nove speleološke opreme
- Posarić J.: O rasvjeti u speleološkim objektima
- Jaličić B.: Prikaz speleoloških overala (sjedišta)
- Cepelak R.: O užetima u planinarstvu i speleologiji
- Bolonić Z.: Svladavanje speleoloških objekata s vodom
- Cepelak M.: Posebne metode savladavanja prevara u speleološkim objektima
- Malečkar F.: Prikaz speleološke opreme iz Spelo-marketa, Trst
- Vrbek B.: Tehnika sa speleološkim užetima (spuštalice i penjalice)
- Prelovec D.: Održavanje veza u speleološkim objektima.

Sudionicima Seminar pokazana je sva literatura koja na jezicima naših naroda opisuje speleološku opremu i tehniku. Isto su tako sakupljeni prospekti i katalogi koji opisuju kakvu i koju speleološku opremu se može nabaviti u pojedinim sportskim prodavaonicama u Evropi. Pored ova dva vrlo važna priloga, skupljeni su i svi tehnički nacrti koji će pomoći u izradi neke skupljive i komplikirane opreme. Svaka speleološka organizacija moći će naručiti od organizatora bilo koju od ove tri vrste pisanih materijala.

U subotu navečer, poslijе demonstracija speleološke opreme i tehnike u Gornjoj Cerovačkoj spilji, sudionici Seminaru su u prostorijama motela »Cerovačke spilje« vidjeli dia-predavanja Srećka Božičevića: Prikaz VII svjetskog speleološkog kongresa u Sheffieldu 1977. i Mladena Garašića: Istraživanja Ponora na Bunovcu u 1976. i 1977. godini.

Posljednjeg dana Seminar bio je fakultativan posjet Donjoj Cerovačkoj spilji, te razmjena iskustava pojedinih predstavnika speleoloških planinarskih organizacija.

Na kraju Seminara podvučeno je da bi se ovakvi skupovi trebali održavati redovito svake godine, jer se na njima speleolozi upoznaju s novostima speleološke opreme i tehnicu.

Na Seminaru je sudjelovao 51 speleolog iz 15 različitih speleoloških organizacija u Jugoslaviji.

Mladen Garašić, voditelj Seminara

PRVI INTERNACIONALNI FESTIVAL SPELEOLOŠKOG FILMA

Održan je od 24. do 28. kolovoza 1977. god. u gradini La Chapelle en Vercors u Francuskoj. To je bio uspješan sastanak za koji su bili jednakno zainteresirani stručnjaci i turisti. On je pružio priliku da se upozna tehnika snimanja u podzemlju pod veoma teškim i nepogodnim uvjetima. Uspjeh je bio zaista ohrabrujući i već sada možemo reći da će se slijedeći Internacionalni festival speleološkog filma održati u kolovozu 1978. u istom mjestu.

Odlukom žirija glavna nagrada bila je jednoglasno dodijeljena njemačkom filmu Podzemno rođenje (26 min.), autor Wolfgang Mann, zbog svršenog i umjetničkog filmskog ostvarenja i izuzetnog sportskog potvrdava Jochana Hasenmayera koji je snimao sam sebe na ronilačkom putu u potopljenoj galeriji dugoj oko 1 km. Nagrada za reportazu i TV film pripala je britanskom filmu »Sunday at sunset pot« koji je snimao Sid Perou. Nagrada mu je dodijeljena za portretiranje nesretnog ljudskog bića i praćenje pokušaja spašavanja 1967. god. iz jedne jame u Jorkširu. Nagrada za najbolji filmski scenarij pripala je francuskom filmu Kaskade u noći (45 min.), autor Alain Baptizet, zbog istinske uspješnosti u stvaranju cjeline usprkos skromnim raspoloživim sredstvima. Nagrada za najbolji sportski film pripala je francuskom filmu Trideset sati do uspjeha (40 min.), snimio dr Michel Luquet uz pomoć speleološke grupe FR3 iz Grenobla, za vrijeme prvog najdužeg prolaska kroz sistem Pierre St. Martin. Nagrada za najbolje filmsko prikazivanje podzemnog svijeta pripala je britanskom filmu Napušteni svijet (19 min.). Autor je Nick Barrington. U tom filmu je vjerodostojno zabilježena atmosfera neprofesionalne speleologije. Nagrada najboljem znanstvenom filmu pripala je francuskom filmu Niphargus — špiljska životinja (20 min.), autor filma Marie-José Jurquin, za detaljnu studiju biologije podzemnih račića u granicama laboratorijskih mogućnosti. Osim toga žiri je odao priznanje djelima Sid Peroua, koji je prikazao još tri osebujna filma: Izgubljena rijeka Gaping Gila, Spilje Castelguarda i Kako provesti nedjelju.

Preveo Radovan Cepelak

SPELEOLOŠKA DIJACADA 1977.

U skladu s tradicijom, i ove godine je Speleološki odsjek PD »Željeznica« iz Zagreba organizirao natjecanje za najbolji dijapočitljivi sa speleološkom tematikom. Pravo natjecanja imali su svi članovi planinarske organizacije koji se amaterski bave snimanjem u podzemlju. Organizatoru su se sa svojim radovima odazvali slijedeći autori: Zoran Bolonić, ing. Vladimir Božić, Branko Jaličić, Boris Krstinić i Boris Lepan iz SO PDŽ te ing. Mladen Garašić i Miron Kovačić iz SO PDS »Velebit« iz Zagreba. Žiri u sastavu: Slavko Marjanac, predsjednik, te prof. dr Željko Poljak i ing. Juraj Posarić, članovi, ocijenio je i pregledao 28 dijapočitljiva i 9 tematskih kolekcija. Prvu nagradu u konkurenciji pojedinačnih dijapočitljiva i pravo na objavljuvanje na naslovnoj stranici časopisa »Speleolog« ili »Naše planine«, osvojio je dijapočitljivo V. Božića »U protusvetlu«, a u konkurenciji tematskih kolekcija M. Garašić kolekcijom »U potrazi za podzemnom rijekom«. Dijacada — projekcija dijapočitljiva — održana je 20. listopada 1977. u prostorijama SO PDŽ u Zagrebu. Nazočno gledateljstvo bilo je zadovoljno visokom razinom kvalitete pristiglih dijapočitljiva, a u diskusiji po projekciji i proglašavanju pobednika, dalo je prijedloge organizatoru o ispravljanju nekih manjkavosti propozicija, kako bi slijedeća »Dijacada 1978.« bila još kvalitetnija.

Ing. Juraj Posarić

Zašto planinarimo?

ANTONIJA KOVACIC

KOPRIVNICA, PD »Bilo«

Kad sam u razgovoru s prijateljima ili vršnjacima znala spomenuti da sam planinarka, reakcije su bile različite, ali većinom bi se svodile na isti komentar: »Pa kaj delaš među tim planinarima? Kak se moreš svake nedelje zabititi u planine?« Naravno, njima nije nikako bilo jasno zašto planinarim. Razmišljajući o tome, rodila se ideja za ovaj članak, u kome ću pokušati objasniti što to čovjeka (ne samo mene, već i ostale planinare) veže za planine i planinarstvo. Zapravo, sve počinje vrlo jednostavno. Ako postoji barem mali interes za upoznavanje prirode i želja za relaksacijom od svakodnevnih briga i obaveza, možete zakucati četvrtkom na vrata naše društvene prostorije i postati član PD »Bilo«. Ako postanete član društva, to ne znači da ste i planinar. Planinar se postaje obilazeći i upoznavajući planine, a za to imate prilike ako krenete s društvom na prvi izlet. I tako prvi, drugi, treći puta i — gotovo je. Priroda vas svojom ljepotom osvoji, pa odlazak u planine postaje potreba. Želimo ih upoznati sve više i više, a to nam polazi za rukom iz izleta u izlet. Znajte da se ti izleti ne zaboravljaju tek tako, oni postaju dio našeg života, tu se izgrađujemo kao ličnost.

Obično se u nedjelju oko 6 sati, dok ostali Koprivničanci još čore u svojim »bunkerima«, skupimo pred društvenom prostorijom natovarenim s ruksacima i u cipelama od »pol tone« i čekamo autobus. Kad dođe, utovarimo se i krenemo prema našem cilju za tu nedjelju. Mi mladi obično sjednemo na ona zadnja sjedala, znate koja, i počnemo pripovijedati šale, pa se tako do kraja razbudimo. Onda malo slušamo o čemu se spominjaju stari planinari. Oni se svaki put vesele kako će malo smršaviti na ovom izletu (a nose pune ruksake klope) ili jedan drugog pitaju hoće li danas biti lijepi dan. Za čas stižemo pod naš cilj, ostavljamo autobus i pješke krećemo dalje. Sad dolazi »ono pravo«: polako, korak po korak, ulazimo u tajne planine. Divimo se njenim šumama, cvijeću, stijenama, njenom miru i ljepoti. Kad dođemo do vrha, da vidiš koji pogled! Sve je daleko dolje i čovjek čisto ne vjeruje da se tako visoko moglo popeti. Kad se nadivimo okolini, dolazi na red isprobavanje klope. Svaki proba od onoga što ima (u biti svi nosimo slično). Sendviči su tu posebno dobri, nekako su bolji od takvih istih koje jedeš doma. Poslije se svaki planinar »pre-

pusti sebi« tj. bavi se onim zbog čega je i došao u planinare. Netko fotografira okolne pejzaže, drugi se divi cvijeću, treći si spremi »friski zrak u pluća za sutra«... Ako su u blizini ruševine kakvog dvorca, svi ih volimo pogledati i malo se prepustiti snovima. Klinci iskoristavaju »slobodan teren« za badminton ili love leptire (što ne ulove ni jednoga nije ni važno). I vrijeme prođe za čas. Silazimo umorni i puni dojmova do autobusa i svima nam je nekako žao da je sve brzo prošlo, a tek smo se zapravo upoznali i postali dobri prijatelji, bez obzira na godine koje nas dijele. A takva prijateljstva nisu samo za taj izlet, to postaju prava prijateljstva i ne daju se izbrisati iz sjećanja jednako kao ni izleti. Tako npr. izlet na Ravnu goru, kad je kiša lijevala kao iz kabla, kabanice su nam promocije, a kiša ti se lijepo slijeva po vratu, pa kad pitaš nekoga kraj sebe: »Čuj, je li mi to mokro za vratom?«, on naravno vidi da je mokro, ali veći: »Ma kakvi, nije, to ti se samo čini!« Ili kad smo prolazili Velebitom i hodali po deset sati na dan, a noć se već spuštala, a tebe hvata strah jer znaš da bi trebali doći do skloništa, a njega nikako nema, i više ne vjeruješ da uopće i postoji, a netko stalno govorii: »Ma sad je tu, iza ovoga zavoja«, i ti onda povjeruješ da je zbilja iza ovog zavoja i nekako ti je lakše. Ili izlet na Učku, kad smo pol Istre prohodali pješke jer cesta je bila tako uska da je autobus jedino prazan mogao nekako proći. Ili izlet... bilo je još puno toga, tko bi se sve i sjetio.

U planini najbolje možete upoznati čovjeka, jer tu svako razvija svoj specifičan odnos prema društvu i prirodi. A priroda kao da nas oplemenjuje, pomaže nam da izgradimo bolji dio sebe. Kad se vraćamo s izleta nekako nam se ne ide doma jer opet će sutra biti sve isto: škola, faks, posao... I zato svi u autobusu zapjevamo onako, glasno: »Nejdeme dime, dime! Nejdeme dime do zore!« I mi zbilja ne bi išli doma, ali onda pomislimo, bit će još izleta.

No, nažalost, sve što je lijepo brzo prođe, i zapravo vam možda i ne bih znala do kraja rastumačiti kako je to biti planinar. To čovjek mora sam probati da bi video. Pa probajte! I nebu vam žal!

Preštampano iz lista »PLANINAR« broj 3,
Koprivnica, prosinac 1977.

Planinarstvo u dnevniku »Novosti« 1907–1941.

Prilog bibliografiji planina i planinarstva

JAKŠA KOPIC

ZAGREB

- Izlet na Sljeme. 1907, 26, 1.
- Radničko oporavilište na Sljemenu. 1907, 92, 2.
- Dr. M. Hirc i Arnošt Grund na Velebitu. 1908, 149, 2.
- Arnošt Grund o svom putovanju na Velebit. 1908, 185, 2.
- Charles Rider Noble: Uspon na Popocatepetl. 1909, 195, 2.
- S. Vörös: Vratnik, 1910, 205, 6.
- Nova špilja u Gružu, 1911, 93, 1.
- Skupština planinskog društva. 1912, 102, 2.
- Gradnja nove planinarske kuće na Sljemenu. 1912, 116, 2.
- Planinarska kuća na Sljemenu. 1912, 125, 2.
- Turistička kuća na Sljemenu. 1913, 118, 2.
- Idi na Sljeme bez putnog torbaka. 1913, 311, 2.
- Frane Babić: Jablanac. 1914, 197, 2.
- Dr. Rudolf Horvat: Crticice iz hrvatske povijesti. Zlato i srebro u Zagrebačkoj gori. 1916, 83, 2.
- Izložba planinarskih fotografiskih snimaka iz Hrvatske i Slavonije. 1919, 190, 3.
- Izložba hrv. planinarskog društva. 1919, 263, 3.
- Tajne nedoglednih visova. Mjesto na zemlji kud nije stupila ljudska noga. Brdo od devet kilometara visine. Smionost ljudskog duha. Ekspedicija na Everest. Najneobičniji čovjek u Engleskoj. 1921, 38, 3.
- Prof. Dragutin Hirc (nekrolog). 1921, 118, 3.
- Aeroplano na Mont Blanc ... 1921, 236, 4.
- U ledu i snijegu. Borba za najviši vrhunac na svijetu. Izvještaj ekspedicije. Najviša dostignuta točka na Mont Everestu. 1922, 180, 3.
- Izgradnja zupčaste željeznice na Sljeme ... 1922, 313, 2.
- Komunalna politika. Nadogradnja gradske kuće na Sljemenu. 1922, 341, 4.
- Proslava 50. godišnjice HPD-a. 1924, 239, 10; 244, 5; 245, 5.
- Planinarska proslava u Zagrebu 50. godišnjice osnutka HPD-a. 1924, 247, 3; 248, 2.
- Osnutak podružnice PD »Prijatelj prirode«. 1924, 270, 5.
- Godišnja skupština Sljeme. 1925, 118, 6.
- Planinarska konferencija. 1925, 156, 6.
- Planinarski dan na Triglavu. 1925, 179, 6.
- Konstituiranje upravnog odbora HPD. 1925, 181, 9.
- Znanstvena ekspedicija za Popovo Polje. Ispitivanje silnih špilja kod Mostara. 1925, 221, 2.
- Planinarski dan na Plitvičkim jezerima. 1925, 233, 5.
- Dolomiti (geneza tog imena). 1925, 243, 8.
- Izložba Zagrebačkog zbora. Sportska izložba. 1925, 247, 5.
- Zajednički izlet na Velebit i otvorenie planinarskog doma pod Crnopcem. 1925, 268, 6.
- Glavna skupština HTK Sljeme. 1925, 277, 8.
- Pješke preko Anda iz Argentine u Chile. Pustolovni put trojice mladih Jugoslavena preko sjeđnih planina. 1925, 292, 14.
- Prva planinarska stanica na Mirnoj Gori. 1926, 69, 7.
- Planinarska izložba u Zagrebu. 1926, 270, 6.
- B. B.: Hrvatsko planinarstvo. Zapisi iz prošlosti planinarstva u Dalmaciji i Hrv. Primorju. Otvorenie planinarske kuće na Obruču. 1926, 307, 7.
- Veliki izlet planinara iz cijele države u Srbiju i Južnu Srbiju. 1926, 311, 12.
- V-ak: S izleta na Strahinjščicu (847 m.). 1926, 316, 13.
- Prve planinarske kuće u Fruškoj Gori. 1926, 324, 11.
- Planinarstvo i fotografija. 1926, 335, 8.
- Prof. Vladimir Stahuljak: Japica i Cesar-Grad. 1926, 343, 9.
- B. B.: Samoborske i Zumberačke gore. 1926, 350, 8.
- B. B.: Midžor 2186. Uspon na Midžor iz Toplog dola. Na vrhu. Silazak i povratak u Beograd. 1927, 2, 6.
- Prof. Vladimir Stahuljak: Bijela Lasica, 1533 m. 1927, 22, 9.
- Izvanredni kongres Saveza planinarskih društava kraljevine SHS. 1927, 41, 11.
- Samobor—Slapnica—Mali Lomnik—Breganica potok—Vilina jama—Grdanci—Samobor. 1927, 47, 10.
- B. B.: Na Okić gradu. 1927, 82, 8.
- B. B.: Razvitak planinarstva u Hrvatskoj. Planinarska propaganda. Potreba ujedinjenja planinarskih društava. 1927, 106, 28.
- Veličanstven sprovod planinara Maksimilijana Mandla (ujedno opis nesreće na Biokovu). 1927, 111, 4.
- Proslava tridesetgodišnjice planinarstva predsjednika HTK Sljeme Vjekoslava Cvjetića. 1927, 128, 10.
- Uređenje ceste na Sljeme i spor između Zagreba i Gračanske općine. 1927, 150, 4.
- S triglavskih brdina. 1927, 181, 8.
- Oporavilišni dom na Sljemenu. 1927, 202, 4.
- Planinarski dan u Kranjskoj Gori. 1927, 212, 6.
- Dr. I. K.: Nova planinarska koliba HPD na Zavijanu na Sjevernom Velebitu. 1927, 220, 9.
- P.: Nova planinarska kuća na Velebitu. 1927, 232, 8.
- M. Š.: Planinarstvo u Bosni i Hercegovini. 1927, 249, 9.
- Sljeme glavno izletište Zagreba. Potreba da se što prije izgradi oporavilišni dom Društva gradskih činovnika na Sljemenu i da se uredi cesta do pilane na Bliznecu. 1927, 291, 5.
- Sljeme glavno izletište u Zagrebu. Odgovor HPD-a. 1927, 293, 5.
- Oporavilišni dom Društva gradskih činovnika graditi će se na mjestu gdje je sadanja lugarnica na Sljemenu. 1927, 305, 4.
- Od Triglava do Durmitora (foto-izložba). 1928, 15, 20.
- Potreba izgradnje planinarske kuće na Plješivici. 1928, 98, 29.
- Bc: Aleksandrov dom na Trebeviću. 1928, 143, 11.
- Glavna godišnja skupština HPD »Runolist« u Zagrebu. 1928, 163, 8.
- O Zumberačkim planinama. 1928, 163, 8.
- Gorski Kotar — klimatsko lječilište i ljetovalište. 1928, 201, 8.
- Svečano otvorenje špilje »Vrlovke«. 1928, 213, 6.
- Na Ivan planini. Otvorenie najvećeg tunela u našoj zemlji. 1928, 215, 13.
- Izlet u špilju Vrlovku. 1928, 250, 9.
- Dr. Ivan Krajač: Starine na Sjevernom Velebitu. 1929, 6, 8.
- Planinarski savezni kongres u Zagrebu. 1929, 8, 7.
- Pregledanje gradskih šuma — zaključeno na sjednici Sumskog odbora. 1929, 127, 6.
- Podnože smrti ili krov svijeta. Pamir, bijela točka na mapi. 1929, 129, 9.
- Otvorenie planinarske kuće na Gornjem Jelenju. 1929, 132, 9.
- Uređenje izletišta na Sljemenu. 1929, 133, 5.
- Treba pozuriti temeljito uređenje sljemenske ceste. 1929, 136, 6.
- Zir — Naši zaštitni parkovi i špilje u kršu (dva predavanja HPD-a). 1929, 162, 5.
- Proslava 40. godišnjice piramide na Sljemenu. 1929, 195, 3; 207, 7.
- Jubilej piramide. 1929, 208, 6.
- Proslava 40. godišnjice piramide na Sljemenu uz brojno učestvovanje planinara i naroda. 1929, 209, 8.

- 40. godišnjica piramide na Sljemenu. 1929, 210, 4.
- B. Mašić: S onu stranu Zagrebačke gore. Od Sljemeđa do Stubičkih toplica. 1929, 212, 6.
- Pomišlja se na parcelaciju nekih predjela gradske šume u Zagrebačkoj gori. Gradnja zračnih lječilišta i hotela. Potreba gradnje nove ceste: Šestine—Kraljičin zdenac—Brestovac i Kraljičin zdenac—Sv. Jakob—Brestovac. 1929, 226, 5.
- Nova planinarska kuća i željezna piramida na Ivančici. 1929, 235, 7.
- Prof. Vladimir Stahuljak: Dragulj Hrvatskog Zagorja. Ivančica 1.061 m. 1929, 240, 8.
- Planinarsko slavlje na Ivančici. Svečano otvorenje i posveta planinarske kuće Josipa Pasarića i piramide na Ivančici. 1929, 245, 5.
- Proslava otvorenja i posvete planinarskog paviljona i piramide na Viktorovcu kod Siska. 1929, 247, 8.
- Svetoslavenski turistički kongres u Sofiji. 1929, 261, 11.
- Popravak planinarske kuće na Japetiću i piramide na Plješivici. 1929, 263, 17.
- Gradnja električne željeznice Zagreb—Sljeme. Za 12 minuta stići će se iz Šestine na Sljeme. Gradnja će trajati 6 do 7 milijuna dinara. Izgradit će se nova cesta Šestine—Kraljičin Zdenac. Parcelacija Bažulovke za gradnju hotela, sanatorija i vila na Sljemenu. 1929, 280, 5.
- Enes: Doživljaji naših planinara. Osebujna negzoda zagrebačkog planinara na Kleku. S pećine pau u okunit Žleb. Život mu spasila naprtnjača. 1929, 288, 6.
- Prof. Duro Nenadić: Turizam i šume. 1929, 318, 13; 319, 13.
- Opornov dom Gradskega činovnika na Sljemuđu. 1929, 329, 6.
- Prigodom 80-godišnjice Ljudevita Rossia. 1929, 348, 20.
- Dragutin Rant: Ratitovec (1669 m) — zadnji ogrank Julijskih Alpa. 1929, 361, 10; 362, 14.
- F. M.: Brdo »Kum« — eldorado za skijaše. 1930, 15, 14.
- Mirko Kovačić: U podzemnom svijetu. Špilje na Balearskim otocima. Čudesna djela bujne maštije prirode. 1930, 89, 38.
- Izložba planinarske fotografije u Zagrebačkom zboru. 1930, 101, 5.
- Vladimir Blašković: Razmišljeni o Velebitu. Uz knjigu dr-a Josipa Poljaka »Planinarski vodič po Velebitu...« 1930, 104, 12; 105, 9.
- Dr. Fran Šuklje: Geografska karta Karlovac—Jablanac, 1930, 112, 13.
- Godišnja skupština HPD Runolist. 1930, 121, 5.
- Klimatsko lječilište Kranjska gora. 1930, 129, 22.
- Inž. forest. Josip Grünwald: Zagrebačka gora u ozbiljnoj opasnosti. 1930, 131, 6.
- Žična željezna Šestine—Sljeme... 1930, 143, 5.
- Alpe. Najmilija izletišta planinara. Grintavec, najviši vrh u Kamniškim Alpama (2558 metara). 1930, 174, 14.
- Na Orjenu. 1930, 219, 9.
- Turistički film o Durmitorskem kraju. 1930, 223, 4.
- Enes: Na pravom izvoru naše Save. Izvor Save je u slapu Nadizi. Na tromeđi Jugoslavije, Italije i Austrije. U Alpskim krajevima. 1930, 226, 5.
- S.: Ravna gora. 1930, 233, 22-23.
- Parcelacija Sljemeđa. Očeviđ gradskog zastupstva. Neki gradski zastupnici proti, neki za parcelaciju. Kako se ta parcelacija zamislja. Potreba proširenja cestovne mreže u Zagrebačkoj gori. 1930, 244, 6.
- Voćin i njegova okolica. 1930, 247, 19.
- HPD i Josip Pasarić predsjednik. O parcelaciji i regulaciji Sljemeđa. Je li danas Sljeme zaštitna šuma i prirodnog park? Ne parcelacija nego regulacija Sljemeđa kao stalnog izletišta i udobnog ljetovališta i zimovališta Zagrebačkih Konkretnih predloži HPD-a. Stručno mišljenje »Lječničkog zborova« iz god. 1889... 1930, 269, 7; 274, 7.
- Prva planinarska kuća u Dalmaciji (Mosor). 1930, 269, 11.
- Antonija K. Cvijić: Porodični izlet na Sljeme — idila iz starog Zagreba. 1930, 291, 5; 293, 9.
- F. Tučan: Vjekoslav Cvetišić »Sa planinom i gora« I., II., III., (pričaj). 1930, 298, 9.
- Na vrhovima Himalaje. Napori himalajske ekspedicije od god. 1930. 1930, 324, 21.
- Centralni odbor »Prijatelja prirode« (propagandni tjedan). 1931, 106, 12.
- Sporazum o turističkom pograničnom prometu sa Italijom. 1931, 122, 8.
- Turistički pogranični promet s Italijom. 1931, 126, 10.
- Skupština Hrvatskog planinarskog društva. 1931, 175, 8.
- Niko Smolčić: Novi dragulj Plitvičkih jezera. Otvorene čudesne špilje Golubinjače i Vile Jerzkinje. 1931, 180, 9.
- Godišnja skupština »Runolista«. 1931, 182, 8.
- Otvorene doma gradskih namještenika na Sljemeđu. 1931, 187, 5.
- Gradnja uspinjače na Pohorju. 1931, 190, 7.
- Velika šteta od požara u Zagrebačkoj gori. 1931, 195, 4.
- Horvat: Hodočašće trojice Zagrepčana na Triglav. 1931, 208, 7; 209, 8.
- Nesreća Gradačkih turista na Triglavu. 1931, 237, 10.
- Saopćenje HPD središnjice u Zagrebu. Svečano otvorenje planinarskog doma na Mosoru. 1931, 273, 12.
- Rad Saveza planinarskih društava. 1931, 317, 4.
- Bijela smrt. Noć strave Toulonskih planinara na Pirinejima. 1931, 351, 26.
- Vladimir Blašković: Zagrepčani na Matterhornu. Naše planinarstvo i prvi alpinistički uspjesi. Uspon Zagrepčana na Matterhorn. Predavanje Dušana Jakšića. 1932, 92, 9.
- Turistička izložba u Zagrebačkom zboru. 1932, 102, 4.
- Saopćenje HPD-a: Popis nagradenih fotografija koje su bile izložene na Zagrebačkom zboru. 1932, 122, 9.
- Biševska modra špilja. 1932, 146, 18.
- Kako se dogodila nesreća na Triglavu. Poginula devojčica nije Zora nego njezinu sestru Bogumila Smerke. Pogodena otkutinom kamenom u glavu, survala se niz pećine. 1932, 220, 9.
- Dva groba triglavskih žrtava. Spomen-ploča Bavarca Mülleru. Sprovod Bogumile Smerke. 1932, 221, 12.
- Planinar ujela zmija. Požrtvovnost planinara. Prenesena u ogulinsku bolnicu. 1932, 239, 5.
- Dr Fran Šuklje: Geološka karta Gorskega Kotara. 1932, 239, 10.
- Nova golema špilja na Velebitu. Vrtlina je svjetska senzacija 1932, 258, 11.
- Saopćenje HPD središnjice u Zagrebu. Organizatori i produktivni rad HPD-a. 1932, 279, 13.
- Sume su za Zagreb od neprocjenjive vrijednosti. U čemu je važnost zaključka Gradskega zastupstva o šumi u Zagrebačkoj gori. 1932, 313, 14.
- Planinar o vrijednosti šuma na Sljemenu (Dr Branimir Gušić). Treba provesti akciju da se zaštići šuma na čitavom području Medvednica. 1932, 317, 6.
- V. H.: Runolist se sprema. Planinari su marljivi skijaši. 1932, 319, 9.
- Enes: Zagrebački alpinisti osvajaju naš jug. Prvi alpinistički uspon na najviši vrh Durmitora Bobotov Kuk. 1932, 322, 8.
- Aeroplanska ekspedicija na najviši vrh svijeta. »Duhovik« Mount Everesta brane ulaz u svoje carstvo. Lady Houston financira avijatičku ekspediciju. Predviđen je start dvaju aeroplana i filmsko snimanje... 1932, 339, 14.
- Oprema planinara zimi. Upute i doživljaji iskusnih planinara... 1933, 6, 18.
- Gradska komisija na Sljemenu. Pitanje produženja sljemenske ceste do vrha. 1933, 11, 4.
- U carstvu najvećih podzemnih pećina na svijetu. Hodnik smrti i veliki jezero Macoch. Naučenjaci u podzemlju. Poznati Čehoslovački geolog dr Absolon o svojim istraživanjima (Čehoslovačka kod Brna). 1933, 91, 11.
- Dr Branimir Gušić: O geografskoj terminologiji. Odgovor g. dr. Krajaču na članak »Planinarsko nazivlje« štampan u »Hrvatskom planinaru«. 1933, 98, 10; 99, 21; 100, 7; 102, 9.
- Skupština Runolista. 1933, 108, 10.
- Pristojbe za saobraćaj na Sljemenskoj cesti. Otežavanje saobraćaja na cesti Zagreb—Sljeme. Zašto se ne otvori izravna veza Zagreb—Stubica. 1933, 111, 9.
- Planinarsko sklonište HPD Runolist u Samoborskom gorju. 1933, 147, 15.
- Električnim čamcima po podzemnoj rijeci. Otkrivanje tajni moravskog krasa. 1933, 156, 13.

- Bijele Stijene—Mrkopalj. Propagandni izlet »Sljeme« i osnivanje podružnice u Mrkopalu. 1933, 174, 8.
- Burna skupština HPD-a. Staroj upravi odglašano nepovjerenje sa 346 prema 240 glasova. Bi-ranje nove uprave. 1933, 180, 4.
- Duro Ruzić: Osrt na glavnu skupštinu HPD-a. 1933, 189, 5.
- Grabovica — biser pećina. 1933, 200, 16.
- Ljeto u Savinjskim Alpama. 1933, 214, 12.
- Runolistov dom na Sljemenu. S najvećim odu-sevijenjem sami su planinari počeli s prvim radnjama za gradnju doma, ali daljnja gradnja bi se morala obustaviti, jer je gradska općina za-kupnim ugovorom postavila preteške uvjete. 1933, 221, 6.
- Prirodne rijekosti naše domovine. Što puk vje-ruje o periodičnom izvoru u Savinjskim Alpa-ma. Bajke o čudu u svjetlu geologije... 1933, 221, 12.
- Enes: Prije nego propadnu. Za jedinstvenu šum-sko-parkovnu politiku u korist grada. 1933, 227, 8.
- J. K.: Divni podzemni hramovi našeg krša. O pianinarstvu i radu HPD »Mosor«. Razgovor na-šeg suradnika sa g. prof. U. Girometta, predsj. HPD »Mosor« i upraviteljem Gradskog prirodo-slovnog muzeja. 1933, 230, 9.
- V. H.: Izlet na Plitvička jezera. Utisci s uspjelog izleta HPD-a. 1933, 251, 8.
- Komunalni poslovni. Skijaška skakaonica na Sljemu-nu. 1933, 275, 8.
- Sastanak članova HPD-a. Proširenje planinarskog doma »Tomislav« na Sljemenu. Zanimljivi izvještaji tajnika i predsjednika o radu HPD-a. Lijepa gesta divizijskog generala g. Mihajla Bo-dia. Gradsko zastupstvo dat će planinarskom društvu zemljište za uređenje doma i skijaškog odmarališta... 1933, 283, 4.
- Hrvoje Macanović: Planinarenje na Albanskoj granici. Usponi na Veliki Krčin (2345 m), Deli-senicu (2255 m) i Stogovo (2219 m). 1933, 291, 16.
- Lujo Thaller: Zaboravljeni dio Gorskog Kotara — Jelenčići, 1106 m nad morem. 1933, 298, 14.
- Od Sarajeva preko Durmitora na Jadran. Pre-davanje Ljudevita Griesbacha. 1933, 302, 13.
- O planinama koje na kartama nisu sve ni ucrtane. Predavanje dr-a Branimira Gušića o temi »U divljim Prokletijama«. 1933, 308, 6.
- Sused. Par sati na Sljemenu za vedra dana. Im-presije nakon trideset godišnjeg bojkota Zagrebačke gore... 1933, 311, 9.
- Divoske ruševine prethistorijskih špilja. Istra-zivanja beskrasnih podzemnih prostorija Maco-cha u Moravskoj pomoću obojenih plinova. 1933, 313, 7.
- Lujo Thaller: Nepoznate strane Gorskog Kotara Uspon na Viševicu (1428 metara). 1933, 318, 8.
- V. H.: Penjačketure u Julijskim Alpama i Do-loimitima. Predavanje alpinistkinje g-de Debela-kove o visokoj alpinistici. 1933, 325, 9.
- Ljudske žrtve od meteće na Velebitu. 1933, 352, 7.
- Mont Blanc i Monte Rosa. Predavanje o usponu na najviše gore Evrope. 1933, 356, 10.
- Godišnja skupština »Priatelja prirode«. 1934, 22, 4.
- Tomislavov dom na Sljemenu posvema izgorio. Za pola sata cio dom jedna baklja... (u članku je objavljena i povijest gradnje). 1934, 38, 5.
- Istraga o požaru na Sljemenu. 1934, 39, 5.
- Novi planinarski dom stajat će dva milijuna. Na Sljemenu će se graditi dvokatnica. HPD tražio od grada zemljište, gdje je stajao Tomislavov dom. Za gradnju novog doma raspisat će se na-tječaj. 1934, 47, 5.
- Dr. J. Kugy: Julijske Alpe u slikama (izdanie Leykom, Graz). Prikaz knjige. 1934, 49, 11.
- Novi dom HPD-a graditi će se na istom mjestu gdje je stajao izgorjeli Tomislavov dom. 1934, 52, 6.
- Potankosti o požaru planinarskog doma na Ja-horini. 1934, 52, 6.
- Gradnja doma HPD-a na Sljemenu. 1934, 66, 7.
- Gradnja dačkih planinarskih domova. Đaci sred-jnjih škola i studenti sveučilišta moći će da pje-dske obidu najlepše planinske dijelove naše do-movine. Izgrađeni dom u Samoborskom gorju znači prvi korak široko zasnovane akcije. Grad-nja dačkog planinarskog doma u Zagrebačkoj gori i na Velebitu. 1934, 67, 5.
- Zagrebački vatrogasci otkrivaju sljemensku špi-lju. Ko će ići po zlatni lanac, ostavljen 1400 me-tara duboko pod zemljom. 1934, 96, 5.
- Polazak gradskih zastupnika na Sljeme zbog oče-vida za izgradnju novog Tomislavovog doma. 1934, 99, 5.
- Franjo M. Fuis: Misterij stenjevačke špilje. Fan-tastična odisejada našeg izvjestitelja u podzem-lju Zagrebačke gore. 1934, 102, 5.
- Novi dom HPD podignut će se na hrptu Sljeme-na. Izgradnja dačkog planinarskog doma na Malom Sljemenu. 1934, 104, 6.
- Stenjevačka špilja ima dva slapa. Točna dužina špilje: 1412 metara, a prohodnost za svakoga do 1314 metara. Poslije geologa dr-a Poljaka izvrše-na su i istraživanja geografskog instituta filo-zofskog fakulteta. Prof. dr. Zbožinek u špilji s vatrogascima i rudarskim inžinjerom. 1934, 106, 4.
- Stenjevačka špilja Veternica. Još nekoliko impre-sija o samoj špilji. Špilja je dugačka 1488 me-tara do slapa. 1934, 110, 5.
- Špilja Veternica mogla bi biti povod sudskom procesu. Odgovor predsjednika Geografskog in-stituta prof. dr-a M. Šenoa na izjavu prof. dr-a M. Gavazzia. Jesu li dr Poljak i dr Zbožinek za-vrijedili, da ih se kao istraživače stavljaju u na-vodne znakove. 1934, 114, 7.
- Goleme i vanredno lijepo špilje u našoj državi. Zagrebačka gora ima više velikih i lijepih špi-lja. Špilja puna kristala kod Čučerja. U Gor-skom Kotaru su špilje sa goleminama dvoranama, jezerima i slapovima. Vjetrenica u Hercegovini dugačka je oko 20 kilometara i ima vanredno velika jezera, slapove, sige, ponore. Lokalni potresi u Zagrebu nastaju od urušivanja golemin špilja u Zagrebačkoj Gori. 1934, 117, 24.
- Zaštita gradске šume na Sljemenu. Konferen-cija kod gradskog načelnstva. 1934, 121, 6.
- 50-godišnjica otkrića glasovite Biševske Modre špilje. Kako je akademski slikar iz Beća barun Ramzonet pred 50 godina otkrio ovu špilju. 1934, 124, 9.
- Gradnja doma HPD-a na Sljemenu. Ponovni očeviđ gradskog zastupstva. 1934, 127, 8.
- Lječilište Brestovac, povodom 25-godišnjice. 1934, 128, 5.
- Proslava na Brestovcu. 1934, 129, 5.
- Gradnja planinarskog doma na Sljemenu. HPD gradit će novi svoj dom na hrptu kojih 300 m zapadno najvišeg vrha Sljeme. 1934, 131, 6.
- Novi planinarski dom na Jahorini sagradit će PD »Romanija«. 1934, 133, 12.
- Planinarski Aleksandrov dom na Biokovu otva-ra se svećano u nedjelju. 1934, 134, 7.
- V. H.: Nedjeljni izleti na Sljeme. 1934, 137, 8.
- Velike prirede HPD-a (akcija za nabavku sred-stava za novi dom na Sljemenu). 1934, 147, 8.
- Glavna godišnja skupština HTK Sljeme. 1934, 150, 10.
- V. H.: Dan slavonskih planinara. Svećano otvo-rene prve planinske kuće u Slavoniji, što ju je na Jankovcu podigla podružnica HPD-a u Osi-jeku. 1934, 153, 4.
- Mile Boroević: Kod pastira na Vlašić planini. 1934, 157, 16.
- V. H.: Kapela s polujesecem i zvijezdom — drevna crkvica sv. Jakova na Sljemenu. 1934, 162, 7.
- Prof. Josip Pasarić: Gdje da se gradi novi To-mislavov dom? 1934, 171, 11.
- M. K.: Samobor — vikend Zagrepčana. 1934, 171, 15.
- Jubilarna 60-godišnja skupština HPD. Tomisla-vov dom mora biti dostojan Zagreba. 1934, 175, 6.
- Konstituiranje Upravnog odbora HPD-a. 1934, 183, 15.
- Drama na Himalaji. Ledeni toranj brda Nanga Parbat. 1934, 203, 13.
- Velika nesreća u Kamniškim Alpama. Jedna tu-ristkinja iz Splita smrtno nastradalila. Cetiri za-grebačka turista teško ranjena. 1934, 223, 4.
- Strahoviti časovi unesrećenih planinara. Ka-ko je poginula Tilda Kohnova. Sto pričaju Krzna-rić i Vedrina o katastrofi u Kamniškim Alpama. 1934, 224, 3.
- Vlastelinstvo Pongrac namjerava da iskrči 70 rali šume. Grad se protivi i traži da se taj i ostali privatni šumski posjed u Zagrebačkoj gori proglaše zaštitnom šumom. 1934, 225, 4.

- Mrtvi ostaci Tilde Kohn dovezeni u Zagreb. Planiarska društva spremaju pokojnici lijep počast. 1934, 225, 7.
- V. H.: Pogreb tragično poginule planinarke. Posljednja počast Tildi Kohnovoj. 1934, 226, 6.
- Gradnja doma HPD-a. Donesena je odluka o natječajnim projektima. 1934, 227, 7.
- en: Osnova za novi planinarski dom na Sljemenu. 1934, 232, 10.
- Tragedija njemačke ekspedicije na Himalaju. U buri i sniježnoj vijavici na visini od 7900 metara. Tri jezovite noći. Deset smrtnih žrtava kod spuštanja sa Nanga Parbata. 1934, 235, 8.
- »Runolistov dom«. Građevna komisija na gradilištu. Natječaj za drvene gradnje. 1934, 237, 11.
- Izmjena 45 paralele. Naucični radovi na Cepelištu, najvišem vrhu Zrinske kraj Petrinje. 1934, 242, 4.
- Zagreb treba »Turistički dom« i stalnu turističku izložbu u njemu, pod upravom Turističkog saveza, svih sportskih, planinarskih i sličnih organizacija. 1934, 244, 5.
- Vladimir Horvat: Za propagandu našeg turizma. Planinarima treba dati povoljnije pogodnosti na željeznicama. 1934, 248, 12.
- Zaglavio jedan planinar na Snježniku. 1934, 250, 6.
- HPD proslavio je svoju 60-godišnjicu. Planinarska izložba u Zagrebačkom zboru. 1934, 255, 7.
- August pl. Pisatić: Planinarski dom na Sljemenu — koliko će stajati gradnja. 1934, 258, 5.
- Planinarsko sklonište na Kamešnici. 1934, 261, 7.
- Za unapredjenje samoborskih šuma. 1934, 262, 7.
- En: Na Sljemenu se gradi još jedan planinarski dom. Na Kozjem vrhu, u visini od 870 met., društvo Runolist gradi svoj dom. 1934, 264, 6.
- Desetogodišnja Zagrebačka podružnica Turističkog društva »Prijatelj prirode«. 1934, 265, 10.
- Posveta temelju »Runolistovog« doma na Sljemenu. 1934, 273, 13.
- Enes: Lijep uspjeh složnog rada. Posveta temelja »Runolistovog« doma na Sljemenu. 1934, 277, 3.
- »Runolistovo planinarski dom na Sljemenu pod krovom. Jedan dio doma već ove zime će poslužiti skijašima i planinarima. 1934, 317, 5.
- Vladimir Horvat: Novi dom na Jahorini je dovršen. »Dom prestolonasljednika Petra« sagrađen je rekordnom brzinom. 1934, 328, 12.
- V. H.: Gorski Kotar — predavanje Ljudevita Griesbacha. 1934, 332, 10.
- Ivo R.: Fotografske snimke s Jahorine. 1934, 340, 8.
- Covjek koji se prvi uspeo na Mont Blanc — Jacques Balmat 7. augusta 1786. 1934, 345, 12.
- Franjo M. Fuis: Uz ponore Toujnice. 1935, 9, 6.
- Franjo M. Fuis: Preko Krepelja u »vuče vrijeme«. 1935, 20, 16; 26, 8.
- V. H. Jugoslaveni osvajaju najviši vrh Škotske — predavanje slovenske alpinistkinje Mire M. Debelakove. 1935, 32, 5.
- Hrvoje Macanović: Uspon na Zugspitzu 1966 m. Junaka djela Jugoslavenskih novinara u mećavi i magli — sve za čast i slavu našega sporta. 1935, 33, 9.
- Dr. G. O.: Sa Himalaje u Zagreb. Hans Ertl iz Münchena, učesnik međunarodne ekspedicije, koja je lane poduzela uspon na područje Himalaja, održat će u Zagrebu predavanje. Dva svjetska rekorda: Filmovanje na visini od 7.750 m i uspon prve žene na tu visinu. 1935, 34, 5.
- Lina H.: Sa Himalaje u Zagreb — filmska kamera na 7.750 metara visine. 1935, 39, 8.
- Planinama Bugarske. Dva predavanja predsjednika Sljemena g. Dušana Jakšića. 1935, 81, 10.
- Enes: Sastajalište zagrebačke čestite purgerije na Sljemenu. Iz »Rnolistovog doma« u Zagrebačkoj gori nosit će osvježena purgerija duh svježine. 1935, 86, 6.
- M. B. Janković: Proljeće na snijegu u visinama. Skijanje na Pohorju. Senjorjev dom. Velika Koča. 1935, 112, 11.
- Smučar nastradao u Kamniškim Alpama. Student Mirko Gombač pao u ponor, jedva spašen, ali je u bolnici umro. 1935, 113, 8.
- Prvi alpinski muzej u Jugoslaviji otvara Slovensko planinarsko društvo u Ljubljani. 1935, 117, 8.
- Lina H.: U kraljevstvu Pirineja — predavanje slovenskog alpiniste Kopišeka u Pučkom sveučilištu. 1935, 118, 8.
- En: Uredjenje Susedgrada s parkom. 1935, 123, 7.
- b.: Seoba Zagrepčana na Zagrebačku goru. 1935, 127, 7.
- Enes: Četiri planinarska doma podigla je Škola narodnog zdravlja u Zagrebu: dva doma na Velebitu, jedan u Samoborskom gorju, a jedan u Zagrebačkoj gori. 1935, 129, 6.
- Komiza i Biševska Modra špilja. 1935, 139, 24.
- V. H.: 10 godina planinarskog rada. Glavna godišnja skupština i proslava 10-godišnjice opstanka HTK Sljemene. 1935, 152, 4.
- Vrhom Velebita treba se izgraditi turistički put, te bi se za vožnju tim putem plaćala posebne takse. Skupština Društva za puteve u Zagrebu. 1935, 162, 11.
- Vodovod na Sljemenu na visini od 1030 metara za Hrv. planinarski dom i Đački planinarski dom. 1935, 169, 6.
- b.: Desetogodišnjica Runolista. Godišnja skupština o rezultatima napornog rada na propagandi turizma. Runolistov dom na Sljemenu. 1935, 171, 8.
- V. H.: Novi Tomislavov dom se gradi. Opsežan rad i društveni napredak HPD-a prikazan je na ovogodišnjoj glavnoj skupštini. 1935, 183, 8.
- Saopćenje HPD-a u Zagrebu (Konstituiranje Upravnog odbora). 1935, 191, 9.
- Ljeto na Jahorini planini. 1935, 208, 15.
- V. H.: Skradski »Vintgar« (Vražji prolaz). 1935, 222, 14.
- Planinarski kongres u Dubrovniku. 1935, 232, 15.
- Planinarski kongres održan je jučer i danas u Dubrovniku. 1935, 245, 8.
- Milan Katić: Kroz bijedna sela Samoborskog gorja. 1935, 252, 7.
- Enes: Svečanost na Sljemenu uz proslavu desetogodišnjice usječnog rada »Runolista«. 1935, 261, 4.
- En.: Na Sljemenu je danas proslavljena 10 godišnjica Runolista. 1935, 265, 4.
- Samoborske šume će se regenerirati. 1935, 273, 10.
- En.: Da se potpuno dovrši novi planinarski dom HPD treba još milijun dinara. 1935, 273, 17.
- Pred otvorenjem planinarskog doma na Platku. 1935, 313, 9.
- Crijepolsko kod Sarajeva (1524 m). 1935, 343, 8.
- Planinarski dom na Platku. 1935, 352, 10.
- Vladimir Horvat: Planinarenje po Medvednici. 1935, 355, 12.
- HPD traži pomoć od gradske općine za dovršenje novog Tomislavovog doma na Sljemenu. 1936, 38, 9.
- Veselo planinarska noć. 1936, 58, 9.
- Alpinistička škola. 1936, 70, 13.
- V. H.: Zagonetan podzemni nalaz na Plješivici. Mjesto spilje pronađeno je stara građevina. 1936, 80, 11.
- Položaj Plješivičkih iskopina. Zagonetan podzemni nalaz na Plješivici. 1936, 81, 6.
- E. Laszowski: Stara gradina u Plješivici. Povijest Prilipija i njegovih gospodari. Sto je pronađeno. 1936, 82, 9.
- Prof. Đuro Szabo: O podzemnim hodnicima na Plješivici u selu Prilipiju. 1936, 89, 5.
- Vladimir Horvat: Jahorina najljepša je s prolećem. 1936, 102, 16.
- Planinarski dom na Kalniku. 1936, 136, 15.
- Planinari na skupštini. Ponos našeg Sljemena je »Runolistov dom. 1936, 144, 5.
- Borba o Himalaju. 1936, 146, 12.
- V. H.: Ljubljanski alpinista akademičar Bojan Lovša pao sa stijene u Kamniškim Alpama i ostao mrtav. Njegov drug Pieterski, koji je ostao na stijeni, sretno spašen. Naš suradnik očevidec tragedije. 1936, 152, 8.
- V. H.: Tragedija u Kamniškim Alpama. 1936, 153, 11.
- H. P. D. »Kamenar« u Šibeniku. 1936, 155, 11.
- VII: Planinari su izgnani sa Sljemena. Tuga jednog sljemenskog izgonaša. 1936, 182, 6.
- Soćeva kuća pod Lipovcem. 1936, 198, 27.
- V. H.: Dva studenta prava jedan iz Ljubljane, a drugi iz Zagreba tragično poginuli u Kamniškim Alpama. Strovalili su se u ponor dubok 150 metara gdje su nađeni nakon petnaest dana traženja. 1936, 204, 10.

- Detalji o planinarskoj nesreći na Sjevernoj stjeni Triglava. Zagrebački student Egon Lettner i Savo Domicelj pali su 250 m. duboko. 1936, 207, 8.
- Dušan Jakšić: Prva jugoslavenska alpinistička ekspedicija preko granice. Cilj akspedicije je Zermatt u Wallijskim Alpama. 1936, 213, 5.
- En: Planinari u potrazi za jednim milijunom dinara (za dovršenje Tomislavovog doma). 1936, 226, 7.
- En: Dom gradskih činovnika pretvara se u sanatorij. 1936, 226, 12.
- Sagraden je prvi studentski planinarsko skijaški dom u našoj državi. Akademski skijaški organizacija (ASO) sagradila je dom na Južnom Velebitu. 1936, 275, 6.
- V.: Otvorenenje studentskog doma ASO na Velebitu. 1936, 295, 9.
- mk: U zagorskog špilji Vindiji u kojoj su pred više stotina godina stanovali prehistorijski ljudi pronađao je učitelj Stjepan Vuković predmete starije od nalaza u špilji Krapinskog čovjeka. 1936, 311, 14.
- Arda: Kad je Sljeme bilo velika planinarska tura i kada žene uopće nisu isle na Sljeme. 1936, 334, 11.
- V. H.: U turškoj kavani na vrhu Zagrebačke gore. 1936, 357, 51.
- Popeli se na 14 vrhova preko 4000 metara visine. Predavanje Dušana Jakšića pretdsjednika »Sljemenu« o Švicarskim Alpama. 1937, 60, 11.
- Saopćenje HPD-a: Kolektivno osiguranje članova protiv nezgoda pri planinarenju. 1937, 78, 8.
- Strašna nesreća u Slovenskim Alpama. Velika lavina zasula je kod Tržiča 28 skijaša. Od devet mrtvih dva su leša izvadenja, a sedam ih je još pod snijegom. Poteškoće pri spasavanju. 1937, 88, 8.
- Start u smrt pod Storžičem. Prije polaska neki su bili za odgodu natjecanja, ali je većina tražila da se ono održi. Lavina je zahvatila baš manju skupinu natjecatelja, njih devet koja je tražila da se natjecanje odgodi. Od njih je bilo osam mrtvih. 1937, 89, 6.
- V. H.: Opasnost od lavina. 1937, 93, 6.
- Zagrebački planinar nestao u Triglavskom gorju. 1937, 95, 6.
- ma: U nedjelju na Sljemenu. Danas nije više kao nekada. Nestalo je pionira sa Zagrebačke gore. Nedjeljni korzo na Medvednici sa sljemenskim prošnjacima, blatnim automobilima, birticima i profanim izletnicima. 1937, 117, 7.
- Planinarenje automobilom po sljemenskim pješačkim stazama najmanjim putničkim kolima, kao nekad na zagrebačkom cross-countryu automobila. 1937, 139, 9.
- a. 1: Planinsko ljetovalište Ravna gora (680). 1937, 153, 15.
- Nove žrtve nepobjedivog Nanga Parbata: sedam članova ekspedicije i devet urođenika zatrpana sniježna u ledenu lavinu. 1937, 172, 15.
- Planovi za veliki automobilski put vrhom Velebita od Lujzinske ceste do ušća Zrmanje koji bi bio svjetska turistička atrakcija. 1937, 179, 8.
- Hrvatski planinari polaze u Bugarske planine. Izlet organizira HPD na planine Pirin, Vitoš i Rilu, sa usponom na Musalu (2.925 m) najviši vrh Balkanskog poluotoka. 1937, 192, 6.
- Otvoren planinarski dom na Psunju, gdje je održan i »Slavonski planinarski dan«. 1937, 198, 8.
- Na Mont Blanc oputovoalo je sedam zagrebačkih planinara i jedna planinarka. Osim novčanih priloga alpinisti su primili od raznih tvrtki daljnje darove u naravi kao: šunke, kekse, sir i voćne konzerve. Planinarima prireden sručan isprajac. 1937, 217, 6.
- mk: Ekspedicija HTK »Sljeme« na vrhu Mont Blanca. Borba sa provaljama, rijetkim zrakom i kamenim lavinama. Prva žena iz Jugoslavije na Mont Blancu. 1937, 237, 6.
- Otvorenenje »Ružičevog doma« na Platku. 1937, 242, 8.
- Planinari traže vlasništvo zemljišta na kojima su sagradeni njihovi domovi. Rezolucija XII. kongresa naših planinara. 1937, 247, 8.
- V. H.: Posjet Skrlatici (2.738 m). Uspon dvojice zagrebačkih planinara na Skrlaticu, drugi najviši vrh u Julijskim Alpama. 1937, 258, 15.
- En.: Svečanost na visini od 1000 metara. Uz pomoć države, banovine i grada, HPD je na Sljemu podiglo planinski dom, vrijedan 3.000.000 dinara. 1937, 281, 7.
- mk.: Pokušaji hrabrih planinara da osvoje Mount Everest. 8.882 metara visoko brdo tražilo je mnogo žrtava, ali do danas je ostalo neosvojivo. 1937, 286, 7.
- Razgovor sa Hugh Ruttledgeom koji kani osvojiti Mount Everest. 1937, 288, 5.
- Vladimir Horvat: Podzemnom željeznicom kroz Postojnsku špilju. 1937, 293, 12.
- Svečano otvorenenje novog Tomislavovog doma na Sljemenu. 1937, 308, 5.
- Tajna himalajske sablasti. Na visini od 7000 metara pronađeni su tragovi »strašnog sniježnog čovjeka«. 1937, 320, 11.
- Umro prof. Josip Pasarić. 1937, 338, 7.
- Prodiranje u tajne zemaljske kore. Mnoštvo golemih neistraženih špilja. Nebrojene opasnosti za istraživača. Mamutova špilja u Kentuckiju. 1938, 5, 14.
- Izgorio »Ružičev dom« na Platku. Požar je nastao od dimnjaka. Steta je preko milijun dinara, a osiguran je bio na 600.000 dinara. 1938, 16, 6.
- Sesti napadaj na prijestolje bogova (Mount Everest). Sedmorica na sniježnim vrhuncima i vječnom ledu. 1938, 17, 16.
- Te-Be: Na proljeće počet će se gradnjom Ružičevog doma na Platku. 1938, 25, 10.
- Moderno naselje »Velebitno« gradit će se na proleće na Velebitu iznad Karlobaga. 1938, 27, 5.
- Vladimir Horvat: Prvi put na Javorinu. 1938, 54, 10.
- U špilji kod Sibenika (na Gvozdovu) nadena lubanja prehistoricj skog jelena. 1938, 92, 10.
- tš: Nacionalni park Paklenica. Legenda o davnjoj prošlosti Podvelebita i razmatranja o današnjoj stvarnosti. 1938, 104, 8.
- Domovi na Sljemenu. Potreba proširenja doma gradskih namještajnika. 1938, 139, 5.
- ma: »Sljeme« odgaja kada mladih alpinista koji poduzimaju najteže penjačke ture. Glavna godišnja skupština HTK »Sljeme«. 1938, 143, 7.
- Gradnja planinarskog doma kod Daruvara. 1938, 164, 9.
- 15-godišnjica planinarskog društva u Samoboru. 1938, 179, 8.
- Sesta engleska ekspedicija na Mount Everest se vraća. 1938, 194, 10.
- Dr. Julius Kugy: »Fünf Jahrhunderte Triglav« (pričak knjige). 1938, 221, 27.
- Vladimir Horvat: Prisojnik (2.647 m), brdo golemih kula i tornjeva, okovanih željeznim klinovima i žicom. 1938, 228, 11.
- Ministarska pustolovina na Mont Blancu. Planinarska kućica Vallot i papa. Pad ministra kod uspinjanja. Posveta preko dalekozora. 1938, 234, 14.
- li.: Gostoljubivost velebitskih gorštaka. 1938, 235, 21.
- Sedeset godina života Frana Tučana. 1938, 263, 12.
- Planinarska fotoizložba u Zagrebu. 1938, 263, 21.
- Skraćenjem ceste Zelengaj približimo Sljeme Zagrebu. 1938, 268, 7.
- Otvorenenje kuće HPD »Zrin« kod Petrinje. 1938, 279, 9.
- mal: Problem Brestovca i banovinskog lječilišta. Sljeme imade da ostane park bez bolnica. 1938, 280, 6.
- Enes: Zagrebačka srednjoškolska omladina dobiva novu zdravstvenu ustanovu. Stalno oporavilište na Malom Sljemenu za srednjoškolske dake da šumskom školom. 1938, 305, 7.
- Dovršenje planinarskog doma na »Petrovom vrhu« kod Daruvara. 1938, 311, 9.
- Banovinsko lječilište gradit će se na Snopljaku u Zagrebačkoj gori. 1938, 338, 7.
- li: Zimi u Bosansko-Hercegovačkim planinama. 1938, 347, 10.
- Dom planinskog pješadijskog puka na Platku. 1938, 353, 9.
- Milutin Urbani: Zaštita prirode. 1938, 353 — božićni prilog XXVII.
- En.: 30-godišnjica sanatorija »Brestovac«. 1938, 356, 6.

- D. S.: Doprinos Novosadskog planinarskog i turističkog društva Fruška Gora našem nacionalnom turizmu. 1939, 1, 7.
- Vladimir Horvat: Kako smo nekada planinari bez skija. Doživljaj i kad su kod nas skije tek uvalali. 1939, 22, 16.
- Još ovog ljeta ima se započeti izgradnja modernog banovinskog lječilišta u Zagrebačkoj gori. 1939, 24, 6.
- Elektrifikacija Oštrelca. 1939, 48, 6.
- Skupština karlovačkih planinara. Promjena imena u Dubovac. 1939, 92, 6.
- Vladimir Horvat: »Ekspedicija« traži Hajdovu hižu. Gotovo nevjerojatno putovanje po Gorskom Kotaru. 1939, 104, 10.
- ma: Pola stoljeća sljemenske piramide. Zagrebački planinari spremaju svečanu proslavu ovog jubileja. 1939, 117, 7.
- Umro prof. Umberto Girometa. 1939, 117, 9.
- S. V-š: S ove i s one strane Velebita. Ljepote jednog malo poznatog turističkog puta. 1939, 118, 23.
- Turizam Zagreba traži da se dokine malarina na Sljemenskoj cesti. 1939, 118, 25.
- Dubrovačka izletišta: Trebinje, Krivošije, Orjen, Nikšić, Durmitor. 1939, 123, 9.
- Tko će uzdržavati dačko oporavilište na Sljemenu. 1939, 128, 7.
- Enes: Sudjelovanje širokih slojeva naroda u zaštiti prirode. 1939, 130, 5.
- Špiljsko carstvo Plitvičkih jezera. 1939, 134, 10.
- Plitvička jezera bit će proglašena našim nacionalnim parkom. Konstituiran je odbor za zaštitu prirode. Raspravljal će se i o sjeći šume na Zagrebačkoj gori. 1939, 136, 7.
- Planinarska izložba u umjetničkom paviljonu. 1939, 139, 26.
- ma: Veliki uspjeh fotoizložbe u Umjetničkom paviljonu. 1939, 143, 7.
- Enes: Zagreb i Sljeme. Oblični šumski put za izvoz drveta kao autocesta. 1939, 146, 8.
- Enes: Velik polet u razviku HPD-a. HPD s podružnicama posjeduje 35 planinarskih kuća i skloništa. 1939, 148, 6.
- (ab): Iz stručnih revija. Planinski botanički vrt na Sljemenu. 1939, 149, 6.
- Posveta planinskog doma kod Daruvara. 1939, 149, 8.
- Glavna skupština HPD. Novi predsjednik dr. Josip Torbar. Gradnja doma HPD na Plitvičkim jezerima. 1939, 150, 5.
- ma: »Sljemenički« drugarski i agilno rade. Za predsjednika HTK »Sljeme« ponovno je izabran Dušan Jakšić. 1939, 151, 15.
- Katastrofalne posljedice haračenja šuma. Akcija banovinskog odbora za pošumljavanje, da se učini kraj haračenju šuma. 1939, 154, 6.
- (ab): Jubilej piramide na Sljemenu. Uoči proslave 50-godišnjice željezne piramide. Tri drvene piramide pređe željezne. Početak i polet planinarskog. 1939, 156, 7.
- r: Grafičari grade svoj dom na Sljemenu. 1939, 156, 7.
- Predavanje za proglašenje Plitvičkih jezera nacionalnim parkom. 1939, 158, 10.
- Zagrebačka gora kao nacionalni park. Sporovi između planinskih i sportskih društava i Uprave šuma grada Zagreba. Komisija banske uprave na Sljemenu. Utoci na ministarstvo šuma i ruda. 1939, 162, 7.
- br: I činovnici Poštanske štedionice u Zagrebu grade svoj dom na Sljemenu. 1939, 163, 15.
- Ekspedicija na Nanga Parbat pred ciljem. Sesta njemačka ekspedicija se popela na Tsent Peak. 1939, 165, 13.
- Naši planinari na proslavi 40-godišnjice Bugarskog planinarstva. 1939, 187, 5.
- Ljetni odmor na Kopaoniku. 1939, 187, 5.
- Nanga Parbat je neosvojiv: Prvi izvještaj s ovo-godišnjeg pohoda na rekognosciranje. 1939, 193, 13.
- Katmandu, Pašpati, Budnat — sveta mjesta Hindija i Tibetanaca. 1939, 229, 8.
- F. M. Fuis: Ljudi sa Velebita. 1939, 246, 15; 249, 11.
- V. H.: Proširenje skloništa »Ski-kluba Zagreb« na Velikom Dolu. 1939, 257, 22.
- En: Na sjevernoj strani Zagrebačke gore dušmansi se krči šuma. 1939, 289, 10.
- Enes: Narodni šumski park na Medvednici zahvaljujući vanrednu stručnu brigu i obranu od spekulantskog iskorističavanja. 1939, 302, 10.
- ma: Camil se mora seliti sa sljemenske piramide. Hoće li vrijedni »turski kafedžija« uistinu biti protjeran? 1939, 317, 12.
- Uništanje šuma mora prestati. 1939, 318, 9.
- Vladimir Horvat: Planinar je svjedok neobičnih događaja u životinjskom carstvu. 1939, 355, 14.
- Vladimir Blašković: Sandžačke uspomene. Bez kamere i filma kroz planinski raj. Pregršt sličica iz bijednog i zaboravljenog kutića Jugoslavije. 1939, 360, 19.
- Joso Defranceski: Zagotonika smrt slovenskog svećenika Kastelića u tajanstvenim visinama Akon Kague. Članovi ekspedicije tvrde, da se u vjerskom ludilu sam ubio. 1940, 92, 12.
- Dramatsko spasavanje planinara na ledjenaku Breithorn. 1940, 93, 16.
- V.: Hrvatsko prirodoslovno društvo izradilo nacrt Zakona o zaštiti prirode koji će predložiti Hrvatskom saboru. 1940, 110, 6.
- Enes: Za Hrvatski sabor izradili su prirodoslovni i pravni stručnjaci zakonsku osnovu kojom se ima zaštiti priroda i prirodni spomenici. 1940, 116, 18.
- V.: Za 30 milijuna učinjeno šteta šumama. 1940, 122, 11.
- Rateče — Planica. 1940, 150, 22.
- V.: Planinari prema hrvatskom narodnom pokretu. Srednjoškolci će smjeti u planinarska društva! Fuzija društava bosansko-hercegovačkih planinara sa HPD-i osnutak glavne podružnice HPD u Sarajevu. 1940, 164, 12.
- En.: Ministar PTT dr Torbar ponovno predsjednik središnje uprave HPD-a u Zagrebu. 1940, 165, 6.
- Prof. Vladimir Blašković: Najveće štete u našim šumama počinji čovjek. 1941, 20, 5.
- En.: Dječelovanje savjetodavnog odbora za zaštitu prirode u Banovini Hrvatskoj. Zaštitne mjere za Plitvička jezera kao nacionalnog parka. 1941, 46, 11.

Pismo uredništvu

Pročitavši knjige: »Iz života jednog planinara« Juliusa Kugya i »Tajanstveni svijet planinara« od Lorus J. Milne i Margery Milne, zaključio sam da bi planinarska organizacija, trebala očuvati svoju liniju, liniju svojih osnivača, i ne dopustiti da se ona izobliči i pretvoriti u nešto drugo. Od gore navedenih knjiga prva svakog planinara upućuje kako treba planinari, a druga što sve može vidjeti i naučiti u planinama. To bi, dakle, mogli biti neke vrste priručnici mlađim planinarama, da se lakše snađu boravci u planinama i da im taj boravak stvarno posluži za fizičku i psihičku rekrea-

ciju, a time i na korist zajednice kojoj pripadaju.

Na proslavi 100-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji — 1974. g. na Platku — vidjeli smo rezultate takvog dugogodišnjeg rada planinarske organizacije u našoj zemlji, vidjeli smo razdraganu mladost svih naših naroda, vidjeli smo na djelu bratstvo i jedinstvo, vidjeli smo i skrenut suradnju naroda Evrope, bez pretenzija da jedni budu bolji od drugih, jer to stvara zavist, a zavist ne može biti osnova za ljubav, koja treba da vlađa među planinarama cijelog svijeta.

Medurepublički susreti

CETVRTI SUSRET PZS I PSH

Nastavljajući tradiciju međusobnih susreta, četvrti susret delegacija planinarskih saveza Slovenije i Hrvatske održan je od 21. do 23. 10. 1977. u organizaciji Planinske zveze Slovenije. Delegaciju PZS sačinjavali su drugovi Fetih, Bučer, Bole, Oblak i Kmet na čelu s predsjednikom drom Mihom Potočnikom, a delegaciju PSH Ceraj, Durbešić, Alujević, Aleksić i Poljak na čelu s predsjednikom Božom Škerlom. Delegacije su posjetile Ratitovec, Kropu, Jezersko, novi dom PD »Kranj« na Ledinama iznad Jezerskog i kuću Stanice GRS »Kranj« na Kravcu. U toku susreta razmatrane su informacije od zajedničkog interesa, a prisutni su posebno upoznati s akcijama proslave 200. obljetnice prvoga uspona na Triglav. Glavna proslava tog jubileja održat će se 26. 8. 1978. na Bohinju gdje će tom prilikom biti otkriven spomenik prvim osvajačima (rad akademskog kipara Batiča). O detaljima proslave naši čitaoci biti pravodobno obaviješteni. Odlična organizacija, srdačnost domaćina i lijepo vrijeme također su pridonijeli uspješnosti susreta.

N. Aleksić

DEVETI SUSRET PSH I PS BIH

U planinarskom domu na Smetovima iznad Zelenog održan je 19. XI 1977. godine medurepublički susret predstavnika planinarskih saveza Hrvatske i Bosne i Hercegovine, na kojem su sudjelovali: Božo Škerl, dr Željko Poljak, Nikola Aleksić, Pero Simonetti, Tomo Batinić, Ismet Bakarević, Danil Pavičević i Josip Bačić.

Ovaj radni susret nije slučajan jer se održavaju od 1967. godine, dakle, 10 godina, a ovaj je deveti po redu: prvi je održan 1967. na Trebeviću, drugi 1968. u Gorskom kotaru, treći 1969. na Vlašiću, četvrti 1970. na Platu, Hahlićima i Učki, peti 1971. na Boračkom jezeru i Prenju, šesti 1972. na Zavilanu na Velebitu, sedmi 1973. na Tjentištu i Magliću, osmi ponovno na Zviždanu 1976.

Na posljednjem susretu su predstavnici PS BiH upoznali prisutne s postojećim transverzalama u BiH. Najviše je diskusije bilo o novoosnovanoj transverzali »Bratstvo i jedinstvo« od Bihaća do Zabiljaka, kao i o njenim dionicama. Napomenuto

je da ova transverzala za sada povezuje planine BiH i Crne Gore, da je dionica od Zelengore preko Maglića i Bioča do Durmitora već završena i da je dobila ime »Sloboda«. Izražena je želja da se ova transverzala od Bihaća poveže s transverzalom u SR Hrvatskoj na Petrovu goru, a ostavljen je za budućnost da se izradi jedinstvena transverzala »Bratstvo i jedinstvo« koja bi obuhvatila planine od Slovenije do Makedonije.

Konstatirano je da planinarska društva otvaraju i takve transverzale koje s planinarstvom nemaju ništa zajedničkog, da ih posjećuju samo kolektivni transverzalski značaj i da su za široku planinarsku javnost nezanamljive. Zbog toga je zaključeno da ova saveza u tom smislu izrade neku vrstu sporazuma u kome bi se odredili kriteriji za osnivanje transverzala.

Što se tiče časopisa »Naših planina« diskusija se uglavnom odnosiла на sadržaj. No i ovom prilikom, kao i već ranije, moralo se je konstatovati da mnogi čitaoci-preplatnici ne znaju da se časopis ureduje na dobrovoljnoj osnovi i da sadržaj časopisa ne ovisi samo o glavnom uredniku, nego o suradnicima — amaterima i o karakteru primljenih radova. Glavni urednik je naveo niz poteškoća s kojima se susreće, kao npr. da prima radeve pisane rukom, pa ih mora sam otkucati na pisaćoj mašini, što mu oduzima slobodno vrijeme, i radeve s gramatičkim greškama, stilskim nedostacima, pogrešnim padacima, odnosno pojmovima, pa čak i nedoličnog sadržaja. Ako takve radeve vratи autoru s molbom da ih autor koriguje, ova se nade uvrijeden i ne šalje više svoj rad, niti se više pojavljuje kao suradnik. No, uza sve to urednik se trudi da časopisu dade određenu fizionomiju.

Skrenuta je pažnja da u časopisu postoji rubrika viesti koja se slabo koristi. Naime, savezi i društva trebali bi da objavljaju rezultate svoga rada. Ne smijemo ostati anonimni, trebamo se ugledati na ostala društva, kao Ferijalni savez i Gorane koji o svojim akcijama pišu, pa javnost o njima više zna nego o planinarskim organizacijama. Osim toga tako registrovani događaji ostali bi kao dokument o radu saveza i društava, a korisno bi poslužili kao materijal za pisanje historije planinarske stvari.

Josip Bačić, Sarajevo

Četvrti susret PSH i PZS. Slovenski su planinari svoje goste prevezli helikopterom do glečera Ledine u Kamničkim Alpama. S lijeva na desno: mr Ivo Durbešić, potpredsjednik PSH; general Žarko Alujević, predsjednik PD »Sutjeska«; Božo Škerl, predsjednik PSH; dr Marjan Oblak, predsjednik Planinske zveze Ljubljane; predstavnik PD »Kranj«; Nikola Aleksić, tajnik PSH; dr Željko Poljak, potpredsjednik PSH.

Jubileji

85 GODINA IZLAŽENJA »LOVAČKOG VJESNIKA«

Pod pokroviteljstvom Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske početkom prosinca Lovački savez Hrvatske proslavio je 85-godišnjicu redovnog i neprekidnog izlaženja svog glasila — mjeseca »Lovački vjesnik«.

Riječ je o jednom od tri najstarija lovačka časopisa u Evropi, koji se danas u lijepoj opremi i s bogatim sadržajem tiska u 55.000 primjeraka.

Lovstvo temeljeno na uzgoju i zaštiti divljacima ima u Hrvatskoj gotovo stoljetnu tradiciju. Prva lovačka društvena organizacija, »Društvo za gojenje lova i ribarstva« koje je i pokrenulo »Lovački vjesnik«, osnovano je 1881. godine.

Od svog prvog broja pa sve do danas, »Lovački vjesnik« služio je i služi ciljevima društvene lokačke organizacije u njenim nastojanjima da očuva i unaprijedi fondove divljaci, te vrijednosti od »posebnog društvenog interesa«, kako je definira novi Ustav.

U današnjim uvjetima pojačane borbe za očuvanje čovjekove okoline i zaštitu prirode, »Lovački vjesnik« s uspjehom djeluje na informiranju i širenju vidokruga članova društvene lokačke organizacije, koji na amaterskoj osnovi rade mnogo brojne poslove vezane uz uzgoj, zaštitu i čuvanje divljaci.

Potrebno je ovom prilikom istaći da lovci u Hrvatskoj 85 godina u potpunosti sami financiraju »Lovački vjesnik« te da nikada nisu primili ni dana pomoći s bilo koje strane.

Stanista divljaci i uvjeti za njen opstanak sve se više sužuju. Da bi se ta pojava što je više moguće usporila i za buduća pokoljenja sačuvale veće životinske vrste koje žive u slobodnoj prirodi, neće biti dovoljno samo zalađivanje lovaca. Potrebno je u sve većoj mjeri i razumijevanje i aktivna pomoć zajednice i građana.

50 GODINA PLANINARSKOG DRUŠTVA »VLAŠIĆ« U TRAVNIKU

Kao stari upravni i kulturni centar velikog dijela Bosne, Travnik nije mogao dugo ostati izvan takve kulturne, estetske i sportske djelatnosti kako je planinarstvo. Za to su postojali i svi uvjeti, od kojih na prvom mjestu treba istaknuti planine Vlašić i Vilenicu. Malo gdje su grad i njegova planina tako bliski jedno drugom i tako srasli jedno s drugim kao Travnik s Vlašićem i Vilenicom. Južne padine Vlašića i sjeverne Vilenice spuštaju se u sam grad i reklo bi se da obje planine niču u gradu. I počeci planinarstva u Travniku ostat će dugo vezani za Vlašić i nasuprotnoj strani na Vilenicu.

Teško je reći tko je i kada prvi počeo planinari u Travniku. No, ako se oslonimo na ono što je ostalo zapisano, prvi planinar u Travniku bio je pater Erik Brandis, čuveni botaničar i profesor travničke gimnazije. Premda je njegovo djelovanje bilo u početku skoro isključivo znanstvene prirode ipak je ono mnogo pridonijelo upoznavaju okolnih planina, a njegovi učenici i pratnici na tim znanstvenim izletima postat će kasnije pravi planinari. Poznato je da se u ranim počecima prava planinarska djelatnost teško odvaja od znanstvene i putopisne. I prvi zabilježeni izlet na Vlašić vezan je uz patera Brandisa. On 3. travnja 1882. ide prvi puta na Vlašić. Prati ga njegov rodak, grof Plaz, topnički časnik travničke posade sa šestoricom svojih vojnika. »Uz takovu stražu ne trebaju se bojati ni ljudi ovčarskih pasa, ni vuka, ni hajduka, pa ni razbojnika, kojeg u Bosni još nijesu sve istrijebili.« Na te svoje izlete Brandis će uskoro voditi i učenike, a kasnije i cijelu školu.

Krajem prošloga stoljeća svake godine u mjesecu svibnju cijela travnička gimnazija ide na izlet. Ti izleti zvali su se majalis i išlo se svaki put na drugu planinu. Po svojoj namjeni i sadržaju bili su veoma bliski današnjim pogledima na planinarstvo. Zanimljivo je da se ta tradicija svibanjskih izleta održala u travničkoj gimnaziji do dana današnjeg, iako se više ne zovu majalis. No, nisu samo školarci išli na Vlašić. Tu su i lovci,

i ribolovci, i travnički gazde, i njihovi čobani. Tako Vlašić već zarana biva veoma posjećen.

Sva ta djelatnost, kao i pojava organiziranoga planinarstva u našoj republici dovodi i do osnivanja travničke podružnice Društva planinara u Bosni i Hercegovini. Podružnica je osnovana ravno prije 50 godina, u mjesecu srpnju 1927. Prvi predsjednik bio je Josip Požar, predsjednik Okružnog suda, voda dr. Dragan Mikuš, advokat, tajnik dr. Mehmed Ružić, sudac, članovi Ivan Jozić, Zvonimir Bogdanović i Esad Softić. Ova podružnica postat će jedna od najaktivnijih i najjačih u sklopu Društva planinara u BiH. Pored već spomenutih osnivača među prvima su Drago Baškarad, Drago Winter, Skender Kulenović, Jusuf Pečenković, Mišo Makanec, Hinko Smigoc, Ibrahim Hadžlavdić, Zvonko Cukac i mnogi drugi. Pored poznatih mašovnih društvenih izleta na Vlašić, najveću djelatnost društvo razvija na izgradnji prve planinarske kuće na Vlašiću koja je otvorena na Devečanima 4. rujna 1932. Godine 1937. počinje izgradnja i druge kuće na Kraljičinoj vodi koja je potkrivena 1939. Ovo je bio najveći planinarski objekt u BiH prije rata, a po svojoj opremljenosti trebao je biti i najmoderniji. Objekti ove kuće spaljene su u toku rata 1942. godine. Kada je, pred sam početak rata 18. listopada 1940., Društvo planinara u BiH pripojeno HPD »Bjelašnici«, i travnička podružnica pristupa HPD-u i uzima ime »Vlašić«. Rat međutim nije odnio samo domove, nego su stradali i mnogi planinari komunisti kao Čedo Savić i Branislav Mraković. Uništena je sva imovina i arhiva društva.

Odmah nakon oslobođenja planinari se ponovo organiziraju u okviru RSD »Bratstvo« gdje imaju svoju sekciju. U jesen 1946. travnički trgovac Marjan Žec-Baškarad poklonio je planinarama svoju kolibu na Galici. Planinari je preuređuju i dočekuju u njoj Novu godinu 1947. To je prvi planinarski objekt otvoren u SR BiH nakon oslobođenja. Do tada su spavalni po kolibama na Galici i plaćali seljacima za noćenje. U veljači 1947. travnički planinari i skijaši domaćini su prvenstva BiH u skijanju. Tek nakon dvije godine planinari se izdvajaju iz RSD »Bratstvo« i 17. listopada 1948. osnivaju PSD »Vlašić«. To je treća planinarska organizacija SR BiH nakon oslobođenja. Prve dvije su »Jahorina«, osnovana 9. rujna 1948, i »Bjelašnica«, osnovana 10. listopada 1948. Prvi predsjednik bio je Stipe Ložić, a tu su još Salih Dautović-Sokan, Branko Ložić, Salih Hopić, Hajrudin Samoković, Nedim Alečković, Ibro Kajmакović i drugi. U oslobođenoj zemlji planinari načinju novi smisao rada i bolje uvjete, tako da društvo stalno raste i jača. Naročita pažnja se posvećuje skijanju i u tome Travničani imaju velikog uspjeha. Miroslav Blažević-Ciro bio je prvak države 1952. u trčanju na 6 km, a značajne rezultate i prva mjesta na republičkim prvenstvima osvajaju i Siradž Pinjo, Enes Sujoldžić, Sead Tahić i drugi. Dom na Galici se proširuje, a 1958. počinje i gradnja novoga doma na Devečanima. Dana 4. travnja 1962. osnovana je u Travniku i Stanica GSS, druga u SR BiH. Osnivači su Janko Duić, Branko Ložić, Sefket Kolasević i Hajrudin Samoković, a prvi predsjednik Janko Duić. Stanica je i danas jedna od najaktivnijih iako je po opremljenosti i sredstvima za spasavanje najslabija. Stanica broji 14 gorskih spasavalača i 18 pripravnika.

Za svoj uspješan rad PD »Vlašić« odlikованo je zlatnom znackom PS BiH i zlatnom znackom PSJ. Na svečanoj sjednici Skupštine općine Travnik, održanoj 22. listopada 1977. PD »Vlašić« dobito je Zlatnu plaketu grada Travnika u povodu 50. godišnjice svoga postojanja. Travnički skijaši, koji su se odvojili od planinara još 1958. i od tada djeluju kao zasebno društvo, bilježe u posljednje doba sve bolje rezultate. Tome svakako pridonosi i sve veća važnost Vlašića kao velikog skijaškog centra, a skijaši su se već iskazali kao uspješni organizatori državnih prvenstava i međunarodnog takmičenja u skijaškim skokovima koje od ove godine ulazi u Kalendar Međunarodne skijaške federacije. Tu je i velika zasluga dugogodišnjeg predsjednika Skijaškog kluba Halduma Kazazića.

Vijesti

● Treći susret Balkanskih zemalja. Treći susret predstavnika planinarskih organizacija balkanskih zemalja održan je od 25. do 29. kolovoza 1977. g. na Olimpu u organizaciji Grčkog alpinističkog kluba. Susretu su prisutstvovali delegacije Bugarske, Rumunjske, Grčke i Jugoslavije koju su sačinjavali predsjednik PSJ Božidar Škerl, predsjednik PZS dr Mihal Potočnik, predsjednik PSM Kiro Nikovski i alpinistički navez Sisić-Colaković iz PS BiH. Predstavnici Turske su se ispričali, a Albanija nije odgovorila na poziv. Osim razmjene iskustava i informacija o radu pojedinih organizacija, nastavljeni su razgovori na realizaciji Balkanske transverzale koja bi trebala obuhvatiti najviše vrhove balkanskih zemalja. Predstavnici Grčke ponudili su iste povlastice za članove PSJ u domovima na području Olimpa, što je u načelu prihvачeno, a konačnu odluku na bazi reciprociteta treba donijeti Predsjedništvo PSJ. Četvrti susret održat će se iduće godine u Rumunjskoj na Karpatima.

● Pohod planinarske omladine Jugoslavije. Ovogodišnji pohod planinarske omladine Planinarskog saveza Jugoslavije održan je u okviru proslave Titovih jubileja od 23. do 25. rujna 1977. g. na Sar-planini u organizaciji Planinarskog saveza Makedonije. Domačin susreta bilo je PD »Ljuboten« iz Tetova. Na pohodu je sudjelovalo po 10 planinara iz svih republičkih i pokrajinskih saveza (osim PS BiH i PS Vojvodine). Ukupno je s domaćinima i organizatorima sudjelovalo 99 planinara. PSH je prema odluci Izvršnog odbora zaступala skupina članova PD »Željezničar« iz Zagreba. Sudionici su bili smješteni na Popovoj Sapki, odakle su izvršene ture na Lesnicu (prvi dan) i drugi dan na glavni cilj pohoda, Titov vrh (2747 m). Osim toga u Tetovu su sudionici posjetili memorijalni muzej KP Makedonije i Tekstilni kombinat »Tektek«. Steta što vrijeme nije pogodovalo susretu, koji je prema ocjeni sudionika uspio i u potpunosti opravdao svoju svrhu.

● Smotra planinarskog podmlatka Jugoslavije. Ovogodišnja Smotra planinarskog podmlatka Planinarskog saveza Jugoslavije održana je od 23. do 26. rujna 1977. u Pristini u organizaciji Planinarskog saveza Kosova. Na Smotri je sudjelovalo 120 pionira iz svih republičkih i pokrajinskih saveza (osim PS Crne Gore i PS BiH), a iz SRH prema odluci Izvršnog odbora PSH sudjelovalo je 10 pionira, članova PD »Japetić« iz Samobora. Sudionici su posjetili Mramornu pećinu, spomenik kosovskim junacima, manastir Gračanicu, Muratovo turbe i druge znamenitosti tog kraja.

● Markiran put Bijele stijene – Velika Javornica. Nastavljajući tradicionalnu suradnju na popularizaciji područja Bijelih stijena,

PD »Rade Končar« i »Vihor« markirali su i otvorili put Bijele stijene – Velika Javornica. Put započinje desetak minuta prije kuće na Bijelim stijenama i vodi tako da se ne gubi mnogo na visini, do vrha Velike Javornice (1375 m) odakle se pruža pogled na dolinu Drežnice. Put u jednom smjeru traje 1,30 sati.

● V. susret planinara grafičara na Kumu. Radi međudruštvene suradnje s drugovima iz Slovenije održan je 17. i 18. rujna o.g. susret planinara PD »Delen«, Ljubljana, PD »Mariborski tisk«, Maribor, PD Prebold i PD »Graficar«, Zagreb, u planinarskom domu na Kumu. Organizator susreta bilo je ovaj puta PD »Delen«. Iako je bilo loše vrijeme, iznad 1000 metara pada snijeg, okupilo se u subotu tokom popodneva i večeri oko 35 planinara iz navedenih društava na susretu. Kada su pristigli svi najavljeni članovi, održan je službeni dio, kojom prilikom je organizator podijelio prisutnim društвima diplome i zaštavice za sljedeće na taj susret. Poslije službenog dijela slijedio je drugarsko veče uz pjesmu i ples. U nedjelju prije podne nastavljeno je svjetovanje, te su dogovorene zadjelične akcije i planinarski poходi za slijedeću godinu. Određeni su također drugovi, koji će koordinirati svim pitanjima između društava. Odlučeno je također da se svake godine u jesen održi susret na Kumu, kao najprikladniju planini za pristup s tri pravca, tako da taj susret postane tradicionalan. Smeštaj u planinarskom domu na Kumu bio je odličan, dom je renoviran, a opskrbni dom je penzioniran grafičar »Delen« iz Ljubljane. Poslije ručka slijedio je rastanak, uz obećanje da ćemo se ponovno susresti u planinama. (D. Rodman)

● Čišćenje Medvednice. Planinarski savez Zagreba organizirao je 19. studenoga akciju čišćenja Medvednice od otpadaka. Prikupljeno sмеće odvezla je s terena zarebačka »Čistoća«.

● Koprivnički planinarski put je godinu dana nakon otvaranja (otvoren 7. XI. 1976) prošlo 450 planinara i izletnika, osvojivši trofejni spomen-značku. Iz 38 planinarskih društava, čiji su članovi prošli put, najbrojniji su bili članovi našeg društva PD »Bilok« (70), zatim 65 planinara iz PD »Željezničar« Zagreb, i 40 Karlovčana iz PD »Dubrovac«. Osim iz naše republike put su prošli planinari iz: Srbije, Slovenije, BiH i AP Vojvodine, koji su skoro većinom svi po prvi put posjetili ovaj bilogorsko-podravski kraj i bili odusevljeni njegovim prirodnim ljepotama. Ovo je dobar primjer kako i kратak planinarski put može brzo odigrati važnu ulogu u planinarsko-turističkom razvoju podravsko-bilogorske regije. (Dr Milivoj Kovačić)

● Dvije kuće na Medvednici zatvorene. To su zgrada Sumskog gospodarstva pored planinarskog doma »Risnjak«, koja godinama zjapi prazna, te Dom Crvenoga kriza na Malom Sljemenu, koji su nekada koristila djeca slaboga zdravlja. Smatram da bi obje kuće trebalo ponuditi planinarskoj organizaciji Zagreba koja će ih sačuvati od propadanja i držati otvorenima. (J. Sakoman)

● Istarski planinarski put opskrbljen je još jednim noćistem. To je gostionica »Slavoncu« u Račoj Vasi (pošta 52312, Lanišće), vlasništvo Stjepana Živkovića. Veće skupine trebaju se pismeno najaviti. Cijena noćenja je 20 dinara. U kući je i KT ove transverzale.

● IV. zbor vodiča i pripravnika PSH održan je od 10. do 12. VI 1977. g. u Borisovom domu u Velikoj Paklenici. Organizatori Zbor bili su Komisija za vodiče PSH i Stanica vodiča Zadar, a sudjelovalo je 32 vodiča i pripravnika (Zagreb 14, Split 9, Zadar 9) i 10 gostiju. Zboru nisu prisustvovali članovi Stanice vodiča Rijeka. Na temelju primljenih prijedloga Komisije, izvještaja stanica i obimne diskusije prisutnih, doneseni su sljedeći prijedlozi i zaključci: prijedlog o osnivanju osnovnih planinarskih škola proslijedit će se Izvršnom odboru PSH na daljnje razmatranje, Komisija treba izraditi nastavni plan i program za osnovne planinarske škole i škole vodiča, uvodi se nova kategorija vodiča i to Vodič društvenih izleta, Komisija treba pripremiti novi popis vodiča, organizirati kvallitetne izlete u visoka gorja za vodiče i pripravnike te ostale zainteresirane planinare, proširiti mrežu stanica vodiča i na ostale regije, razmotriti pitanje vodiča koji će biti specijalizirani za pojedine regije i nastojati da što prije ređi pitanje radio veza na pojedinim područjima. Do sada su to riješile stanice vodiča Zadar i Split.

● Susret planinara Hrvatske. U subotu i nedjelju 9. i 10. rujna 1977. g. održan je na Omanovcu (Psunj) susret planinara Hrvatske. Susret je organiziran u povodu jubileja druge Tita, 50. obljetnice organiziranog planinarstva u Pakracu i otvorenja doma na Omanovcu. Tokom dva dana, po lijepom vremenu, velik broj planinara boravio je na Omanovcu, prisustvujući otvorenju doma, bogatom kulturno-umjetničkom i zavrnjom programu, uz planinarske ture i izlete. Na temeljima starog planinarskog doma, koji je izgorio 1974, PD »Psunj« izgradilo je velik moderan planinarski dom uz veliku pomoć organizacija udrženog rada, Općinske skupštine, društveno-političkih i sportskih organizacija, građana, planinarskih društava i PSH. Dom ima 70 ležaja u dvokrevetnim i skupnim sobama dvije blagovaonice, terasu i stalno je otvoren.

● Otvorene planinarske doma Ham na Pokoju. Povodom jubileja druga Tita, dana komune Zlatar Bistrica i 25. obljetnice društva, u nedjelju 2. listopada o.g. planinarsko društvo »Milengrad« iz Budinšćine svečano je otvorilo novi planinarski dom na Pokoju (Hrv. Zagorje). Dom se nalazi na trasi Zagorskog planinarskog puta između Grebenograda i Ivančice. Pristup do doma je od željezničke stanice Budinšćina (preko selo Gotalovec) 2 sata hoda, odnosno žel. stanice Podrute takoder 2 sata hoda. Osobnim automobilom moguće je pristup do doma od Podrute (na cesti Zabok — Budinšćina — Novi Marof) cestom za Vidovec do Beleškog dola i dalje za dom. Dom je izgrađen požrtvovnim radom članova društva uz materijalnu pomoć privrednih i društvenih organizacija Komune, planinarskih društava i PSH.

● Republički ledenjački alpinistički tečaj. Komisija za alpinizam PSH održala je od 23. do 31. srpnja 1977. g. na Ortleru (Italija) republički ledenjački alpinistički tečaj uz sudjelovanje 21 polaznika i 10 instruktora iz alpinističkih odsjeka PD »Zelježničar«, »Velebit« i »Zagreb matice« iz Zagreba i »Kamenjak« iz Rijeke. Zbog lošeg vremena nisu se mogli izvršiti svi planirani usponi. Nakon tečaja održan je ledenjački logor s 9 sudionika koji su nastavili uspone u području Ortlera.

● Republički alpinistički logor. Ljetni logor Komisije za alpinizam PSH u organizaciji PD »Vihor« održan je na Vršiću od 16. do 22. srpnja 1977. g. Sudjelovalo je 37 alpinista i pripravnika iz alpinističkih odsjeka PD »Zagreb matica«, »Velebit«, »Ravna gora«, »Zelježničar« i »Vihor«. Ukupno je ispenjeno 40 čovjek-smjera i izvršeno 55 uspona na pojedine vrhove. Za vrijeme logora dogodile su se dvije nesreće, jedna lakša (ozljeda noge) i jedna teška (Stipic Mesić sa smrtonosnim ozljedama glave).

● »Oštrel 77.«. Pod ovim naslovom izvedena je akcija pitomaca Tehničkog školskog centra JNA u Zagrebu s planinarima »Sutjeske«, »Vihora« i »Zelježničara« 1. X. 1977. na izgradnji vodovoda za planinarski dom na Oštrelu. U akciji je sudjelovalo 305 pitomaca sa svojim nastavnicima, predviđenih generalom Zarkom Alujevićem. Uz njih je bilo i oko 100 planinara na čelu s Božom Skerlom, predsjednikom PSH. Vrijednost rada procjenjuje se na preko stotisuća dinara. (J. Sakoman)

● Osnovano PD »Djed«. Na sjednici Izvršnog odbora PSH registrirano je novoosnovano planinarsko društvo »Djed« u Kostajnjem. Društvo je uzelo ime po obližnjem planinskom vrhu.

● PD »Kablar« iz Čačka organizalo je povodom Titovih jubileja, 30 godina SUBNR-a i 36 godina oslobođenja grada Čačka planinarski pohod »Partizanskim stazama« 1. oktobra 1977. godine. Na pohodu je bilo 400 ljudi, među njima planinari iz PD »Zrenjanin« iz Zrenjanina, »Želežničar« iz Beograda, »Sevojno« iz Titovog Užica, »Jastrebac« iz Kruševca, »FRA« i »Sloboda« iz Čačka kao i mnogi učenici srednjih škola. Put je obuhvatilo predjele planina Jelice i Ovčara. Uz sručno raspoloženje i lijepo vrijeme članovi pohoda su prešli 25 km laganim hodom. (Dragan Mitrović)

● Planinarski ples u Rogaškoj Slatinici. PD »Grebengrad« iz Novog Marofa odazvalo se s 21 članom pozivu PD »Rogaška Slatina« na 11. planinarski ples koji svake godine tradicionalno organizira našedeno društvo. U raznovrsnom programu bila se i najljepša planinarka. Član našeg društva Anica Horvat imala je tu čast da bude između mnogih djevojaka izabrana za najljepšu planinarku. I u ostalim zabavnim i nagradnim igrama naši su članovi imali mnogo uspjeha. Nakon završetka programa posjetili smo Boč i po vrlo lijepom vremenu uživali u lijepotama te planine i vrlo lijepim pogledima s piramide na vrhu Boča. Tom prilikom odlučeno je da društvo organizira doček Nove godine u ovom lijepom kraju, a sklopljena su poznanstva sa dva planinarska društva iz Ruša i Radeča pa je dogovorena međusobna posjeta.

● »Grebengrad« osniva sekcije. PD »Grebengrad« sa sjedištem u Novom Marofu sve više članova ima izvan grada. Da bi društvo lakše djelovalo odlučeno je da se u svim mjestima gdje ima više članova osnivaju sekcije. U Varaždinu, gdje društvo ima najviše članova, već je osnovana sekcija i izabrano interno rukovodstvo. Za predsjednika sekcije izabran je Stanko Zadravec, a za tajnika Milan Turkalj. Osnivanje sekcija još se predviđa u Varaždinskim toplicama, Rementincu i Podruttama. Osnivanjem sekcija uvelikoj će se olakšati rad rukovodstvu društva koje nije moglo više aktivno pratiti i organizirati rad svega članstva.

● Osnovano PD »Bedeckovčina«. Na sjednici Izvršnog odbora PSH registrirano je novoosnovano planinarsko društvo »Bedeckovčina« sa sjedištem u Bedekovčini. Adresa društva je: prof. Josip Đundek, Aleja V. Jureca 4, Bedekovčina.

● Planinarska kuća na Peseku. Upozoravamo one koji namjeravaju obilaziti »Koprivnički planinarski put« (KPP) zimi i u proljeće da je planinarska kuća »Pesek« na istoimenoj koti zatvorena do 1. V. 1978. godine. Ako članovi nekog društva u većem broju žele posjetiti ovaj kalničko-bilogorsko-podravski kraj, neka se pravovremeno pismeno obrate na upravu PD »Bilo«, 43300 Koprivnica, pp. 60, po če planinarska kuća prema dogovoru biti otvorena. U kući postoji mogućnost noćenja (deset postelja) i pripremanja hrane. Oni koji obilaze republičku planinarsku transverzalu »Po planinam SR Hrvatske«, »Zagorski planinarski put« KT-17 i »Koprivnički planinarski pute KT-1, mogu žigove dobiti svaki dan u bilo koje doba kod Ivana Lajnaseku u selu Subotici kbr. 171. Žigovi ostalih kontrolnih točaka KPP nalaze se na mjestima koja su označena u dnevniku planinarskog puta. Dnevnik se može kupiti i u Zagrebu u davaonici »Mladinska knjiga« na Trgu bratstva i jedinstva ili naći u PD »Bilo«.

(Dr Miliivoj Kovačić)

● Planinarstvo u Muzeju fizičke kulture. U lijepo uređenom i novo postavljenom Muzeju fizičke kulture, što je noći Dana Republike otvoren na Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, nazali se i prikaz planinarske djelatnosti. Premda hrvatsko planinarstvo ima svoj poseban muzej u Samoboru, ipak nije bilo moguće u novoj muzejskoj postavi mijenjati našu stogodišnju djelatnost i tradiciju. Planinarska zbirka u ovom muzeju zasad je još skromna, a sastoji se od fotokopija povijesnih dokumenata i planinarskih izdanja, no nadamo se da će se s vremenom povećati kako bi bila od koristi ne samo studentima fakulteta nego i ostaloj javnosti. Ovaj muzej i zbirku uredili su prof. dr Živko Radan i muzealac Ivica Sudnik, član IO PSH.

● Članovi PD »Viharnik« iz Ljubljane su 1. i 2. X. posjetili Samoborsko gorje i stupili u vezu s članovima PD »Sutjeska«, »Zelježničar« i »Vihor«. Četrdeset ljubljanačana, na čelu s Rudjem Likarom, bilo je vrlo zadovoljno s posjetom i planinarskim susretom. (J. Sakoman)

O PJESEMI NA OMOTU OVOGA BROJA

Riječi za pjesmu »Poleg jedne velike gore« napisala je Pavica Hrazdira, publicistkinja iz Ivance i član PD »Ivantčica« od 1932. godine. Uglažio ju je Rudi Rajter (1902–1969), zasluzni član PD »Ivantčica«. Popijevka je postala toliko popularna da je neupućeni danas smatraju »narodnom pjesmom«. Pavica Hrazdira o nastanku te pjesme kaže (Iva-

nečki kalendar 1974, str. 13): »Ta se pjesma rodila 1933. godine. Pred pilanom, gore, gdje su drva za piliti, sjedila sam s Rudekom Rajterom. Izgovorila sam mu ove stihove... On se oduševio... obećao je da će ih uglažbiti. Pjesma je uglažbljena negde poslije oslobođenja i postala je vrlo popularna...«

SADRŽAJ GODIŠTA

ČLACNI

Andrejević Teodor: Otkud nedoumice oko korabskih vrhova	219
Armano Emin: Mont Blanc	13
Batinic Tomislav: Nove planinarske kuće u Bosni i Hercegovini	37
Berdović Obrad: Na Triglav pod stare dane	(7-8) 115
Bertović Stjepan, Dekanić Ivo, Kamenarović Marinka, Klapka Božena, Krm- potić Milan i Skorup Vlatko: Velebitski botanički vrt i rezervat	193
Beširović Uzeir: Iznenadenja na Maganiku	23
Beširović Uzeir: Hansko polje	267
Beširović Uzeir: Bajro	268
Blašković prof. dr Vladimir: Korab i nedoumice oko njega	145
Blašković prof. dr Vladimir: Bijela ploča i crna oznaka	222
Blašković prof. dr Vladimir: Temeljne spoznaje o podzemnoj alpinistici	237
Eocarde Garry: S lososovim rogom u stijenu	215
Caušević H.: Promjene u planinarstvu kao faktor evolucije i kao problem	(3-4) 123
Čepelak Marijan: Snabdijevanje pitkom vodom u kršu	271
Čolaković Erol: »Varijanta«	(7-8) 111
Duić Janko: Priča o Žekanu	(3-4) 104
Dumbović prof. Vladimir: Kroz sjeverne dijelove gorja Appalachian	26
Dumbović prof. Vladimir: Island, zemlja leda i vatre	(3-4) 107
Dumbović prof. Vladimir: Bahami	171
Dumbović prof. Vladimir: Hong Kong	(7-8) 119
Đurić Tomislav: Posljednji Vrbani iz Skorpovca	38
Ferlin Vilim: Tajna Škrlatičine stijene	17
Ferlin Vilim: Ideal humanističkog alpinizma	(3-4) 113
Ferlin Vilim: Snijeg, bol i vlašićki pastiri	173
Ferlin Vilim: Tišina	(7-8) 113
Ganza Josip: Doživljaji na Šar-planini	263
Hofer Valent: U 1999. godini	32
Hofer Valent: Sisol, najjužniji stožac Učke	(3-4) 132
Hofer Valent: Nisam suvremen	259
Isaković Bećir: U području vječnoga leda	(7-8) 97
Jerin Zoran: Informiranje javnosti o alpinističkim ekspedicijama	158
Jež: Odlazi Jež	180
Kašpar mr Željko: Smjernice društвima za rad na zaštiti prirode	(7-8) 106
Keler Zvonimir: Davne uspomene s Velebita	209
Kirigin prof. Božidar: 90 godina opservatorija na Sonnblicku	155
Köhler Kubelka dr Neda: Uspon na Tajget	(7-8) 117
Kopić Jakša: Planinarstvo u zagrebačkom dnevniku »Večer« 1920—1941.	(3-4) 137
Kopić Jakša: Planinarstvo u zagrebačkom dnevniku »Novosti« 1907—1941.	277
Kopić Jakša: Iz predratnih kronika	184
Koutni Vaclav: Dužinsko pješačenje, nova grana turizma	232
Kovač Saša i Šor Vlado: Zapisi s Jakupice	(7-8) 101
Kovačić Antonija: Zašto planinarimo?	276
Kovačić Milivoj: 21. slet zagorskih planinara na Peseku	234
Krunić Milica: Što je babi milo	(7-8) 102
Linzender Stjepan: Zimsko planinarenje u BiH prije rata	227
Loborec Božena: Dva Papuka	11
Logić Naim: Medvjedov kuloar	257
Majnarić Vladimir: Jedan romantični kutak Hrvatskog zagorja	251
Malinar Hrvoje: Strašna jama Strašnica	39
Maltarić Branimir: Vrh Korženjevska	245
Manić Danilo: Kuća na Sustavcu, primjer za ugled	223
Milas Krinoslav: Na Stjepangradu Blagajskom	(7-8) 107
Mlinarić Vladimir: Kako sam postao planinarski komandant	(3-4) 119
Mlinarić Vladimir: Vodička služba Planinarskog saveza Hrvatske	(3-4) 133
Modrić Božo: Doživljaji planinara samotnjaka na Velebitu	(3-4) 115
Pačarić Stjepan: Dragutin Rodman	269

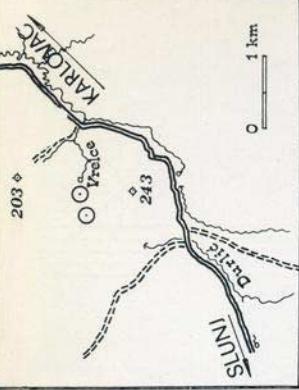
Paulić Drago: Sleme	(7-8) 125
Piškorić ing. Oskar: Zar šumari doista uništavaju naše šume?	181
Poljak dr Željko: Planinska medicina	33
Poljak dr Željko: Božidar Veljković	163
Poljak dr Željko: Trajko Ribarov	167
Poljak dr Željko: Test iz planinske medicine	175
Poljak dr Željko: Planinari i lovci	263
Poljak dr Željko: Sjaj i bijeda novogodišnje jelke	265
Posarić Karlo: Susret planinara i graničara	12
Pražić prof. dr Mihajlo: Dvije bilješke s Velebita	228
Rakić Miodrag: Na glečeru	249
Ribarov Trajko: 75. obljetnica prvog organiziranog planinarskog izleta u Ma-kedoniji	165
Ribarov Trajko: Planinar Boris Petrov sahranjen na vrhu Mumdžice	169
Rodman Dragutin: Dražen Zupanc	184
Rodman Dragutin: Planinarstvo pobjeđuje starost	268
Rukavina Ante: Grč	15
Rukavina Ante: Pismo prijatelju s one strane povratka	41
Rukavina Ante: Velebit u hrvatskom slikarstvu	97
Rukavina Ante: Sam na Crnopcu	151
Rukavina Ante: Zaboravljenom velebitskom stazom	(7-8) 103
Rukavina Ante: Djevojčica i runolist	213
S. I.: O granicama Biokova	217
Simonetti Petar: Asim Viđen	183
Simonetti Petar: Heroj je ostao na »Pohodu slobode«	231
Sunko prof. Milan: 25 godina Vickovog stupa na Mosoru	225
Sunko prof. Milan: Omladinska planinarska transverzala »Tragom prvog split-skog partizanskog odreda«	226
Šefer Drago: Planinarske transverzale u BiH između dva rata	35
Šefer Drago: Na biokovskim stazama	(7-8) 109
Šišić Muhamed i Rakić Miodrag: Pamir 1976.	241
Šoštarić Cvjetko: 280 tisuća godina pećine Vindije	(7-8) 123
Tabak Petar: Mozaici s Kamešnice	29
Tabak Petar: Kad te vile ponesu	(3-4) 111
Tabak Petar: Svijetli traci	(3-4) 131
Tarczay Gizela: U gorskoj tišini	(3-4) 136, (7-8) 125
Tollazzi Bojan: Mosoraši u bosanskim planinama	(3-4) 121
Tollazzi Bojan: 25 godina Vickovog stupa na Mosoru	(7-8) 121
Tomerlin Slavko: Uspon na Visočicu preko Stapa	19
Trajković Mladen: Mogućnosti preživljavanja u oskudici hrane	(3-4) 129
Truhelka Agata: Kamena lica na planini	(3-4) 128
Turkalj Milan: Transverzalno-planinarski put Grebengrad—Čevo	(7-8) 130
Vasiljević Milutin-Lilo: Durmitor zasluzuјe veću pažnju	261
Veljković Božidar: Korzo na Makaluu	161
Veljković Božidar: Akcije uvjet napretka	260
Vidrić dr Kuno: Priča s planine	270
Vidulić Marko: I slijepi se vraćaju prirodi	168
Vincek Daniel: Novo nalazište runolista u Prokletijama	22
— Penjanje, vrhunsko iskustvo	254
— Novi filmovi »Fotokemike«	186
— Amaterska izrada slika u boji	236

R A Z N O

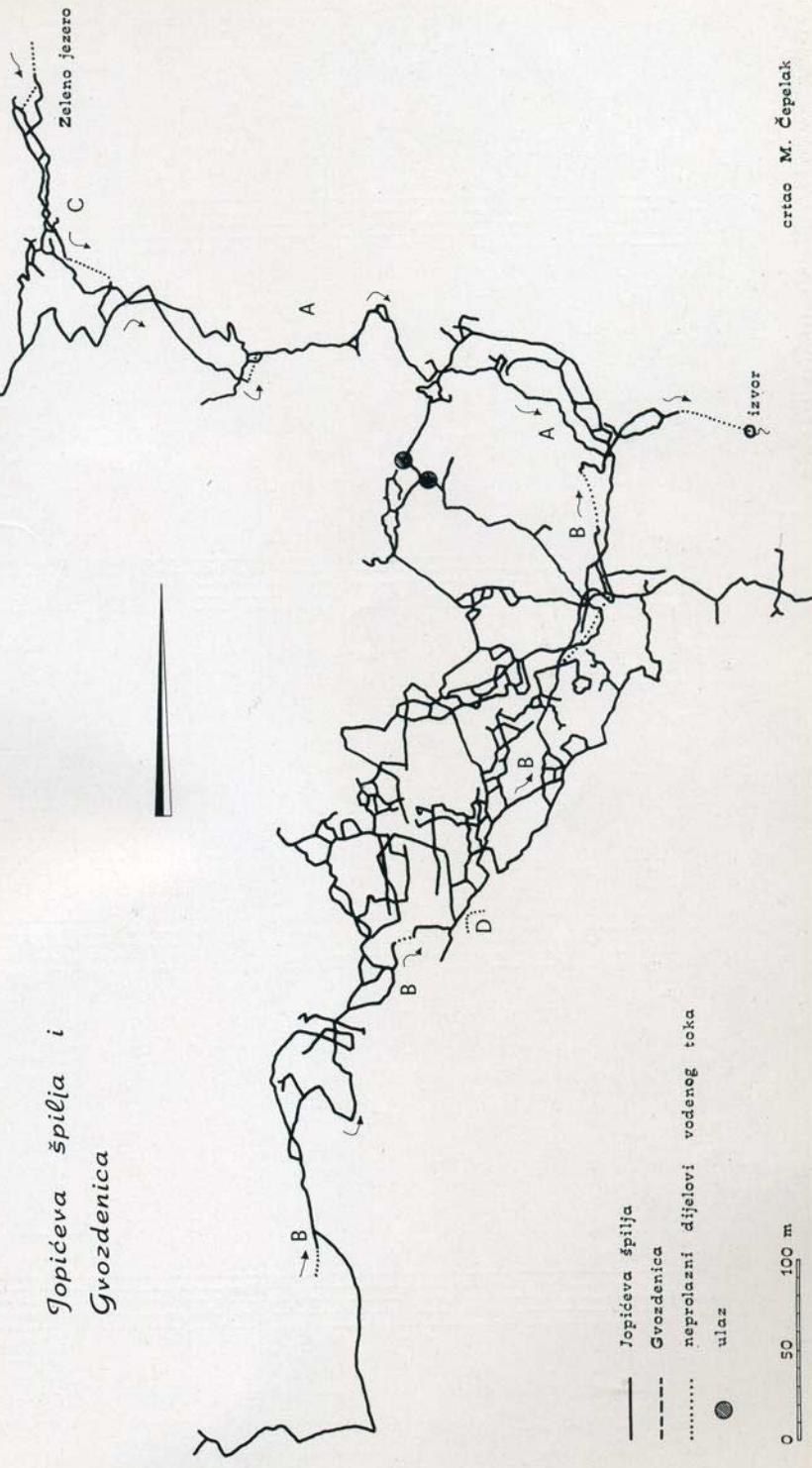
Transverzale	7, 182, (7-8) 127, (7-8) 129, 226
Pisma uredništvu	36, (3-4) 130, 174, (7-8) 116, (7-8) 125, (7-8) 135, 235, 282
Vijesti:	37, 48, (3-4) 144, 174, 191, (7-8) 142, 240
	285
Speleologija	40, (3-4) 122, 188, (7-8) 100, 237,
	273
In memoriam	43, 154, (7-8) 114, 230, 231
Prvenstveni usponi	45, (3-4) 143, 189, (7-8) 139,
	239
Alpinizam	46, 132, (7-8) 138, 250
Jubileji	47, (7-8) 126, (7-8) 133, (7-8) 137, 225
	284
Književnost	47, (3-4) 135, 187, (7-8) 108, (7-8)
	126, 237

Naše organizacije	3, 6, (3-4) 142, (7-8) 137, (7-8) 140, 234, 283
Zaštita prirode	(7-8) 135, 265
Orijentacijski sport	262
Obavijesti	192
Planinarski savez Hrvatske	3, (7-8) 140, 283
Planinarski savez Bosne i Hercegovine	6

NAPOMENA. Budući da su tehničkom greškom brojevi 3-4 i 7-8 paginirani istim brojevima (97-144), u kazalu je uz stranicu označena i dvobroj časopisa. Broj 1-2 je paginiran s 1-48, 5-6 sa 145-192, 9-10 sa 193-240, a 11-12 sa 241-288.

Jopićeva špilja i Gvozdenica

POLEG JEDNE VELKE GORE

Riječi J. Šmalc - P. Hrazdira

Umjerenno, sa mnogo osjećaja

Rudolf Rajter

p A E7

1.) Po-leg je- dne vel-ke go- re, ka- da
 2.) Gđa buš i - šel ma-lo da- lje, bu- deš
 3.) Sve u cve- tju i u sre- ti, sr- ce

E7 A Hm A

prejdeš mnoge do- le, tam buš vi- del ne- kaj be- lo,
 vi- del lep-še kra-je, tu su lju-di do- bre ču- di,
 ti bu mo-glo re- ti, oj Za- gor-je mo-je bla- go,

E7 A f Hm A

to je na-še i- va-nečko se- lo. Tam buš vi- del ne- kaj
 zvin-če-kom te sa-ki rad po- nu- di. Tu su lju-di do- bre
 sa- kom si-nu hr- vatskom si dra- go. Oj Za- gor-je mo-je

A E7 A E7 A

be- lo, to je na-še i- va-nečko se- lo.
 ču- di, zvin-če-kom te sa-ki rad po- nu- di.
 bla- go, sa- kom si-nu hr- vatskom si dra- go.